

politicke
ZATVORENIK

GODINA XIX. - LISTOPAD 2009. CIJENA 15 KN

BROJ **211**

*Čestitamo
Dan neovisnosti!*

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
KABINET MINISTRA
BROJ: 511-01-55-SLUŽBENO/91.
ZAGREB, 14.10.1991. GODINE

PU, CENTRIMA SZUP-A, ORGANIZACIONIM JEDINICAMA
- S V I M A -

PREDMET:

PROGLAŠENA JE SAMOSTALNA DRŽAVA HRVATSKA, NOVA DRŽAVA NA EUROPŠKOM TLU. TO JE OSTVARENO NAKON VIŠESTOLJEHTIH TEŽNJI U POVIJESTI HRVATSKOG NARODA. NOVA DRŽAVA UKLAPA SE U CIVILIZACIJSKE TIJEKOVE BUDUĆI JE DEMOKRATSKI USTROJENA NA USTAVU I ZAKONIMA, TE MEĐUDRŽAVnim KONVENCIJAMA KOJIMA SE JAMČE DEMOKRATSKA I GRAĐANSKA PRAVA SVIM NJENIM GRAĐANIMA. GLEDE NAVEDENOG, MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA PREUZELO JE OD KOLovoza mjeseca 1991. godine sve prerogative unutarnjih poslova. Stoga je obvezno osigurati pravnu zaštitu građana te legalitet u svim postupcima. Izvolite na prikladan način, u okviru male svečanosti, upoznati zapoštene u vašoj organizacionoj jedinici sa sadržajem ovog pisma, te im prednjeti ciljeve i zadatke ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske u novoj hrvatskoj državi.

MINISTAR: IVAN VEKIĆ

OTPREMIO: ZLATKO GRGURIĆ, 14.10.1991. U 13.25.433. SA TERMINALA RS3D

politički
ZATVORENIK
GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA

PREDSEDJEDNIK DRUŠTVА
Alfred Obranić

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Višnja Sever, Andrija Vučemil,
Ljubomir Brdar, Zorka Zane,
Jure Knežević

GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Vojnovićeva 15
tel: 01/46 15 437, 46 15 438
fax: 01/46 15 437
e-mail: hdpz-sred@hdpz.t-com.hr

PRIJELOM I TISAK
MINI-PRINT-LOGO d.o.o. Varaždin

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn
Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: **Europa** 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti
***
Žiro račun: 2503007-1100009317
kod Volksbank d.d. Zagreb
Devizni račun: **416446-7101** S.W.I.F.T.
Code **VBCRHR22** kod Volksbank d.d. Zagreb
***
Rukopisi se ne vraćaju,
list uređuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.
***
Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima
***
Za sve informacije i kontakte u svezi sa
suradnjom i preplatom tel.: 01/46 15 437
radnim danom od 9.00 do 13.00 sati.
***
ISSN 1331-4688
***
Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn
***
<http://www.hdpz.t-com.hr>

PRIMILI ODLIČJA ZA ONO PROTIV ČEGA SU GLASOVALI

Sjećam se uzbudjenja i oduševljenja kad je Hrvatski sabor donio odluku o raskidu državnopravnih sveza s ostalim republikama. Bilo je to 8. listopada 1991. godine u dvorani INA-Naftaplina, gdje je naša udruga desetak godina poslije održala svoja dva Sabora. Toj povjesnoj odluci prethodilo je izjašnjavanje građana na referendumu te donošenje Deklaracije i Ustavne odluke o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske, čime je pokrenut postupak razdruživanja od drugih republika i SFRJ, kao i postupak međunarodnog priznanja Republike Hrvatske.

Pamtim dobro i tu sjednicu Sabora Republike Hrvatske (tako se tada zvao) 25. lipnja 1991. godine, koju su zastupnici SKH-SDP napustili u znak prosvjeda protiv odluka Sabora o razdruživanju s Jugoslavijom. Naime, SKH-SDP je zagovarao federaciju i demokratizaciju Jugoslavije, te je svih 48 komunističkih zastupnika iz protesta napustilo sabornicu. Dakle, u trenutku stvaranja hrvatske države *drugovi* bojkotiraju glasovanje o proglašenju suverene i samostalne Hrvatske, a opredjeljuju se za Hrvatsku pod uvjetom njena ostanka u Jugoslaviji. Srušen je Berlinski zid, pali su svi komunistički režimi u Europi, oslobođeni europski narodi u zanosu slobode proglašavaju svoje samostalne i suverene države. Jedino hrvatski komunisti nisu za samostalnost vlastite domovine. Vjerojatno je takvo raspoloženje u njihovim redovima još i danas, budući da velike događaje proslavljaju uz pjesmu «Od Vardara pa do Triglava» i plešući «Kozaračko kolo» (što im ne zamjeram, jer to spada u njihov originalni plesno-glazbeni stil i po tome su prepoznatljivi).

I umjesto da nastojimo takve nemile događaje naše novije povijesti zaboraviti, trenutačni predsjednik Mesić povodom Dana neovisnosti priređuje *performans* u kojem osim njega sudjeluju i vodeći ljudi bivšeg SKH. Predsjednik uoči Dana neovisnosti daje odličja nekolicini komunističkih prvaka, budući da su oni omogućili stvaranje samostalne hrvatske države. Nevjerojatno, ali u Hrvatskoj moguće! Odličja su dobili i primili za ono protiv čega su bili - suverene i samostalne Hrvatske.

Aktualni predsjednik doduše gotovo svakodnevno napravi ispad kojim šteti Hrvatskoj, ali dodjelom spomenutih odlikovanja narugao se svekolikoj hrvatskoj javnosti, preostalim preživjelim političkim uznicima, pa čak i samomu sebi, ako je doista bio politički zatvorenik .

Nisam siguran, je li svjestan kakvu je poruku tim činom uputio braniteljima, invalidima i obiteljima 15.000 poginulih u Domovinskom ratu. Svi oni stradali su boreći se protiv crvene zvijezde petokrake, rušeci komunizam, stupovi kojega su bili upravo odlikovani povodom Dana neovisnosti. Znam da je itekako svjestan, pošto svi njegovi potezi u dosta dugoj političkoj karijeri govore da je isto kao i odlikovani mu drugovi skinuo petokraku s kape iz kalkulantskih razloga i pospremio ju u džep, da mu bude pri ruci.

*Alfred OBRANIĆ, predsjednik
Hrvatskog društva političkih zatvorenika*

JE LI MOGUĆA DEZINTEGRACIJA MODERNE HRVATSKE NACIJE (II.)

Ako je spomenutim primjerima rastakanja «starih» i nastanka «novih» (id)entiteta zajedničko to da se zbijaju unutar definiranih političkih granica, nije dobro smetnuti s umu da se njih ne može isključiti ni unutar jedne države. Najzorniji dokaz za to jest slučaj *Padanje*, dijela sjeverne Italije u kojem – nasuprot stoljeće i pol ostvarenom potuhvatu ujedinjenja Italije i procesu stvaranja talijanske nacije – u posljednje doba jača zaseban identitet s otvorenim centrifugalnim tendencijama. U kojoj je mjeri on manifestacija posebnoga nacionalnog osjećaja, a u kojoj izraz specifičnoga regionalizma, koji bi u globaliziranome svijetu možda mogao predstavljati *surogat* za toplinu domovine i zamjenu za osjećaj čvrste pripadnosti zavičaju, ne može se sa sigurnošću kazati. No da mu nedostatak jasnih političkih granica nije prepostavka nastanka niti uvjet širenja, posve je očevидно.

U hrvatskom se slučaju nameće usporedba tih dezintegrativnih procesa, u prvom redu, s Istrom, zbog općepoznatih pokušaja dijela tamošnjih političkih struktura da nametnu «autonomiju» te «istrijanstvo» kao osjećaj pripadnosti koji bi kod istarskih Hrvata imao prednost pred osjećajem pripadnosti hrvatskoj nacijsi. No posljednjih se godina donekle slična tendencija javlja u – zasad prilično uskom – krugu hrvatskih intelektualaca u Bosni i Hercegovini. Kod njih je naglašen otklon od nečega što bismo obično nazvali *jedinstvenim hrvatskim identitetom*. Identifikaciju s njime oni doživljavaju kao nasrtaj na bosanskohercegovačku posebnost, pa se ne ustežu promicati «bosansko odnosno bosanskohercegovačko hrvatstvo», čak i «bosanskohercegovački odnosno bosanskohercegovački» jezik, jer zagrebačku (hrvatsku) «jezičnu politiku», zbog njezine navodne «unitarističke tendencije» znaju doživljavati i kao najveću prijetnju hrvatskomu jeziku u BiH.

Logično je da se u jednome narodu koji je, kao hrvatski, stoljećima trpio tragične posljedice zbog pokrajinskih osjećaja i partikularističkih tendencija, takve tvrdnje – napose kad su tiskane u uglednim, ponekad i vjerskim časopisima – doživljavaju kao prijetnja i opasnost. I ne može se tom problemu doskočiti tako, da se ti pojedini intelektualci diskvalificiraju *ad hominem*, kao ljudi koji, zbog raznih razloga, od obiteljske prošlosti do trauma iz djetinjstva, imaju *kompleks hrvatstva*, ili su se znali manje ili više dobro uhljebiti kao «kulturni radnici» ili čak politički *aparatčici* u doba komunističke Jugoslavije, ili su se napasali na *feralovskim* pašnjacima i slično. Tim se diskvalifikacijama problem ne rješava.

On realno postoji, i već najpovršnije raščlambe pokazuju kako je humus na kome on raste zapravo smjesa osjećaja *kolektivne hrvatske krivice* iz doba Drugoga svjetskog rata i činjenice da je – kako je prije četrdesetak godina priznao Cvijetin Mijatović – u BiH doista bilo teško biti Hrvat, te predodžaba o isključivo hrvatskoj krivici za sukob s Bošnjacima-Muslimanima 1993./94. i, na koncu ali ne i najmanje važno, osjećaja manje vrijednosti koji Hrvatima iz BiH danomice pokušavaju nametnuti medijski ubojice, *urbanisti rasisti*, a ponekad i tzv. obični Hrvati.

I tako se onda, skupa s tobožnjim ustaškim i *tuđmanovskim* balastom – koji su različiti i po okolnostima, i po ciljevima i po metodama – hoće sprati svaki osjećaj pripadnosti *integralnoj hrvatskoj nacijsi*. Drugim riječima, hoće se naglasiti osjećaj *posebnosti* koji ima poslužiti kao alibi u odnosu na prošlost, ali i kao pragmatični instrument sigurne budućnosti, predstavljene u liku ruke pružene prema tzv. *suživotu* s drugim narodima u BiH. A je li takva cijena *suživota* previsoka, i može li se *suživotom* nazvati ono što pretpostavlja odricanje od vlastitoga identiteta, svakako je tema vrijedna rasprave. Istodobno se postavlja pitanje, hoće li to produbljivati jaz između Hrvata u Hercegovini i onih u Bosni, i koliko će još dugo ona većina naših sunarodnjaka – koja vlastiti pokrajinski identitet njeguje kao dio svoga hrvatskoga identiteta, a ne nasuprot njemu – privid svoje snage graditi na održavanju svijesti o zajedničkoj i nedjeljivoj pripadnosti cjelini hrvatskoga naroda. Svi smo mi odgovorni za to, da se ne osjete ostavljenima i prepušteni samima sebi...

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

PANTOVČAK: HOĆE LI HRVATSKA PONOVO ZALUTATI? 4

Josip – Ljubomir BRDAR

LAKU NOĆ, HRVATSKA! 7

Davor DIJANOVIC

"PROPAST ĆE SVI ŠTO
ČINE ZLO"! 8

Dr. Vjeko Božo JARAK

RAZGOVOR S DR. JOSIPOM
JURČEVIĆEM 12

Tomislav JONJIĆ

SA SVIM DRŽAVNIČKIM
POČASTIMA 20

Dr. sc. Renata KNEZOVIĆ

DODJELA SPOMEN-MEDALJE
SV. VACLAVA 22

Dr. sc. Renata KNEZOVIĆ

CRTICE IZ HRVATSKE
FINANSIJSKOPRAVNE
PROŠLOSTI (I.) 24

doc. dr. sc. Nikola MIJATOVIĆ

VELIKI FRANJEVAC I
DUGOGODIŠNJI POLITIČKI
UZNİK: DR. FRA SMILJAN
ZVONAR (1919. – 2009.) (V.) 26

Mate TADIĆ

SPAŠAVANJE DANIJELA CRLJENA
IZ ZATVORA U FERMU:
USPOMENE VLADIMIRA
SCHUSTERA (II.) 37

Tomislav JONJIĆ

IN THIS ISSUE 47

IN DIESEM HEFT 48

VERBA VOLANT...

«T'LGA ZA JUG»

«Slamanjem reformista i povratkom konzervativaca, koji su svoj politički legitimitet izvodili gotovo beziznimno isključivo iz partizanskog pokreta, zamro je i reformski, ali i razvojni kapacitet Jugoslavije. Moguće je zaključiti da do raspada Jugoslavije kakav se zbio nikada ne bi došlo da su na vlasti ostali reformisti poput **Savke**, mike, **Latinke Perović** i drugih.»

(*Tihomir Ponoš, Novi list, br. 200053/LXIII, 7. kolovoza 2009.*)

*

DRUGA ČAŠA T'LGE ZA JUG

«Intelektualci i umetnici čitave Evrope odgovorili su na pitanje da li je razbijanje države Jugoslavije bilo neophodno prilično jasnim ne, kao **Teo Angelopoulos**, Grk. U tome su videli osnovu sledećih, nepotrebnih ratova, a **Genscherov** akt nazvali su jednodušno pokretačkim impulsom. Samo među prosvetljenim Nemicima, zelenima, socijaldemokratima i libertinskim novinama održavala se tvrdoglavu famu da ovaj čovek treba da bude ovdašnje otelotvorenje Kipa slobode, u najmanju ruku.»

(*Klaus Theweleit, NIN, br. 3057, 30. srpnja 2009.*)

*

TREĆA ČAŠA T'LGE ZA JUG

«U Beogradu su (hrvatski pisci, op. prir.) nalazili neko svoje sentimentalno mjesto ili neko svoje sklonište od raznih potjera. Taj grad je za nas bio i ostao balkanski Njujork, najveća metropola jezika na kojem govorimo a koji svi zovemo imenom koje već odaberemo. (...) Da sam rođeni Španjolac ili Njemac (sic!) ili Kinez naravno da bi me Beograd i Srbija zanimali puno manje ili me uopće ne bi zanimali. Ovakо, ne mogu se praviti blesav i ne mogu žrtvovati komad sebe ukoliko sam dio tog svijeta i toga jezika. U Beogradu sam svoj na svome, unutar svoga jezika i unutar svoga svijeta.»

(*Miljenko Jergović, književnik i novinar, NIN, br. 3062, 3. rujna 2009.*)

*

ČETVRTA ČAŠA T'LGE ZA JUG

«Ostao sam vezan za tu relaciju Zagreb – Beograd, to je za mene prirodni krvotok jezika, duha... Počeo sam se vraćati (ne: ponovno dolaziti! Op. prir.) '95, '96, među prvima, ne mogu reći prvi, jer je mnogo ljudi prije mene prelazilo tu granicu zbog porodičnih sentimentalnih, bračnih i ne znam kojih odnosa, ali taj moj posjet '96 je odjeknuo. Bio sam prva javna osoba koja se usudila na tako nešto, to je bila logična gesta koja je bila prenapanhana u Zagrebu, kao nelogična i bezobrazna. Ali, posle su počeli da dolaze i oni koji su se kleli: nikad više, dakle – došla maca na vrata!»

(*Igor Mandić, novinar i književni kritičar, nakon 3. siječnja 2000. nagrađen položajem glavnog urednika Vjesnika; NIN, br. 3062, 3. rujna 2009.*)

*

DRUGO SU HRVATI, NAPOSE ONI IZ HERCEGOVINE...

«Niti jedan dobar Hrvat ne smije mrziti Srbe.»

(*Davor Butković, Jutarnji list, 12/2009., br. 4039, 24. rujna 2009.*)

*

THE GREATEST SHIT ISPOD MAČKOVA KAMENA

«Sebe ne nalazim u toj zbirnoj imenici (Hrvati u Beogradu, op. prir.), ne zbog toga što nisam Hrvat i što nisam u Beogradu, jesam i jedno i drugo, već zbog toga što pripadam generaciji kojoj, koliko god se to nekima neće svideti, Beograd nije, niti će ikad biti, inozemstvo. Ta je tema apsurdna kao da se recimo piše ili govori o Hrvatima u Zagrebu ili Splitu...»

(*Boris Dežulović, novinar i književnik, NIN, br. 3062, 3. rujna 2009.*)

*

KARTOGRAF BOGIŠIĆ: SANADEROV PRAVI ČOVJEK NA PRAVOME MJESTU

«Problem, povijesno gledano, jeste u unutarnjoj definiciji Srbije. Hrvati su zaljubljenici u Srbiju, u njene mogućnosti i njen prostor, i kad Hrvat poput mene kaže da voli Srbiju od Subotice do Dečana, to nipošto ne znači da ograničava srpski životni prostor. Od **Matoša** do moje malenkosti jednostavno je percepcija Hrvata da kao i Hrvatska, kao i Francuska – Srbija negdje postoji. Jedan dio srpskog unutrašnjeg bića to nervira jer vjeruju da Hrvati pri tom misle kako srpski prirodni prostor nije u Trebinju ili u Cetinju. Ja ne znam da li ima Hrvata koji tako misle i da li se politike sukobljavaju, ali mislim da duhovni prostori i politički teritoriji nisu isto. Mene kritikuju kako ja hoću Srbiju ograničiti, za mene je Srbija naravno i Vojvodina, mi možemo raspravljati da li je prirodno razgraničenje dobro između Hrvatske i Srbije u Sremu, koje je napravljeno sredinom prošlog stoljeća. Ne volim kad me neko provočira pitanjima da li ja mislim da li su manastiri na Kosovu Srbija, za mene jesu Srbija bez obzira na politiku.»

(*Vlaho Bogišić, glavni ravnatelj LZ Miroslava Krleže, NIN, br. 3062, 3. rujna 2009.*)

*

ŽIVELO NAŠE KRALJEVSKO VELIČANSTVO, KRALJ ALEKSANDAR: ČUVAJTE MI JUGOSLAVIJU!

«Hrvati i Srbi su dva plemena istog naroda.»

(*Igor Mandić, Nedjeljom u 2, HTV, 27. rujna 2009.*)

*

«JA TEBE VOJVODO, TI MENE SERDARU...»

«Najugledniji hrvatski intelektualac **Slavko Goldstein** u otvorenom je pismu javno zapitao kardinala **Bozanića**....»

(*Globus, br. 982, 2. listopada 2009.*)

*

VREMENA KOJA NE PROLAZE

«Svojedobno je na Televiziji asistentica koja je rekla da ne zna cirilicu dobila отказ. Bio sam uvjeren da su ta vremena prošla.»

(*Oliver Mlakar, Jutarnji list, 12/2009., br. 4043, 28. rujna 2009.*)

PANTOVČAK: HOĆE LI HRVATSKA PONOVNO ZALUTATI?

Dok promišljam o osobi budućega hrvatskog predsjednika, motaju mi se po glavi razni analitičari ſla „đenero“, socio-lozi i politolozi opće prakse koji već tradičionalno ofucanim frazama temeljem tobožnjih programa projektiraju i stiliziraju budućeg poglednika.

Kako nisam stručnjak za političke prognoze, sebi ču dopustiti otklon od takvih „stručnih“ argumenata. Naime, pada mi na pamet jedna teoretska pretpostavka. Što bi to na primjer **Andrija Hebrang** trebao programski ponuditi mjestu Srbu, da bi tamo dobio izbore? Na takvo promišljanje ponukala me spomen – ploča na rođnoj kući postirskog svećenika **Jurja Gospodnetića**, koga su četnici, a s njima i neki drugovi koji su poslije proglašeni *narodnim herojima*, 27. srpnja 1941. godine nakon misnog slavlja skinuli s vlaka na relaciji Drvar – Grahovo, iživljavali se nad njim i zatkli ga. Istu sudbinu tih dana doživjelo je još stotine Hrvata. Taj grozni zločin, kao i niz drugih, trebao bi biti memento koji će prijeći moguća buduća zla. No, na taj spomendan, dok se po bračkim crkvama komemorirala žrtve i molilo za njihovu dušu, aktualna predsjednica HNS – a **dr. Vesna Pusić** u Srbu slavi ilegalni „ustanak naroda Hrvatske“. Kod toga, u svom govoru prisutnima naglašava „da borbe još nisu završene“.

Evo mogućnosti za političke kombinatorike, kakve to borbe za Vesnu Pusić još postoje. Grozna povijesna činjenica, tj. jedan okrutan zločin, predstavnica hrvatske vlasti i kandidatkinja za najvišu državnu funkciju afirmira kao „Dan ustanika“ i to pred ljudima koji su sigurno rodbinski, emocionalno i vjerojatno ideološki vezani na svoje pretke koji su počinili to nedjelo. U kontekstu promišljanja, tko bi mogao biti hrvatski predsjednik nameće mi se pitanje: koliko će Vesna Pusić dobiti glasova na otoku Braču, a Andrija Hebrang u Srbu? Živi bili pa vidjeli.

No, ostavimo na trenutak ove dileme. Bezbroj je primjera koji svakodnevno potvrđuju slojevitost i dramatičnost naše svakidašnjice. Jučerašnji dan – 8. listopad – Dan neovisnosti, dramatično potvrđuje tužnu činjenicu.

Piše:

Josip – Ljubomir BRDAR

Mi Hrvati, kao da smo u okolnostima nekakvoga biblijskog ropstva, a ne sretan narod u slobodnoj domovini. Nigdje zastave, pjesme, veselja, smijeha, fešte. Rijetko tko zna kakav to praznik slavimo. Pa, tko je za to zaslужan? Ne treba promišljati. Gazda je uvijek odgovoran za kuću. Ona je njegovo ogledalo. Ova učmala i ponižena Hrvatska je autentično ogledalo aktualnog predsjednika države, **Stjepana Mesića**.

Kako veliki državnici, veliki ljudi i domoljubi zajedno sa svojim narodom slave

Berlinskog zida, Poljske, Čehoslovačke, Bugarske, Albanije i na koncu isto takvog truleža, a njihovog „monolita“ građenog na floskuli bratstva i jedinstva koji se zvao Jugoslavija.

Demokratizirali su se, kaže Mesić bez srama, umjesto da prizna istinu kako su svi ti „sekretari“, a današnji laureati, pobjegli u mišju rupu i čuvali, da oprostite, vlastitu guzicu, jer su vjerovali da će doživjeti sudbinu kakvu su oni namjenili narodu. Častiti danas njih, isto je tako kao kad bi poljski predsjednik iskazao čast generalu **Jaruzelskom**, rumunjski predsjednik obitelji Ceaușescu ili njemački predsjednik obitelji **Ericha Honeckera**.

Ali Mesiću ovaj krimen nije gaf. To je sustav. To je njegov iskaz prezira prema vlastitoj domovini i mržnje prema osobi prvoga hrvatskog predsjednika. Kako drukčije nazvati izostanak predsjednika Republike sa svečanoga Zavjetnog hodočašća hrvatske vojske i redarstva, čiji je on zapovjednik, u Mariju Bistrici? Zavjetno vojno hodočašće ustanovio je pokojni kardinal **dr. Franjo Kuharić** u znak zahvalnosti Bogu za tri čuda koja je Hrvatska doživjela. To su: samostalnost, priznanje i pobjeda. Ne znam kako Mesić može „prožvakati“ sliku s Marije Bistrice, gdje stotine branitelja u svečanim odorama i u invalidskim ko-

licima zahvaljuju Majci Božjoj za dar slobode, usprkos tomu što su ostali doživotni invalidi, dok njihov vrhovni zapovjednik u isto vrijeme fešta u Istri s Vesnom Pusić, **Damironom Kajinom** i **Ivom Josipovićem** na sjemu bijelih tartufa. To je, dakle, mjesto i to je društvo koje bi trebalo „preuzeti“ Pantovčak.

svoje praznike, Mesić može svakodnevno pregledavati na svim portalima. Najnoviju proslavu u Njemačkoj mogao je vidjeti povodom godišnjice pada Berlinskog zida.

A on? Umjesto slavlja, on ponižava i vrijeđa hrvatski narod i temeljem jednog nepojmljivo iracionalnog inata taj svečani dan koristi za podjelu odličja ljudima koji su u tvornom, operativnom, metaforičkom i u svakome drugom smislu bili stupovi jednoga zločinačkog sustava.

Omogućili su demokratsku preobrazbu i višestranački sustav, obrazložio je velebni predsjednik. A nije spomenuo, tko im je «otvorio demokratske oči» i pritom spomenuo na primjer „odstup s dužnosti“ **Nikolaja i Helene Ceaușesu** i globalni rasjed komunističkog truleža od Vladivostoka do Trsta, stampedo mađarskog naroda i kolektivnog prodora na zapad, pada

Drug Mesić odlikuje druga Manolića

Postoji riječ koja donekle kvalificira takav skup, a to je: fuj!

Taj njegov prezir prema hrvatskim svetinjama dolazi snažno do izražaja u kontekstu činjenice da je dan ranije bio nazočan (što je za pohvalu) polaganju kamena temeljca u Rijeci za Islamski kulturni i vjerski centar. Njegov prezir prema svemu što ima domoljubno hrvatski štit je neselektivan. On za Dan pobjede nije sa „svojom“ vojskom. On nije na misi u Kninu, niti na Udbini, niti u Bistrici niti u Katedrali. On maše mačem protiv križa i svih vjerskih obilježja, koji su bili jedina duhovna potpora hrvatskim braniteljima i narodu u osloboditeljskom ratu. On u svim prigodama denuncira i omalovažava vlastitu vladu za gospodarske promašaje i kriminal. Improvizacijama bez dokaza pred stranim diplomatom i gospodarstvenicima otvara prostor sumnji da je Hrvatska stvarno banana-republika. Kod toga je suvišno spomenuto da taj čovjek nikad, baš nikad u svojoj „karijeri“ nije ponudio nekakav prijedlog ili rješenje. U odnosu na strane zemlje potvrđio se kao osoba koja ne zna što će od dosade i putuje po svijetu kao muha bez glave, bez bilo kakva pozitivnog učinka.

Ako je netko uočio makar sitnicu koja bi koristila Hrvatskoj, ja sam spreman na

U bratskoj i nesvrstanoj Libiji

ispriku. Slažem se da se i takvi mogu naći, koji će mu izraziti zahvalnost što je na primjer u Havani položio vijenac na spomenik ikoni svjetskog terorizma **Che Guevari** i posjetio raspadačeg diktatora jedne od najvećih robijašnica suvremenog svijeta. Mesićevu vladavinu nemoguće je reducirati u ograničeni prostor jednoga novinskog teksta. Zbog toga se mora puno toga preskočiti. No usprkos tomu, moram se vratiti na početak. A to je tema: hrvatski predsjednik. Tko bi to mogao biti?

Netko je jedampot ispričao vic. Tito je dokazao da bravar može biti predsjednik. Tuđman je dokazao da povjesničar može biti predsjednik, Mesić je dokazao da predsjednik može biti – svatko.

Ja bih se s time složio, uz opasku da ta činjenica obogaćuje demokraciju, a narod dovodi do ludila. Kad se kaže „svatko“, to je redukcija te funkcije. No kod opcije „svatko“, ne bih želio na primjer uvrijediti damu koja se želi kandidirati, a kojoj je za tu „funkciju“ važan izgled stražnjice, niti bi želio uvrijediti zvijezdu Noćne more CRO-ROMA **Bracu**, niti najavljujućeg lidera srpske pobune u Hrvatskoj **Veljka Džakulu**. Kad kažem „svatko“ u najnegativnijem smislu riječi, onda isključivo mislim na ljude koji na Pantovčak „putuju“ kroz Srb, preko kostiju svećenika Jurja Gospodnetića i 300-tinjak poklanih Hrvata, ili putem gastronomskog sajma „istrojanskih“ bijelih tartufa, a duhovnu, intelektualnu i moralnu snagu crpe i vežu uz osobu aktualnog predsjednika.

Eto! Kandidata ima puno. Njihov broj ne dezavuiraju tu funkciju jer ona ni u kojem slučaju ne može biti mizernija i niža nego što je sada. S Mesićem je Hrvatska dotakla dno. To dno se može nastaviti jedino u funkciji nekog kome je Mesić uzor. No ja vjerujem da se Hrvatska konačno probudila. Hrvatskoj je prije svega i iznad svega potreban čovjek koji će nas uspraviti i vratiti nam dostojanstvo. Hrvatska to ima.

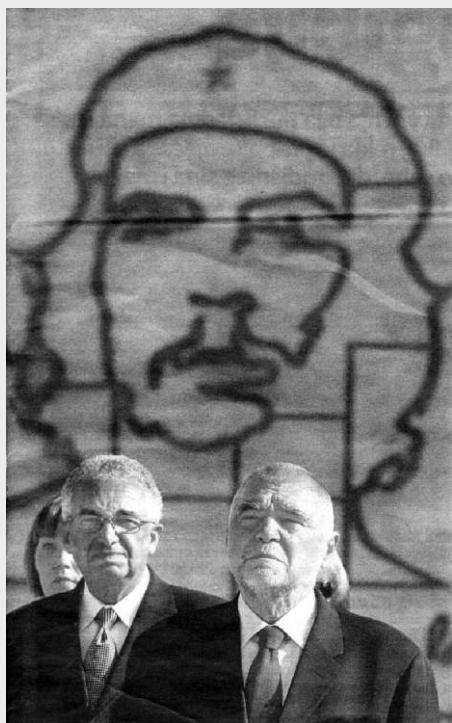
MESIĆEVA POHVALA RAZBOJNIKU

Tijekom boravka na bratskoj i nesvrstanoj Kubi, **Stipe Mesić** se nije zanimalo za subinu političkih zatvorenika ni političkih emigranata, a nisu ga gauule ni zapuštane fasade i milijuni koji gladuju. Umjesto toga, odlučio se izreći bezrezervne pohvale **Che Guevari**. Evo dijela onoga što o tome čovjeku – kojega je i **Titov** režim nudio kao uzor mladima – govori *Crna knjiga komunizma* (citirano po njem. izdanju):

«'Na temelju svoje ideološke izobrazbe, spadam u one koji smatraju da se rješenje svih problema ovog svijeta nalazi iza takozvane željezne zavjese', piše on (*Che Guevara, op. prir.*) jednom prijatelju... (...) U ilegali nazvan zapovednikom jedne 'kolone', ubrzo postaje poznat po svojoj nemilosrdnosti. Jedan guerillero, pripadnik njegove kolone, još dijete, koji je ukrao malo hrane, strijeljan je na licu mjesta, bez ikakva su-

đenja. 'Nepogrješivi pristaša autoritizma', kako ga oslikava njegov nekadašnji suradnik iz Bolivije... (...) nakon pobjede, Guevara preuzima dužnost 'tužitelja' i odlučuje o molbama za pomilovanje. Kaznionica La Cabana, u kojoj on službuje, odjednom postaje pozornica brojnih smaknuća... (...) Debray ističe: 'On je, a ne Fidel, 1960. smislio prvi 'logor za popravni rad' (mi bismo ga nazvali 'prisilnim' radom) koji je bio smješten na poluotoku Guanaha'. A u svojoj oporuci taj učenik terora veliča 'djelotvornu mržnju, koja od ljudi pravi učinkovite, jake, selektivne i hladnokrvne strojeve za ubijanje'...»

Tomu se je, dakle, predsjednik Republike Hrvatske poklonio desetak godina nakon početka XXI. stoljeća! Uostalom, zar «Che» po svemu nije blizanac onima koji su druga predsjednika odgojili i koji mu i danas tepaju? (B. M.)

Na bratskoj i nesvrstanoj Kubi

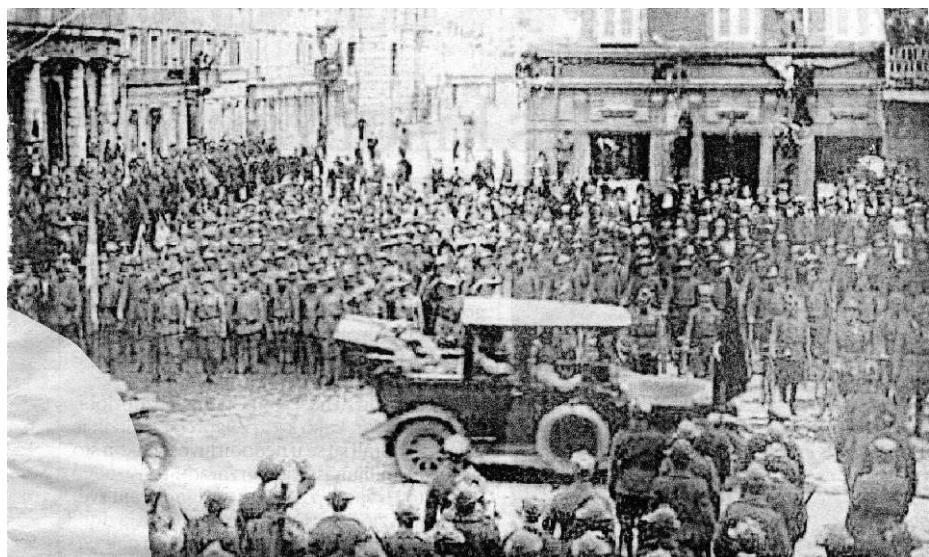
VIVA FIUME D'ITALIA?

«Mi u Istri i Rijeci i Dalmaciji ćemo se vratiti!», riječi su koje su 12. rujna 2009. osvanule na zgradama riječke općine, smještenoj na trgu podjednako zlokobnog imena, Trgu riječke rezolucije. Uz Rječinu su se opet oglasili talijanski imperijalisti, opet se očutio zadah ricinusa, miris paleži kuća i srušenih nadgrobnih spomenika. «Viva Fiume d'Italia, viva gli arditi!» Nadnevak nije slučajan: tog su dana 1919. godine talijanski arditi, pod vodstvom sjajnog pjesnika i obijesnog okupatora, **Gabriela D'Annunzia**, zauzeli tada najveći hrvatski primorski grad. Široki prostori Hrvatske – puno širi od onih koje je Italija uspjela anektirati nakon Rimskih ugovora iz 1941. – tada su se nalazili (i još će se nekoliko godina nalaziti) pod okupacijom talijanske vojske. Ali Rijeka, Rijeka je zbog svoje političke i simboličke važnosti, zbog svoga gospodarskoga i kulturnog značenja, bila trn u oku talijanskim imperijalistima. D'Annunzio je pokusao, i kratkotrajno uspio, čvor presjeći u talijansku korist. Riječka država će

nekoliko godina kasnije, 1924., postati sastavnim dijelom Kraljevine Italije.

A kad se ovogodišnjom provokacijom podsjeti na sudbinu hrvatskih područja pod talijanskom okupacijom (i – još više – na to, da stoljetne aspiracije nisu ugasle!), službeni će hrvatski krugovi odmahnuti rukom. Neće se prozivati nijednog ministra (kao što se čini nakon sirovih ispadova skupine nogometnih navijača koji vlas-

ite, osobne i kolektivne, frustracije liječe povikom na Srbe), neće o tome biti organizirane posebne televizijske emisije, niti će tko predložiti da se nešto promijeni u školskim programima i nastavnim planovima. **Furio Radin** će se mlako ispričati (a da mu pritom ne vidimo prste!). Službeni stav bio je i ostao: *služboučudni naklon sluge pokornoga*. A sluzi bude onako kako sluga zasluži... (C. V.)

D'Annunzio 1919. na riječkome Dantovu trgu (Piazza Dante)

PONOVLJENI POZIV NA RAZBIJANJE HRVATSKE

Dok je njegov sin **Jugoslav** bio mali, takve mu misli nisu padale na um. Na «velelepnim brionskim ostrvima» uživali su dragi drugovi iz Šumadije, u pulskoj su luci «leškarili» vojnici i mornari nepobjedive Jugoslavenske narodne armije, na rivama jadranskih gradića vonjali su zlatiborski pasulj i kačamak, u trgovinama se čekalo u redovima, po kavu i banane putovalo se preko plota fenerjota, po vlastito se mišljenje išlo u općinske, republičke i savezne kockice, za nepočudne su se brinuli **Ilija Ivanić**, **Anto Nobilo** i **Milko Gajski**... I sve je bilo tako lijepo, tako mirno i tako slobodno.

A onda dođe mrski neprijatelj i okrutni okupator, nametnu nam odvratne zastave s nečim poput šahovskoga polja u sredini, odredi da se, umjesto na Terazijama, susrećemo na Markovu trgu, preimenova

Brione u Brijune, i čak se usudi tamo dogovorati o slobodi Hrvatske. Dosta je bilo! To više tako ne može. Zato ćemo, uz pomoć druga **Stipe** i zalaganjem

jednoga drugog druga, najprije stvoriti mostobran *Ulysses*, a onda ćemo proglašiti autonomiju. Slaveni i sutra, ali Hrvati – to nikada! (A. B.)

Zahtjevi Gotov moratorij na borbu za autonomiju, proglašen zbog ulaska u EU Jakovčić: Želimo autonomiju Istre

Ne možemo sagraditi bolnicu niti sveučilište i toga nam je dosta, poručuje župan Jakovčić

• ZAGREB Dosta nam je toga da Istra bude zadnja u državi i da iz proračuna dobivamo samo mrvice – ističe istarski župan Ivan Jakovčić, poručujući da će IDS obnoviti svoju borbu za regionalnu autonomiju Istre.

Jakovčić je to najavio na sjednici Županijske skupštine prošlog tjedna. – Kako stvari stope u ovoj državi, potpuno smo marginalizirani, ne možemo sagraditi ni bolnicu,

ni sveučilište u Puli. Dosta nam je toga! – kaže istarski župan Jakovčić. Gradnja opće bolnice u Puli stajat će do 650 do 750 milijuna kuna.

Nema novca za bolnicu

Istarska županija nije u stanju sama finansirati gradnju, a Zagreb ne pokazuje veći interes, iako bi objekt takvog značaja trebao biti napravljen novcem iz državnog proračuna.

– Ministra zdravstva Milinovića još u lipnju sam zvao da posjeti Istru, ali nije ni odgovorio – predbacuje Jakovčić ministru i potpredsjedniku HDZ-a Darku Milinoviću.

Jakovčić je time objavio kraj moratorija na borbu za autonomiju Istre, kojeg je proglašio kako ne bi štetio pregovorima za ulazak u EU. Pitanje autonomije planirali su otvoriti tek nakon ulaska Hrvatske u EU, no Jakovčić kaže da više ne mogu čekati.

Borba za imovinu i poreze

– IDS je regionalna stranka, pa se od svog osnivanja zalažešmo za visoku regionalnu autonomiju ili samoupravu kako bismo u što većoj mjeri sačinili raspolaživo svojim resursima, od imovine do prikupljenog poreza, kaže Jakovčić.

• S. Pavic

Jakovčić želida Istra sama raspolaže svojom imovinom

LAKU NOĆ, HRVATSKA!

Tko ima živaca čitati političko-ideološke traktate kolumnista *Jutarnjeg lista* **Ante Tomića**, taj znade da ne može proći dugo vremena a da se spomenuti ne očeše o onaj dio hrvatskog življa koji nije zaboravio što se događalo u Hrvatskoj devedesetih, i koji ne nasjeda na EUro-opsjenarske mantre o okretanju budućnosti, pri čemu to okretanje budućnosti za njih, dakako, nužno prepostavlja nametanje kolektivne amnezije za događaje iz devedesetih. Taj dio hrvatskog življa redovito biva izložen pokušajima različitih oblika diskreditacija.

U slučaju dotičnog autora poznato je da je riječ o korištenju ironije. Tako mudri Ante nerijetko zna one besramnike koji su se usudili zapamtiti da je Hrvatska devedesetih bila žrtva srbočetničko-JNA agresije, ironično optužiti da su teoretičari zavjere, da u svemu vide srpsko-bjelosvjetsku zavjeru. Takvi bestidnici i paranoici, kaže Ante, optužuju njega i ostale «istinoljubive», «slobodoljubive», «slobodnomisleće» i «prošlošću neopterećene» novinare, da su «mrzitelji svega što je hrvatsko». Time se s jedne strane želi sugerirati da takvih mrzitelja nikako nema (i da su se oni koji ih spominju pozdravili s pameću), dok se s druge strane želi proizvesti semantička promjena određenih termina, pa će tako onaj koji će sutra za nekoga kazati da je mrzitelj Hrvatske, biti izložen medijskom izrugivanju i počašćen kakvom etiketom iz nepresušnog aideoškog vokabulara tzv. neovisnih tzv. novinara (tako, primjerice, pojam «domoljublje», kao posljedica dugogodišnjeg medijskog obmanjivanja - danas kod mnogih izaziva podsmijeh i evocira sliku kriminalca zaognutog nacionalnom zastavom).

No, pustimo barem za sada plačeničke, pardon, slobodnomisleće novinare. Valja se radije zapitati: postoje li ili ne postoje oni koji «mrze sve što je hrvatsko»?

Iako se time izlažem opasnosti da me kakav «slobodnomisleći» novinar i sama počasti epitetom teoretičara zavjere, ja ipak kažem da postoje. I ne samo da postoje, nego su takvi kolovože političkoga i društvenog života u Hrvatskoj. Vrlo ih je

Piše:

Davor DIJANOVIĆ

lako prepoznati, identifikacijska iskaznica im je sljedeća: takvi će redovito minorizirati zločine totalitarnoga jugoslavenskog režima, prešućivat će srbočetničke zločine, dok će s druge strane bjesomučno potencirati i preuvečavati

Prizor iz filma "Crnci"

zločine počinjene s hrvatske strane u Domovinskom ratu. Dapače, takve će rijetke zločine prikazivati kao nešto što Domovinski rat (inače najčistiji rat u Europi u 20 st.) definira u njegovoj biti. A kako takvi mrzitelji kontroliraju medije, nastojat će takve krivotvorine nametnuti i ostatku stanovništva.

Klasičan primjer za to filmska je produkcija. Naime, kako mediji pišu, na 56. Festivalu igranog filma u Puli prikazan je film «Crnci». Evo što najčitanija dnevna tiskovina kaže o spomenutom filmu: «...Nastavak filma vraća nas u mračne kazamate Domovinskog rata, napuštene vojarne, skladista i tvornice, u kojima su razne paravojne jedinice ubijale nepodobne civile, i ljude s 'crnih lista'. 'Crnci' se izrijekom referiraju na aktualni slučaj 'garaža' iz Osijeka zbog kojeg je **Branimir Glavaš** prvostupanjskom presudom osuđen na deset godina, povezujući svojim naslovom 'Branimirovu osječku bojnu' s fašističkim, ustaškim formacijama **Francetićeve Crne legije** i **Bobanović 'crnaca'**.

E, sad, naravno da nitko razuman ne će negirati da je zločina bilo, ali kad se za takav film kaže da je «uopće jedan od najznačajnijih hrvatskih filmova od samostalnosti», čitava stvar poprima bitno dru-

gačiju dimenziju. Ako je, naime, taj film «jedan od najznačajnijih hrvatskih filmova od samostalnosti», poruka je vrlo jasna: zločini počinjeni s hrvatske strane bitno su obilježe Domovinskog rata. A kada se u čitavu tu priču ubaci i uvijek poželjna ideološka etiketa fašizma (iako svjetski priznati autoriteti na području političke filozofije ustaštvu ne smatraju fašističkom ideologijom), tada je željeni cilj - negativna mistifikacija Domovinskog rata - osvoren do kraja.

Međutim, nakon emitiranja filmova kao što su «Svjedoci» ili «Oluja nad Krajinom», i to na nacionalnoj (nomen non est omen!) televiziji, ovakvo što ne treba nas nimalo čuditi. Poznato da je da je danas vrlo unosan posao u Hrvatskoj sotonizirati i kriminalizirati Domovinski rat, zabranjivati koncerte dragovoljca Domovinskog rata, a s druge strane koalirati s bivšim četnicima i organizirati

koncerete osoba koja su vrijeme Domovinskoga rata pjesmom zabavljale jugočetničke monstrume. U isto vrijeme, nismo čuli da ima filma o stradanju 1200 hrvatskih civila u Osijeku. U isto vrijeme nismo čuli da se itko zanima snimiti film o

Lijepo i duhovito momče

zločinima na Ovčari ili o zločinima u Škabrnji ili Kusonjama. Takvi filmovi očito su mrski konstruktori tzv. Zapadnog Balkana i njihovo sužanskoj pasmini raspoređenoj po Hrvatskoj. U isto vrijeme HTV ne želi emitirati filmove kao što su «Hrvatska, ljubavi moja». U isto vrijeme zabranjuje se emitiranje spota domoljubne pjesme «Posljednja bitka» *Najboljih hrvatskih tamburaša*. Da ne nabramo dalje.

Ima li hrvatskomu (samo)ponižavanju kraja? Na to pitanje teško da se može dati odgovor. No jedno je sigurno: Hrvati su doista najtolerantniji narod na svijetu. •

"PROPAST ĆE SVI ŠTO ČINE ZLO"! (Psalam 92, 10)

Cijela je Biblija prožeta porukama o Božjoj vjernosti i pravednosti. Pa ipak! Židovima u doba razorenja i uništenja Jeruzalema (586.), preživjelima u domovini kao i prognanima u Babiloniji, bijaše teško povjerovati kako će sve te strahote uminuti i tijek zbivanja biti okrenut na dobro! A još teže bijaše prihvativi poruku kako će one što bijahu pobjednici, najveću onodobnu silu, Babiloniju, zadesiti propast. Nu prorok je Izaija upravo to navijestio:

"Babilon, ures kraljevstva, ures i ponos kaldejski, bit će ko Sodoma i Gomora kad ih Bog zatrije" (Iz 13, 19).

I, eto, to se i dogodilo. Perzijski kralj Kir, bez borbe i otpora, ušao je 539. godine u tada najveći, najutvrđeniji, najbogatiji i najljepši grad na svijetu. Ušao je oprezno i domišljato (prokopao je kanal i odveo vodu rijeke Eufrata te se njezinim koritom ušuljao u grad) i bio kao osloboditelj srdačno pozdravljen od njegovih žitelja.

Slično iznenadenje priredio je Kir i brojnim malim narodima što ih premoćna Babilonija tijekom duga razdoblja bijaše tlačila i pljačkala, progona i ubijala. Tako je 538. godine izdao proglašenjem je svima zajamčio slobodu i mogućnost povratka u domovinu. Židovima je obećao novčana sredstva za izgradnju novoga hrama i povrat dragocjenosti što ih Babilonci bijahu odnijeli iz njihova hrama 597. i 586. godine.

Razumljivo je stoga što je među židovskim izgnanicima zavladalo veliko oduševljenje! Zaokupljala ih je misao o obnovi Jeruzalema i hrama, jer kao što je Bog poslao Kira da ih oslobodi, tako sad govori Jeruzalemu: "Sagradi se!" i hramu: "Utemelji se!" (Iz 44, 28). Nema razmišljanja o obnovi Davidova kraljevstva i njegove moći. Namjesto toga ističe se Jeruzalem i njegova uloga u širokim, svjetskim razmjerima:

Glasnik oglašava mir, nosi sreću i spasenje navješta, jer prije svih Gospod

Piše:

Dr. Vjeko Božo JARAK

Bog se vraća na Sion, vratit će se i izgnanići i "napučit će opustjeli gradove" i nepoznati će narodi hodočastići u Jeruzalem (Iz 52, 8; 54, 3; 55, 5).

Može se pretpostaviti kako mnogima i nije bilo pravo što se ne postavlja pitanje Davidove vladalačke loze i uspostave vlasti njegovih nasljednika. Međutim, prorok Izaija Drugi ozbiljno upozorava kako je posrijedi Božje djelo, milosno djelo u pravom značenju riječi, pa bi bilo pogibeljno Bogu prigovarati: "Jao onom tko raspravlja s tvorcem svojim" (Iz 45, 9). Kir nije pomiclao ni na kakvu obnovu židovske države, ali je i njima i drugim narodima omogućio slobodu - vjersku i društveno-uljudbenu. Za razliku od drugih onodobnih velikih sila: Egipta, Asirije i Babilonije, on je shvaćao kako velika država može biti moćna i napredna, ako svi njezini podanici budu uživali slobodu i mogućnost razvoja svoje samobitnosti, svojih vjerskih i narodnih vlastitosti. Židovima je zoran znak te širine bio povrat 5.400 zlatnih i srebrnih predmeta neprocjenjive vrijednosti, kao i zajamčena spremnost države platiti troškove gradnje hrama u Jeruzalemu, što je i provedeno.

Promatrano u cjelini, Židovi su u darovanoj društveno-političkoj slobodi imali neograničenu mogućnost ispunjavanja svoje jednobožjačke vjere s istaknutim njezinim svojstvima, posebice pak buđenjem svijesti o osobnome dostoanstvu svakoga pojedinca te o njegovoj odgovornoj slobodi za punu zauzetost u ostvarivanju općeg dobra.

Gajeći te namisli, prorok Izaija Drugi vidi nastanak i razvoj takva životadnjog žarišta u Jeruzalemu, pa u zanosu piše: "Klicanje i radost njim će odjekivati, i zahvalnice i glas hvalospjeva" (Iz 51, 3).

Prvi povratnici zaputili su se u domovinu već 538. godine, a godinu dana kasnije

započela je gradnja hrama. Proučavatelji suslijednih povijesnih zbivanja govore o četirima skupinama što su u vremenskim razmacima pristigle u Jeruzalem i u Judeju, ukupno oko 50.000, ali istodobno ne propuštaju spomenuti kako je velik broj Židova ostao u Babiloniji. Nakon smirivanja prvotnoga oduševljenja, slijedilo je sučeljavanje s grubom zbiljom:

Teško rješivo pitanje za mnoge bijaše povrat imovine što je bijahu zaposjeli i koristili povratnicima nepoznati ljudi, a trebalo je ipak bez odgode pronaći smještaj i kakva-takva sredstva za život. Obuzeti tim brigama, povratnici se nisu mogli svesrdnom revnošću založiti za gradnju hrama, pa su poslovi na samome početku zastali. Na oстатcima spaljena Salomonova hrama podigli su žrtvenik, oko njega se okupljali na molitvu i svakodnevno, jutrom i večeri, prinosili žrtve paljenice i obavljali druge vjerske obrede kao nekoć u hramu. Jeruzalemsko pučanstvo što su ga povratnici zatekli bijaše mješovito: nešto starosjedilaca, uglavnom siromašnih ljudi, dok znatan dio predstavljuju doseljenici iz Samarije te pripadnici susjednih naroda. Svi su oni, više-manje, došli i zauzeli mjesta nakon ratnih strahota 586. godine. Malo se tko od njih radovalo dolasku izgnanika iz Babilonije. Nu kad je, 520. godine, nastavljena gradnja hrama, Samarićani su se oglasili svojom spremnošću da i oni sudjeluju u njegovoj izgradnji. O tome su vođeni ozbiljni i teški razgovori, ali su Židovi, posebice oni oduševljeni gradnjom hrama, tu ponudu odbili.

Otada pa do danas nije utihnulo pitanje: jesu li postupili dobro i bi li bilo bolje da su tu suradnju prihvatali i zajednički sagradili hram? Jedni ističu kako su postojale dubinske vjerske razlike te kako je postojala pogibao da Samarićani i njihovi istomišljenici dobiju prevlast u hramu i u Jeruzalemu te zakoče duhovnu obnovu naroda u cjelini, što se držalo prijeko potrebnim. Drugi su, naprotiv, bili uvjereni kako tada nisu postojale velike razlike u

vjerskim pitanjima, a nije bilo ni velikoga naboja u međuljudskim odnosima, kakav je stvoren kasnije, pa su postojali dobri izgledi uspješna stvaranja zajedništva u širem opsegu.

U to doba u Jeruzalemu su se pojavila dvojica proroka, Hagaj i Zaharija, koji su svojim izravnim i nadasve toplim riječima, popraćenim primjerima iz svakodnevnog života, poticali i hrabrili narod neka ustraje i što prije dovrši gradnju hrama. Tako se i dogodilo. Hram je bio dovršen 516. i posvećen 515. godine. Gledom na veličinu, sagrađen je po mjeri Salomonova hrama, ali vrsnoća uporabljene građe kao i izvedba veoma su zaostajale za onim što je krasilo Salomonov hram.

Uzmemli li u obzir da je među povratnicima bilo mnogo svećenika i levita, te 200 pjevača i pjevačica s vlastitim glazbalima, nije teško predočiti kako je novi hram na jednom oživio i u njemu se počelo odvijati bogoslužje kao u davno minulim danima.

Preostalo je još mnogo teško rješivih zadataka. Povratnici su od prvoga dana dolaska u Jeruzalem bili uznemirivani i bili primorani živjeti u nesigurnosti što sadrži otvorenu ili lukavo prikrivenu prijetnju. Ta je dolazila od žitelja u Jeruzalemu i okolicu, a i od susjednih naroda što nikako nisu mogli mirno promatrati (i prihvati) kako se Jeruzalem obnavlja i jača. To im bijaše trn u oku i neprestance su, za vladavine kralja Kira pa sve do kralja Darija (522.-486.), na sve strane rovarili. Uz ostalo, pisali su optužbe krate teških riječi i kleveta. Tomu je u dobroj mjeri došao kraj kad je kralj Darije odlučio raščistiti stanje. Nakon pomna ispitivanja, priznao je vrijednost Kirova proglaša slobode i valjanost njegovih obećanja te je tužiteljima odgovorio: "... udaljite se odatle! Pustite neka taj Dom Božji grade upravitelj i starješine židovske" (Ezr 6, 6)!

Malo prije nastavka gradnje hrama, Darije je za gradonačelnika u Jeruzalemu postavio Zerubabela, unuka židovskoga kralja Jojakina, a veliki svećenik bijaše Jošua, sin Jozadakov. Obojica su svesrdno pomagali gradnju hrama i duhovnu obnovu naroda.

U pregovorima s kraljem Darijem postignuto je rješenje primjereno stvarnom stanju na objema stranama. Čini se kako je na početku pregovora bila izražena želja da bi Zerubabel, kao kraljevski potočak, postao židovskim kraljem, dakako pod vrhovništvom perzijskoga kralja, ali perzijska strana taj prijedlog nije mogla prihvati, budući je u nekim pokrajinama već imala neprilika s kojima je teško izlazila na kraj. Zato je zaključeno:

Jeruzalem i Judeja bit će perzijska pokrajina i na čelu će imati perzijskoga upravitelja, i to je tada postao Zerubabel, a Židovi će imati trostruko upravno tijelo: Vijeće narodnih poglavara, Vijeće svećenika, Narodnu skupštinu - sabor.

Time je jedno veliko pitanje riješeno na opće zadovoljstvo, ali su u svakodnevnoj zbilji neprilike postajale sve većima.

U Jeruzalemu, kao i u drugim judejskim predjelima, u jeku bijaše raslojavanje. Plemstvo i više svećenstvo, državni službenici i bogatiji ljudi življahu dosta dobro, ali poljodjelci i mali posjednici kao i neki svećenici i leviti bijahu u nevolji; njihovu je oskudicu povećala suša, pa je zavladala glad, a porezi su se morali plaćati! Uznemirivanja sa strane, od kradljivaca i drugih zločinaca, od susjednih naroda i unutarnjih protivnika, bivaju svakim danom sve većima.

U tim neprilikama pojavio se u Jeruzalemu Nehemija, Židov i ujedno visoki kraljevski službenik na dvoru perzijskoga kralja u Suzi, glavnome perzijskom gradu. Pošto bijaše doznao kakvo je u Jeruzalemu stanje, zamolio je kralja da mu dopusti otici u Jeruzalem, grad u kojem su grobovi njegovih roditelja, i ostati u njemu stanovito vrijeme kako bi njegovim žiteljima pomogao u nevoljama. Kralj mu je to odobrio. Po dolasku u Jeruzalem, u prvi je plan stavio dva zadatka: što bolje upoznati stanje i načiniti plan rada, a zatim pronaći pouzdane suradnike i smisljeno se prihvati posla. Bijaše uvjeren: u gradu ne mogu zavladati red i mir dok grad ne bude zatvoren i stavljen pod nadzor, što je značilo: treba smjesti podignuti razrušene gradske zidove i postaviti vrata! Čim se ta vijest proširila, svi su protivnici digli glave i prosvjedovali;

jedni su se tomu rugali, drugi su prijetili. I jednima i drugima na pameti je bilo samo jedno: to treba pod svaku cijenu spriječiti! Nu to im nije uspjelo. Nehemija je svoj zadatok razradio u svom njegovu opsegu i svaku pojedinost unaprijed predvidio:

Svi su njegovi radnici bili naoružani, i on, te kako sam kaže, jednom su rukom radili, a drugom držali oružje u pripravnosti! Unaokolo grada po dobro razrađenu rasporedu stražarili su žene i djeca kako bi, netom zamijete sumnjive osobe, dojavili stražarima i obrana bi u tren oka bila spremna odbiti svaki pokušaj napada i razaranja podignuta zida. Radnike je rasporedio u 40 jedinica i svi su na svakome mjestu radili istodobno. Ponekad je ipak jedna polovica radila, a druga s oružjem u ruci stražu držala. Velik, teško mjeriv posao, bijaše završen za 52 dana! Usljedila je veličanstvena svečanost: *blagoslov obrambenih gradskih zidova!*

Kroz cijelo to vrijeme Nehemija bijaše trajno izvrgnut napadima i prijetnjama; bio je tužen perzijskome kralju i prokazivan urotnicima koji su ga željeli ubiti. Uspio se obraniti i izbjegći obje vrsti osvete. Radio je neumorno i besplatno. Štoviše, za vrijeme javnih radova u gradu dnevno je o svome trošku hranio oko 150 ljudi. Za 12 godina svoga rada nije uzeo ni jednog novčića plaće! Iстicao je uzajamnu vezanost i suradnju te tako podizao duh u narodu, ali je također bio strog i tražio od drugih neka tako postupaju. Kad su se u doba gladi siromasi žalili kako za žito moraju zalagati svoja polja, davati u ropstvo sinove i kćeri, silno se uzbudio pa je na skupštini progovorio:

"Nije dobro što činite!...I ja i moja braća, i moji momci: davali smo im novaca i žita. Ali smo im dug oprostili!" Nato su nazočni bogataši obećali kako će učiniti isto - a on je pozvao svećenika i zatražio neka prisegnu! Sam je izvratio i istresao svoje džepove govoreći: "Neka Bog ova-ko iz vlastite kuće i imanja istrese svakoga čovjeka koji se ne bude držao ovoga obećanja!" Nato su svi odgovorili: "Amen!" i postupili su sukladno dogovoru (Neh 5, 1 - 4).

Nakon 12 godina kralj je Nehemiju pozvao u svoju prijestolnicu, u svoj dvor

u gradu Suzi. Nu Nehemija je iznovece molio dopuštenje da se vрати u Jeruzalem. Vratio se i zdušno pomagao svećeniku Ezri u njegovim nastojanjima oko sveopće duhovne obnove.

Ezra, svećenik i poznavatelj Božjega zakona, bijaše čovjek povjerenja perzijskoga kralja Artakserksa (464-424.) koji mu podijelio ovlast skupljati milodare u zlatu i srebru za obnovu Jeruzalema i hrama u njemu. Sa sobom je poveo skupinu izgnanika što bijahu odlučili vratiti se u domovinu.

Njegova djelatnost u domovini označena je kao kamen temeljac za izgradnju novog lika Židova i vjernika. Dakako, i ovdje je, u radu svećenika Ezre i perzijskoga upravitelja, također Židova, te Nehemije, Mojsijev zakon, sažeto kazano: vjernost Bogu i pouzdanje u njegovo vodstvo, predstavlja bit poslanja. Iz toga slijedi razvoj osobnoga dostojanstva i svijesti osobne odgovornosti te izgradnja zajednice svjesnih i odgovornih vjernika koji predstavljaju Božji narod - narod pozvan drugim narodima navješćivati istinu o Božjem čovjekoljublju.

To je blistavo svjedočanstvo proroka Jeremije, Ezekiela, Izajie Drugoga, a ovdje Ezra i Nehemije. Obojica su dragovoljci u svojoj odluci da se vrate u domovinu i pomognu svomu narodu u trenutku jedne od najvećih prekretnica njegove povijesti. Njih vodi samo Božje čovjekoljublje, s istaknutim naglaskom: riječ je o njihovu narodu!

Živjeli su u najvećoj onodobnoj svjetskoj sili, doživjeli njezin, ljudski gledano, sramotan poraz, stekli povlašteno mjesto i utjecaj i u novoj svjetskoj sili, na dvoru perzijskoga kralja, i onda zajedno s mnoštvom izgnanika, dragovoljno odlaze u Jeruzalem, svjesni nepovoljnih okolnosti u kojima će djelovati. Njihov načelan stav je jasan, ali nisu i okolnosti dostatno razvidne. Cjelokupna zbilja o kojoj je ovdje riječ veoma je složena, ali je dvojici rečenih djelatnika očito, gdje je žarište iz kojega bi mogla poteći životna matica i djelovati na preporod pojedinaca i naroda: to je obitelj, to je brak, i suprotstaviti se zamamnoj privlačnosti bogatstva i presnažna utjecaja neznabožacke sredine.

Kad je riječ o obitelji i braku, njihova je oštrica usmjerena prema miješanim brakovima. Živeći u tuđem okružju, što je svojim raznorodnim pritiskom za njih često bilo premoćno, Židovi su, zbog nedostatka vlastite sredine i njezinih poticajnih silnica, podlijegali svim ljudskim slabostima. Oslabila je unutarnja snaga uzajamne privlačnosti, a samim time ojačala je privlačnost sredine u kojoj se bijahu našli u veoma nepogodnim okolnostima. Tako su, među ostalim, sklapani i mješoviti brakovi.

Načelan stav u Bibliji, kao i u židovskoj vjerskoj praksi, bijaše jasan: mješoviti brakovi ne dolaze u obzir! Unatoč pojedinačnim dobrim iskustvima, to je nešto što Židov sebi ne smije dopustiti, ni osobno ni obiteljski ni nacionalno gledano.

U okolnostima u kojima su se našli Nehemija i Ezra bijaše to iskustveno neporecivo. Riječ je o rastakanju obiteljskoga života, pri čemu žene tudinke imaju izrazito lošu ulogu. To je uglavnom bilo i jedinstveno mišljenje cjelokupne narodne skupštine održane u Jeruzalemu pod predsjedanjem svećenika Ezre. Ono što je u tome bolno, i za poimanje suvremenih ljudi neprihvatljivo, bila je stanovita prisila u provedbi zaključaka rečene skupštine: mješoviti se brakovi ne smiju sklapati, a već sklopljeni imaju biti razvrgnuti!

Teško je prosuditi koliko su ti zaključci provedeni u djelo i kakve su bile posljedice. Nemamo o tome pouzdanih podataka. Jedno je ipak sigurno: ljudi bijahu uvjereni kako je to pitanje odista veoma važno za život i opstojnost jednoga naroda u vijek, posebice pak u njegovim sudbonosnim danima. Jednako tako treba kazati kako se i kroz djelatnost Ezre i Nehemije očito zapaža nagriženost ljudskoga bića sebičnošću i neobuzdanom poshotom za materijalnim dobitkom i društvenim položajem. Stoga je od odsudne važnosti uzajamno suošjećanje:

"Ovako govori Jahve nad Vojskama: / Sudite istinito i budite dobrostivi i / milosrdni jedni drugima. / Ne tlačite udovu ni sirotu, ni došljaka / ni uboga, i ne snujte u srcu pakosti / jedan prema drugom" (Zah 7, 9).•

LISTOPAD

*Još malo
i sunce će
doći
i tada ćeš
moći
vidjeti sliku
svoga života!*

*O, kako su lijepo
Zore
u svome žaru!*

*Trag svjetla
titra
na starom
ormaru.*

*Opaja nas miris
jabuka i dunja,
krizantema, ruža.*

*O, koliko ljepote
Hrvatska nam
pruža!*

*Jutro svježe
povjetarac piri
o, ludo srce,
daj se malo smiri.*

Višnja SEVER

MJESEC I ZVIJEZDE

*Mjesec i zvijezde
Polomljena srca
Udubine u dušama*

*U san sam se pretvorio
Zaronio u duboku vodu
Silne kiše*

*Jutarnja rosa
More, val i vjetar
Na mojoj kosi*

Bruno ZORIĆ

ZAGREBAČKI NADBISKUP KARDINAL BOZANIĆ NA MJESTIMA RATNOGA I PORATNOG STRADANJA

Nedavno hodočašće svećenika Zagrebačke nadbiskupije, predvođenih nadbiskupom kardinalom **Josipom Bozanićem**, u Staru Gradišku, Jasenovac i Petrinju, te propovijedi koje je tom prigodom izrekao kardinal Bozanić, u hrvatskoj su i u inozemnoj javnosti izazvale znatnu pozornost. Reakcije su bile različite: nekad osjećajne, a nekad smisljeno negativne; jedni su zbuljeno kardinalu spočitavali da je i nehotice dao vjetra u jedra protuhrvatskim kleveticima, drugi su ga, i s druge strane, prozivali, pa čak i optuživali, da je trebao kleknuti, pomoliti se i moliti za oprost.

Drugim riječima, redovito su te reakcije više govore o onome od koga potječu, negoli o samome sadržaju Bozanićevih povijedi. Na to je upozorio i Nadbiskupski duhovni stol, reagirajući na tzv. Otvoreno pismo **Slavka Goldsteina**. Goldstein se, naiime, iako nedoučeni srednjoškolac, ima običaj smatrati važnim, pače i najvažnijim intelektualcem u Hrvatskoj (pa nikad ne će opovrgnuti one – redovito poluinteligente – koji mu tako tepaju), pa je odlučio kardinalu podijeliti neke lekcije. Nadbiskupski je duhovni stol odvratio, između ostaloga, i time da je Goldstein bio istaknuti dužnosnik jugoslavenske komunističke vojske i partije, pa bi bilo uputno da se – prije nego što koga drugoga pozove na red – očituje o zločinima vlastite postrojbe, vlastite vojske i vlastite partije.

Bozanić, pak, ni u Jasenovcu ni u Petrinji nije govorio kao povjesničar ni

kao političar, nego kao biskup i kardinal Katoličke crkve. Radi toga i oni koji se ne slažu sa svakom pojedinom njegovom ocjenom, ne će moći zanijekati ono što je

očevdno: važnost riječi kardinala Bozanića je neprijeporna i one se neće moći zaobići u budućim raspravama o ovim bolnim temama iz naše novije povijesti.

Bez obzira na to što zagrebački nadbiskup danas – protivno običaju – nije predsjednik Hrvatske biskupske konferencije, njezina je i stvarna i simbolička uloga i dalje iznimna. Ona proizlazi koliko iz važnosti Zagreba za duhovni i nacionalni život Hrvata, toliko i iz činjenice da je kardinal Bozanić nasljednik stolice **dr. Alojzija Stepinca**, crkvenog prelata u kojem je utjelovljena tragična snaga i pobjeda hrvatskoga naroda u dvadesetom stoljeću, stoljeću nasilia i totalitarizma.

Nama se čini da propovijedi kardinala Bozanića, izrečene 2007. u Bleiburgu (usp. PZ, br. 182) i ovogodišnje propovijedi u Jasenovcu i u Petrinji čine jedinstvenu cjelinu, da ih kao takve treba promatrati, proučavati, suditi o njima i ravnati se po njima. Radi toga ćemo ih u idućem broju sve tri objaviti kao cjelinu, na jednome mjestu. (T. J.)

10

Viesti

JUTARNJI LIST
TOBAK 18. RUMA 2009

OTVORENO PISMO SLAVKA GOLDSTEINA NADBISKUPU ZAGREBAČKOM BOZANIĆU

Uzoriti kardinale, zašto se niste pomolili u Jasenovcu kao papa u Auschwitzu?

● Jasenovac i Bleiburg nisu isto
Jasenovac je zločin genocidnog
masovnog ubijanja civila - Srba,
Roma i Židova, a Bleiburg je
ratni zločin, ubijanje razoružanih
ratnih zarobljenika četiri vojske

● Ignorirali ste glavnu stvar
U posljednjih 40 godina Kameni
cvijet je izrastao u najdobjljiviji
simbol stradanja pa se usudujem
reći da onaj koji nije došao do
spomenika nije ni bio u Jasenovcu

JUTARNJI LIST

Viesti

Polemika Crkva odgovorila na Goldsteinovo pismo Bozaniću u povodu posjeta Tasenovcu

‘U Goldsteinovu pismu se vide pristranost i cinizam’

● **Kaptol:** Treba se postaviti pitanje zašto je Jasenovac postao 'mjestom manje pjeteta i molitve', a više 'mjestom političkog razračunavanja'

Na zagrebačkom Kaptolu ne služi se s Goldsteinovom tezom o tome da je 'zamisao hodočašća u Jasenovac tek napola ustvarena'

pola puta" te nije do kraja "obukao posao", odnosno da je pravog uveliku Štašiću saslušao nezadovoljni molitveno potrošenim načinom krije odgovarajuće neodgovornosti i kontramere u pogledu otkrova Kardinalice u Hrvatskoj prema tom žarištu u smislu utraskom straćenju.

Sa zagrebačkom Kapitelom ne samo je s Goltefom ujedno u nizu i sama da je "zamislila hoćeću da u Jasenovcu tek napla ostvarava".

Štoviše, na zagrebačkom Kapitulu smatraju da se zaige-

**Posjet spomeniku
'Kardinal nije imao
ideološke zadrške'**

CLAS KONGSLA

**'Mesićeva
počast Che
Guevari je
zadovoljna'**

Sukob Glas-a Končila i hrvatskog predsjednika Stjepana Mešića nastavlja se nesmiljenožeštvo. Tako glavni urednik Glas-a Končila Ivan Mikelić u svom se, prema neizravno, novom uvodniku ponovno osvrnuo na Stjepana Mešića.

Naiče, Mikelić osjeća nelagodu što je Dan neovisnosti obilježen "mlakom". Stoga je "opravo" predsjedniku, zbog "guranja Hrvatske među nezvratljive", a Mešiću odavanje podčasti Che Guevari prikljuk njevne saslušatice Kraljević.

BOZANIĆEV OTPIS MESIĆU

Na novi napadaj **Stipe Mesića** na katoličku hijerarhiju u Hrvatskoj, povodom udbinske propovijedi biskupa **Štambuka**, zagrebački je nadbiskup i kardinal **Josip Bozanić**, prema navodima medija, odgovorio:

«Poštovani gospodine Predsjedniče, primio sam Vaše pismo od 14. rujna 2009. godine, o njegovu sadržaju doznao sam već u Rimu iz hrvatskog dnevnog tiska. Poštovani gospodine Predsjedniče, ovime Vam priopćujem da sam sadržaj Vašeg pisma ponovo razmotrio. Želim Vam obilje dobra, s izrazima poštovanja.»

Pametnomu dosta. (M. R.)

SVI SMO ODGOVORNI ZA KONAČNO OSLOBOĐENJE I BLAGOSTANJE U HRVATSKOJ DRŽAVI!

RAZGOVOR S DR. JOSIPOM JURČEVIĆEM

Čitateljima *Političkog zatvorenika* je dr. sc. Josip Jurčević nesumnjivo dobro poznat, koliko kao povremeni suradnik, toliko i kao znanstvenik koji već desetljećima dosljedno i odlučno osuđuje sve pojavnne oblike jugoslavenstva i komunizma, koje počesto volimo nazivati «ostatcima», sve dok ne promislimo i shvatimo da nisu posrijedi nikakvi «ostaci» nego, nažalost, još uvijek prevladavajući modeli mišljenja i djelovanja. Predsjednička kandidatura dr. Jurčevića prigoda je da se tim problemom opet pozabavimo.

* Što je Vas, dr. Jurčeviću, kao profesionalnog povjesničara, potaknulo da se izravno uključite u politički život, i to baš tako da se kandidirate za predsjednika Republike?

S jedne strane, profesionalno istražujem i pišem o suvremenoj povijesti na temelju humanističke znanstvene paradigme, a s druge strane sam dugo godina izuzetno djelatan u društvenom životu, u kojem veoma jasno i dosljedno zastupam univerzalni humanistički svjetonazor i vrednote. Prema tome, moj profesionalni rad i društveno djelovanje imaju isto osnovno ishodište i svrhu, kako u općeljudskom tako u nacionalnom i svakom drugom smislu. Odnosno, pri punoj svijesti i znanju sam odabrao profesionalno i osobno djelovati na ostvarivanju načela općeg dobra, radilo se o svjetskoj, nacionalnoj, lokalnoj, sindikalnoj ili bilo kojoj drugoj razini i vrsti djelovanja.

Na takvim polazištima sam bez institucijskih poticaja dragovoljno sudjelovao, i u Hrvatskom proljeću i u Hrvatskom domovinskom ratu, te u velikom broju dru-

Razgovarao:

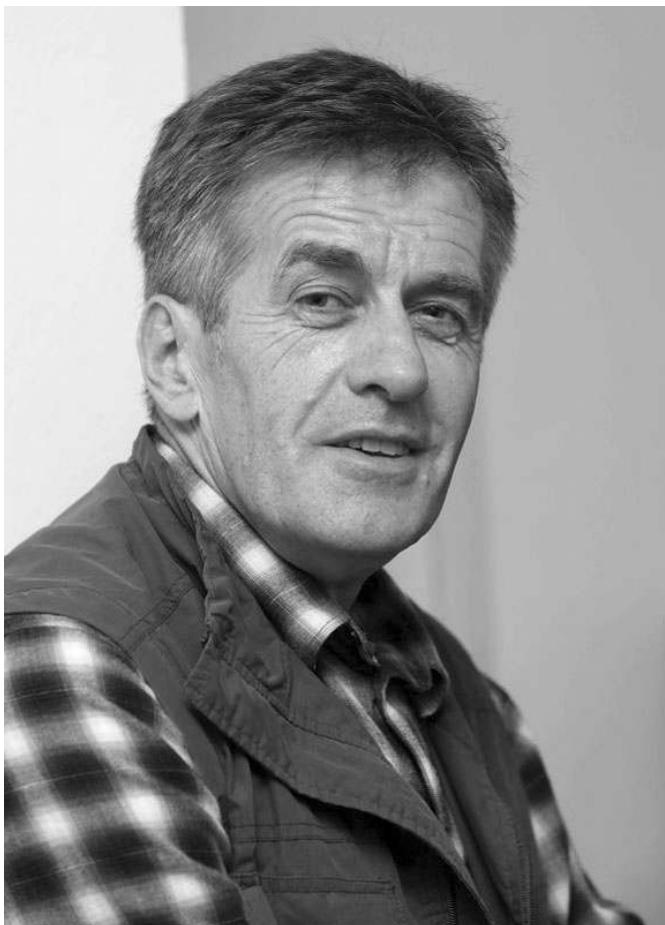
Tomislav JONJIĆ

gih važnijih ili manje važnih društvenih procesa, događaja i akcija. Bez zadrške sam podupirao procese, programe i projekte, te organizacije, skupine i pojedince do mjere i vremena dok sam proc-

1990. godine. Ali, svojim djelovanjem sam svjesno - izravno ili neizravno - podupirao ili u određenoj mjeri utjecao na neke političke procese i događaje. Pritom je bila odlučujuća moja procjena pridonosi li to općem dobru, a uopće nije bilo važno koja stranka ili pojedinac su stajali iza tog.

Primjerice, krajem 1991. ja i dragovoljačka postrojba u kojoj sam bio zapovjednik (a članovi postrojbe su me izabrali za zapovjednika, jer to je bilo takvo vrijeme) bili smo svojom voljom jedan od ključnih aktera nastanka Uprave za informativno-psihološko djelovanje u okviru MORH-a, a to je bio program **Franje Tuđmana**, s kojim je on Glavnom stožeru oduzimao politički instrument. Ostalih šest aktera nastanka IPD-a bili su osobe posebnog povjerenja F. Tuđmana. Uskoro potom, sredinom 1992., kad je IPD krenuo u lošem konceptu i stručnom pogledu, cijela moja postrojba i ja smo otišli iz sustava. Ili, 1994. godine, kad je socijaldemokrat **Antun Vujić** predvodio projekt *Hrvatskog leksikona*, a protiv njega je bila struktura HDZ-a jer ga nije nadzirala, svi su doslovno bježali od A. Vujića, a ja sam se priključio te uređivaču i napisao ključne, nove, dijelove leksi-kona.

S motrišta mojih iskustava i stavova nije bilo jednostavno donijeti odluku o izravnom uključivanju u politički život. Međutim, razlog odluke je načelno jednostavan: procijenio sam da je kriza upravljanja Hrvatskom dosegla kvalitativne razmjere koji izravno vode u državnu i društvenu katastrofu, te da u cjelokupnoj političkoj strukturi nema stranke ili skupine koja je u stanju pokrenuti

Dr. Josip Jurčević

jenjivao da se kreću u dobrom smjeru, a kad sam procijenio da se okrenulo u lošem smjeru, odmah bih sam sebe isključio. To se jednako događalo sa onim što su drugi osmislili i pokretali, kao i s onim što sam osobno pokretao ili sukireirao.

Nikad mi nije palo na pamet učlaniti se u Komunističku partiju, a zbog niza razloga niti u novoosnovane stranke nakon

proces duhovne i upravljačke preobrazbe, pa je nužno da to učine novi ljudi koji su stručni, moralni i socijalno odgovorni. Takvih ljudi, kao i drugih objektivnih prepostavki za prosperitet, Hrvatska ima u izobilju, ali kapitalizaciju toga onemogućavaju korumpirane i neodgovorne političke strukture. Za pokretanje pozitivnih procesa u Hrvatskoj potrebno je doći u poziciju političke moći, a to nije jednostavan, kratak i lagan posao.

S tom procjenom su suglasne i mnoge druge osobe, a dio njih je bitno pridonio i mojoj odluci o izravnom političkom djelovanju. Osnovna svrha moje predsjedničke kandidature je okupiti i organizirati hrvatski socijalni kapital te tako započeti proces dubinskih duhovnih i upravljačkih preobrazbi u hrvatskim državnim i društvenim institucijama.

* Vi ste svjesno izabrali poziciju tzv. neovisnoga kandidata, dakle, kandidata bez posebne stranačke potpore. Je li takav pothvat u jednome partitokratskom društvu kao što je hrvatsko, unaprijed osuđeno na neuspjeh?

Nepovjerenje građana u sve političke stranke s pravom je doseglo izuzetno velike razmjere, o čemu svjedoči činjenica da između 60 i 80 posto birača ne izlazi na izbore, jer na političkom tržištu ne postoje oni koji su zaslužili povjerenje. Prema tome, biti stranački kandidat, ili imati stranačku javnu potporu, objektivno znači veliki nedostatak. Stoga se već sada glavni kandidat korumpiranih domaćih i međunarodnih struktura, Ivo Josipović, nastoji prividno distancirati od svoje partije kako bi zavarao birače.

S druge strane, u pravu ste kad kažete da smo mi partitokratsko društvo, što znači da je politički ali i ostali javni prostor doslovno okupiran od istaknutih partija koje su u biti ista struktura, a prije 1990. su bili i formalno ista partija. Međutim, očigledno je da ulazak u tu čvrstu strukturu ne nudi nikakvu mogućnost promjene, i ta struktura je doslovno samljela mnoge pojedince koji su u nju ušli s, možda, poštenom namjerom da „stvari mijenjaju iznutra“. Razultat je bio dvostruko porazan: opstanak strukture se produžavao prožđanjem čestitih ljudi, a Hrvatska je gubila pojedince koji su joj mogli pridonositi.

JOSIP JURČEVIĆ

hrvatski predsjednik

Kad, ako ne sad!

www.josip-jurcevic.net

Uostalom, slična iskustva smo prolazili i u pola stoljeća komunističke vlasti.

Znači, u ovim presudnim vremenima moramo biti potpuno svjesni i odgovorni, da imamo samo jednu mogućnost: imati povjerenja u sebe - kao što smo ga imali u puno težim vremenima 1991. – te dovršiti posao koji smo tada većim dijelom odradili. Dostatno sam obrazovan i moralan, te stoga znam i potpuno sam uvjeren, da se partitokratskom modelu može uspješno suprotstaviti samo djelovanjem izvan njega te vrednotama i metodama koje nisu njegove. Svi ostali preduvjeti za uspjeh su već ovdje nazočni: sveopća kriza koje objektivno nije smjelo biti i golemo nezadovoljstvo velike većine hrvatske nacije. Preostaje samo donijeti odluku: mi to hoćemo uraditi.

* No, izostanak oslonca na pojedinu stranku ili stranačku koaliciju zasigurno ne znači da niste unaprijed ocijenili, koji bi dio biračkoga tijela mogao glasovati za Vas. Na čije glasove zapravo računate?

Najsvjesniji, najstabilniji i najbrojniji dio glasackog tijela su dvije trećine birača koji ne izlaze na izbore, te na taj način šalju upozorenje i poziv stručnim, moralnim i socijalno odgovornim Hrvatima da se organiziraju i kandidiraju na predsjedničkim, parlamentarnim i lokalnim izborima. U te dvije trećine birača nalaze se svi slojevi hrvatskog društva: od mlađih do umirovljenika, žene i muškarci,

osobe najrazličitijih zanimanja, te stanovnici iz svih dijelova Hrvatske.

Na te glasove s velikim pouzdanjem prvenstveno računam, jer se radi o biračima koji su pokazali da ih se ne može prevariti medijskim i ostalim manipulacijama. Uvjeren sam da su prepoznali moje javno djelovanje te da će izaći na izbore i tako se uključiti u odlučivanje o našoj zajedničkoj budućnosti.

* U javnosti, čini se, postoji određena konfuzija odnosno uvjerenje da između ideoloških i političkih pozicija Vas, dr. Miroslava Tuđmana i dr. Andrije Hebranga, i nema nekih bitnih razlika. U čemu se sastoji ta razlika?

Gospodari Hrvatske nastoje manipulacijama javnog komuniciranja stvarati mnogobrojne konfuzije, tj. nerazlikovnosti, kako bi se na taj način moglo u javnosti pogrješno predstavljati interes, programe i osobe. Tako se pokušava krovovreno prikazati da čak između desetak predsjedničkih kandidata ne postoji gotovo nikakva razlika, te se očekuje da birači ne će moći razabrati za koga treba glasovati, pa će se glasovi raspršiti.

To se naročito sustavno provodi kad je riječ o A. Hebrangu, M. Tuđmanu i meni. Najbitnija razlika između mene i ne samo njih dvojice, nego i svih drugih poznatijih kandidata, jest u činjenici što ja uopće nisam pripadnik dosadašnjih političkih struktura. Svi drugi predsjednički kandidati su to bili u velikoj mjeri, a već-

na je to i sada. Ta pripadnost političkoj strukturi znači, prvo, svakovrsnu odgovornost za sadašnje stanje u Hrvatskoj i, drugo, znači da su imali prigodu nešto napraviti, ali to nisu učinili. No, najopasnije je to što pojedini pripadnici dosadašnje potrošene političke strukture – zbog svakovrsne međusobne nadzemne i podzemne povezanosti – ne mogu biti, i da hoće, nositelji preobrazbe koja je potrebna Hrvatskoj.

Ako u odnosu na Hebranga, Tuđmana i mene uđemo u usporedbu niza označnica koje su bitne za ideološku, političku, interesnu i drugačiju prosudbu, vidjet će se velika bliskost između Hebranga i Tuđmana, te velika različitost između njih i mene. To se već na prvi pogled jasno prepoznaće iz promatranja osnovnih podataka iz osobnih životopisa, a još više ako se uđe u detalje. Radi se o razlikama koje se kreću od svjetonazora i sustava vrednota, do postupanja u konkretnome javnom djelovanju i pripadnosti kulturnom, socijalnom i političkom krugu. Pritom, posebna razlika između njih dvojice i mene je u dosljednosti koju smo očitovali u gotovo svim spomenutim označnicama.

Primjerice, zanimljivo je da su dosadašnje životne i političke sudsbine Hebranga i Tuđmana izuzetno bitno određene životnim i političkim sudsbinama njihovih povijesno značajnih očeva, dok na moj društveni status i oblikovanje, osim materijalne pomoći, nisu uopće mogli utjecati moji roditelji.

Budući da živimo u slobodnom i pluralnom vremenu, sva ova razlikovnost nikako ne znači da unaprijed dajem političku ili drugačiju prednost sebi ili njima, nego se radi o tome da su to nedvojbene javne činjenice koje bi se morale znati, pa neka na temelju njih svatko prosuđuje i odabire prema svome ukusu. Na koncu, treba naglasiti, kako sam siguran da bi moje predsjedničko unutarpolitičko i vanjskopolitičko postupanje i vrijednosni govor bili bitno različiti od predsjedničkog postupanja Hebranga i Tuđmana. Ovo, također, ne znači davanje političke prednost njima ili meni, nego se to jednostavno treba već sada znati.

Smatram da, o ovom neobjektivnom poistovjećivanju većeg broja predsjedničkih kandidata slično mišljenje imaju i

Hebrang i Tuđman, a o tome svjedoči i činjenica da se ni oni, kao ni ostali tzv. nacionalni kandidati, nisu odazvali na moje pozive o održavanju predkampanje, koja bi za kampanju izlučila samo jednoga nacionalnog predsjedničkog kandidata. Razlozi neodazivanja u predkampanju nisu samo osobno-taštinske naravi, nego se – između mene i ostalih kandidata – prvenstveno radi o dubokim razlikama u svjetonazorskim i političkim concepcijama koje zastupamo.

vić je daleko najzastupljeniji u medijima i potpuno je zaštićena izgradnja njegove apsolutno poželjne javne slike, dok su četvoro pomoćnih-glumaca manje nazočni u medijima i izloženi problematiziranju svih vrsta.

Pritom je dvoje izuzetno radikalnih pomoćnih-glumaca (**V. Pusić** i **D. Kajin**) odabранo kako bi se prikrio neokomunistički radikalizam Josipovića i stvorio dojam da je on neka vrsta poželjnog centra. U trećem vanjskom prešućivanom krugu

Dr. Jurčević s obitelji

* **Jedan od razloga te konfuzije je i strategija tzv. neovisnih medija. Oni su neke predsjedničke kandidate unaprijed proglašili gubitnicima, pa njihove aktivnosti uglavnom ignoriraju. Po svim bi se kriterijima reklo da Vi spadate u one koje ignoriraju, dok – recimo – Damir Kajin spada u one koji imaju stalnu medijsku pratnju i potporu. Zašto je tako?**

I površnom analizom medijskog i političkog života jasno se može zaključiti da su neke međunarodne interesne skupine i njihova sluganska struktura u Hrvatskoj donijele odluku da predsjednik mora biti **Ivo Josipović**. U projekt je, kao vanjski osigurač, pripušteno još četvero kandidata pomoćnih-glumaca, kako bi se stvorio privid demokratičnosti. Oni su potpuno okupirali nacionalnu medijsku razinu, a igra je agitpropovski jednostavna: Josipo-

drži se dvadesetak statista-kandidata, što ozbiljnih što šaljivih, koji se veoma rijetko pripuštaju u nacionalne medije, uglavnom s ciljem umanjivanja monotonije nezanimljive propagandne šablone o Josipoviću.

Na posebno ignorantsko mjesto u tom trećem krugu projektanti su smjestili i mene, nadajući se da će tom cijelom banalizacijom biračima isprati mozak te ubiti nadu i volju za sudjelovanjem u preobrazbi.

Primjerice, moj stožer i ja već sedam mjeseci djelujemo veoma intenzivno, uključujući održavanje brojnih konferencija za medije, izdavanje priopćenja i nastupanja u lokalnim medijima. No, kako sve više radimo, tzv. nacionalni mediji nas sve više prešućuju. S druge strane, D. Kajin – koji je sam i uopće nema izborni stožer –

već je mjesecima medijski forsiran u medijima na nacionalnoj razini.

To, što su gospodari Hrvatske mjesecima prije izbora tako čvrsto zatvorili javni prostor, svjedoči kako su svjesni da im je veoma ugrožen projekt (Josipović), kojim pokušavaju zadržati predsjednički položaj.

* U odnosu na dr. Hebranga i dr. M. Tuđmana, reklo bi se da ste Vi znatno kritičniji i prema prvoj predsjedniku Republike, dr. Franji Tuđmanu? Što smatrate njegovim ključnim vrlinama, a što nedostacima?

To je razumljivo ponajprije zbog konceptualnih političkih razlika koje postoje među nama, ali ne treba zanemariti ni činjenicu da bi bez osobne volje Franje Tuđmana, bile veoma upitne političke karijere A. Hebranga i M. Tuđmana. Na neki način, Franjo Tuđman je politički otac i A. Hebranga i M. Tuđmana, a Miroslavu je i bio loši otac. Stoga je razumljivo, iako ne opravdano, da se obojica iscrpljuju na površnom mitologiziranju F. Tuđmana, i pokušaju izgradnje teoretski i praktično zastarjelog političkog modela koji se označava pojmom „tuđmanizam“. Smatram kako time stvarno pridonose primitivizaciji i banalizaciji stvarnih i simboličkih povijesnih zasluga F. Tuđmana.

Za mene je Franjo Tuđman nedvojbeno veoma istaknuta povijesna osoba, te ga nastojim suvremenim znanstvenim pristupom smjestiti u širi vremenski i prostorni kontekst. I inače zastupam znanstvenu paradigmu koja glavnu povijesnu moć i utjecaj nastoji prvenstveno pronaći u složenim društvenim strukturama, institucijama i interesima, s tim što se uopće ne zanemaruje uloga istaknutih pojedinaca.

Već desetljećima se znanstveno smatra potpuno zastarjelim, pa čak primitivnim i naivnim, društvenu moć projicirati na jednoga izdvojenog pojedinca. Taj kult, ili čak teokratski pristup, u prošlosti se događao u nesamosvjesnim društvima, jer je mit o nadnaravnoj moći vladara nadoknađivao institucijsku i identitetsku neizgrađenost neke zajednice. I s amaterske razine promatrano, danas – u dobu dominacije golemih tehnoloških postignuća i ljudskih prava svih vrsta – veoma su mali

izgledi održivosti doktrine o nadnaravnosti bilo kojeg političara.

Smatram da se u hrvatskom društvu gleda povijesne uloge F. Tuđmana „lome kopla“ na potpuno pogrešan način. I oni koji ga glorificiraju, kao i oni koji ga ponizavaju, veoma su složni u jednom: prisiju mu daleko daleko veću moć nego što ju je on stvarno imao.

Franjo Tuđman će trajno ući u povijest po tome što je prvi - u cijeloj hrvatskoj povijesti - voljom cijelog naroda izabran na čelni državni položaj. Među glavne vrline mu treba svakao ubrojiti emotivni odnos koji je iskazivao prema hrvatskoj državnosti, te neke državničke osobine koje je pokazivao u ključnim trenucima 1990.-1991. i koje su ga bitno razlikovale od drugih političara u Hrvatskoj, naročito onih koji su prije toga bili daleko istaknutiji od njega. Franjo Tuđman je, što je vrlina, bio dobrim dijelom svjestan svoga užeg i šireg okruženja, tj. dosegao svoje stvarne osobne moći i uloge. Međutim, u nekim situacijama, što je nedostatak, podcjenjivao je svoju osobnu moć i ulogu, a precjenjivao važnost nekih osoba, institucija, država i međunarodnih udruženja.

Između ostalog i zbog tih nedostataka je donosio, ili bitno utjecao, na državne odluke koje nisu bile primjerene ni njegovim osobnim ambicijama niti hrvatskim interesima. Tu prvenstveno mislim na katastrofalna kadrovska rješenja koja su se održala do sada, te popustljivost, a ponkad i servilnost pred običnim birokratima iz međunarodne zajednice. Prisjetima se samo **Manolića, Mesića, Perkovića, Šarinića, Sanadera, Kosorice**, plana Z-4, Daytona i Ustavnog zakona o suradnji s Haaškim tribunalom.

* Domovinski se rat ne može ni tumaćiti ni shvatiti izdvojeno od ranijih povijesnih događaja. Njega su ne samo prouzročile, nego su na njegove pojavne oblike neposredno i utjecali politički, psihološki, gospodarski i drugi čimbenici koji su djelovali bar od 1918. naovamo?

Moja struka, povjesnica ili historijska znanost, potpuno opravdano, svaki događaj ili društveni proces promatra u dijagonijskom kauzalitetu. To znači, da sve što se događa ima svoje uzroke u ranijem

vremenu i iza događaja ostaju posljedice koje utječu na buduća događanja.

Tako možemo reći kako Hrvatskog domovinskog rata ne bi bilo da nije bilo srpske oružane agresije. A srpska agresivnost ima svoje korijene koji se izravno mogu operativno pratiti barem od polovice 19. stoljeća. Isto tako, najvjerojatnije je kako se srpska agresija ne bi dogodila tada i na takav način da se nije događao i proces sloma komunističkih režima u zemljama istočne Europe. Naravno, da su mnogobrojni čimbenici, koji su utjecali i doveli do srpske agresije i hrvatske obrane, oblikovani nakon nastanka prve i druge jugoslavenske države. U svakom slučaju, radi se o veoma složenim povijesnim događanjima koji također imaju i prostornu složenost, od lokalne i regionalne do svjetske razine.

* U tom smislu, nije li inzistiranje na Domovinskom ratu kao ključnom «izvoru» i jedinoj bitnoj vrijednosti suvremene Hrvatske redukcionistički i radi toga neprihvatljivo?

Kod znanstvenih i drugačijih pokušaja uspostavljanja određene vrijednosne i značajnske hijerarhije događaja i aktera, postoje dva osnovna i međusobno suprotne metodološke smjera. Jedan je redukcionistički, sužavajući, koji nas može odvesti do potpune neprepoznatljivosti ili negacije bilo čega. Drugi je ekstenzivistički, proširujući smjer, koji nas vodi u beskonačno širenje koje onemogućava svrhu saznavanja. I jedna i druga zamka izbjegava se uspostavljanjem mjere do koje se može ići a da se ne naruši smisao. Ta objektivna mjeru se za sada može najbolje određivati znanstvenim metodama i garančirati. Nedvojbeno, znanost nije ni približno idealna, ali za sada nema boljeg, tj. manje lošeg načina utvrđivanja istine.

U tom smislu, znanstveno je potpuno utemeljeno reći da je Hrvatski domovinski rat ključni događaj suvremene hrvatske povijesti, a to znači ključna, temeljna, uvjerljivo prva vrijednost suvremenoga hrvatskog identiteta i budućeg razvoja hrvatskog društva. To još više vrijedi ako projekciju hrvatske budućnosti vidimo unutar humanističkih vrijednosti zapadnoga civilizacijskog kruga i na pluralnoj građansko-demokratskoj paradigmama, jer većina hrvatskih iskustava u 20.

stoljeću, a dobrom dijelom i prije, uglavnom nisu bila na tom tragu.

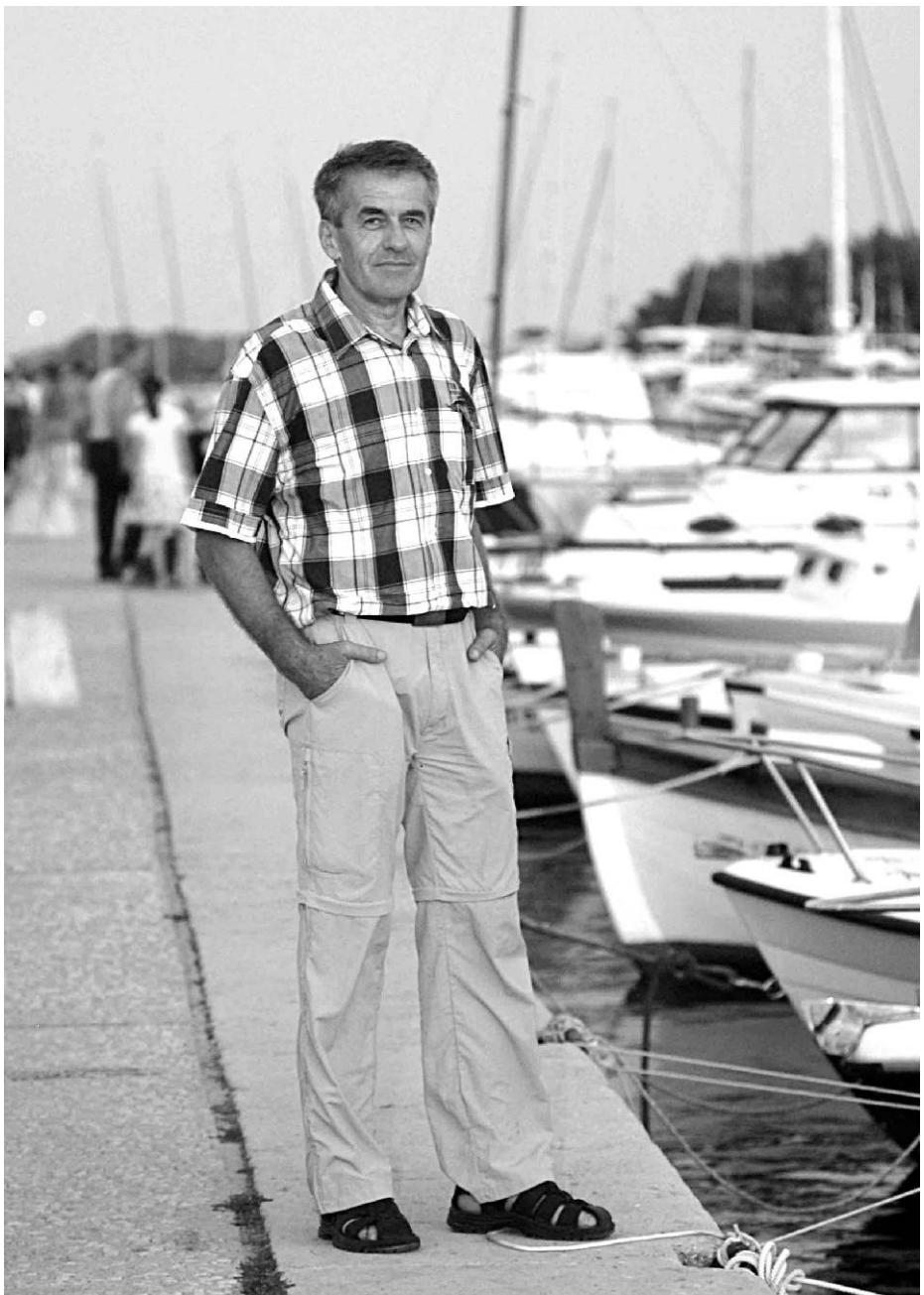
Ta bitnost Hrvatskoga domovinskog rata ostaje neupitna i u kratkom i u dugačkom govoru. Pritom se ne isključuje određena mjera značenja drugih povijesnih događaja, procesa i aktera. Međutim, oni se ne mogu izricati u kratkom govorenju pa se podrazumijevaju, a u dužem govorenju oni se mogu primjereno izravno izricati.

* A ako bi se Vaša historiografska i politička ocjena dr. Tuđmana i «Tuđmanove Hrvatske» usporedila s Vašom ocjenom dr. Ante Pavelića i Nezavisne Države Hrvatske...?

I znanstveno i drugačije je potpuno legitimno i poučno vršiti usporedbi i različitim i sličnim osobama, država, događaju, fenomenima, razdoblja itd. Kod toga svakako u obzir treba uzeti poticaje i interese koji se nalaze u pozadini uspoređivanja. Smatram kako je pritom najvažnije sačuvati mjeru kojom se ne će narušiti objektivnost zbog želje zadovoljenja poticaja ili interesa.

Nezavisna Država Hrvatska i Republika Hrvatska su nastale u veoma različitim povijesnim kontekstima, a razlikuju se i po nizu drugih određenja. Primjerice, NDH je bila dio građanskoga totalitarnog svijeta, a Republika Hrvatska je dio pluralnog svijeta. Sustav vlasti u NDH je uspostavljen bez izborne procedure, a u RH s izbornom procedurom. NDH je nastala i prestala postojati u svjetskim ratnim oknostima, a RH je nastala u uvjetima vanjske agresije te postoji i nakon rata. U NDH se, osim svjetskog rata, vodio i veoma okrutni građanski rat, a u RH nije bilo građanskog rata, iako je dio hrvatskih državljanina sudjelovao u agresiji. NDH je bila pod izravnom dominacijom stranih sila (slično današnjoj BiH), a RH za sada nema izravni protektorat nego neokolonijalno-globalistički položaj koji nažalost klizi prema izravnom protektoratu.

Određene sličnosti povijesnog konteksta između NDH i RH mogu se tražiti u činjenicama da su i NDH i RH nastale raspadom jugoslavenskih država, te da je težnja Hrvata za svojom državom dobivala još veći intenzitet zbog zločina i tortura koje su provodili jugoslavenski režimi.

Zatim, čin nastanka i NDH i RH nije se uklapao u interes dominantnih svjetskih sila, priznanje jedne i druge bilo je na neki način iznuđeno samim tijekom događaja.

Kad se radi o **Paveliću i Tuđmanu**, postoje određene zanimljivosti i paradoksalnosti. Pavelić je prije dolaska na vlast imao građansko obiteljsko podrijetlo, školovanje i karijeru, a došao je na čelo totalitarnog režima i umro je u iseljeništvu. Tuđman je obiteljskim podrijetlom, obrazovanjem i karijerom bio istaknuti pripadnik komunističkog totalitarizma, a postao je predsjednik pluralne građanske države. Ove činjenice svjedoče, između ostalog, i o tome koliko su nestabilne

hrvatske povijesne okolnosti utjecale na osobne sudbine i Pavelića i Tuđmana.

Najveća sličnost Pavelića i Tuđmana, koja je zanimljiva i s nacionalnog motrišta, je u tome što ni jedan niti drugi nisu formalno suđeni pred međunarodnim sudom, ali su praktično u javnom međunarodnem životu proglašeni ratnim zločincima.

Povijesna uloga NDH i Pavelića je kratko trajala i dovršena je prije 64 godine, te su stoga o tome poznate sve bitne činjenice. Druga je stvar što se one - i u sadašnjem kontroliranom javnom prostoru - krivotvore po crno-bijelom jugoslavenskom komunističkom modelu. Republika

Hrvatska postoji već 20-ak godina i njena budućnost je otvorena i još uvijek je u rukama hrvatskih građana te će biti vremena za objektivizaciju znanja o RH i o NDH.

Izreći će i ono što smatram najvažnijim, a to je kratka i jasna zaključna pouku: Republika Hrvatska će opstati i prosprijeti ako sačuva istinu o stvarno iskazanim vrijednostima na kojima je nastala, a ugođava svoj opstanak ako pristanemo da nam se nametne neutemeljeno poistovjećivanje s totalitarnim prošlostima, kako «vendehaškom», tako i komunističkom.

* Ako autoritarne crte tih političara uvrštavate u njihove važne nedostatke, kako biste se Vi ponašali kao predsjednik? Za kakav se opseg predsjedničkih ovlasti zalažete?

Moj opći svjetonazor i politički stavovi su nepokolebljivo socijalni, slobodarski i demokratski, te mi je duhovno i emotivno neprihvatljiva bilo koja vrsta autoritarnosti koja proizlazi iz položaja moći, naročito političkog. To znači, kad postanem Predsjednik ponašat ću se sukladno svom svjetonazoru i stavovima, a oni su istovjetni onome što je zapisano u hrvatskom Ustavu.

Sadašnje ustavne i zakonske predsjedničke ovlasti su uglavnom primjerene hrvatskim tranzicijskim potrebama i ne bi ih trebalo mijenjati. Problem nije u ovlastima, nego u tome što i predsjednik države i ostala korumpirana i neodgovorna struktura vlasti postupaju krajnje sebičn, asocijalno, neodgovorno i voluntaristički.

* Smanjenje ovlasti rezultira smanjenjem predsjedničkog utjecaja i obrnuto. Nije li onda proturječno kad se pojedini kandidati zalažu za smanjenje predsjedničkih ovlasti i istodobno obećavaju radikalne promjene u hrvatskome društvenom i političkom životu?

Većina predsjedničkih kandidata potiče izravno iz bivšega totalitarnog ili sadašnjeg polutotalitarnog partitokratskog upravljačkog modela, te nisu dosad ništa poduzeli da ga promjene. Stoga bilo kakva njihova javna obećanja ne treba shvaćati ozbiljno, o čemu svjedoči i ova proturječnost koju ste naglasili. Ako nešto od takvih osoba treba očekivati onda je to nastavak sebičnosti i nezasitnosti u grabljenju materijalne i političke moći.

* Od svih predsjedničkih kandidata, Vi ste nesumnjivo najjasniji i najrezolutniji u osudi jugoslavenske i komunističke baštine, koja još uvijek duboko prožima hrvatsko društvo. Zašto to ipak u jednome narodu koji je pretežno katolički, nema važnu ulogu ni u parlamentarnim, a ni u predsjedničkim izborima?

Bivše komunističko jugoslavenske strukture su se od prve polovice 1980-ih godina temeljito operativno pripremale za tada nadolazeće velike promjene, koje su bile izvjesne. Za veoma dobru pripremljenost imali su sve prepostavke: apsolutnu vlast, novac, institucije, kadrove i svekoliku društvenu moć. To se nikako ne smije podcenjivati, kako u promatranju tadašnjeg vremena, i još više u razumijevanju sadašnjosti.

Tada strukture nisu mogle znati točno kakve će se promjene sve događati; hoće li opstati Jugoslavija kao država ili će se raspasti? Hoće li opstati komunistički upravljački sustav ili će se izmijeniti ili potpuno propasti? Bio je veliki broj mogućih kombinacija i međuvarijanti. Međutim, dostupni dokumenti kao i događaji koje smo do sada prošli, pokazuju da su bivše strukture našle veoma uspješno i cijelovito rješenje za sve varijante događanja. To univerzalno rješenje je bilo načelno jednostavno, a provedba je ipak bila složena.

Štogod se događalo, spasonosno rješenje za jugoslavensku komunističku strukturu je bilo sačuvati čvoršta upravljačka mjesta, tj. moć u svim institucijama koje će nastajati u novim okolnostima. To se nažalost i događalo. Stare strukture su se selile u sve novonastale države i njihove institucije: politiku, vojsku, policiju, gospodarstvo, pravosuđe, sigurnost, kulturu, obrazovanje, zdravstvo, civilno društvo itd. Sa strukturom se preselio i upravljački model, mentalitet, način ponašanja, stare uhodane veze, simboli i sve drugo što je trebalo jamčiti dugoročni opstanak njih i njihovih bioloških i ideoloških nasljednika.

To je bila operacija izuzetno velikih razmjera i na sličan način se događala u svim istočnoeuropskim postkomunističkim državama. U tom tranzicijskom procesu Hrvatska je – zbog dva osnovna raz-

loga - bila i ostala u posebno nepovoljnem položaju. Prvo, institucijsko rađanje novih društvenih odnosa u Hrvatskoj bitno je poremetila i usporila srpska oružana agresija. Drugo, hrvatsko društvo ima u svojim društvenim i kulturnim institucijama duboko i povjesno ugrađene paradigme jugoslavenstva i komunizma kao religije. I srpska agresija i ove paradigme su bitno pogodovale u svakom pogledu zastarjelim strukturama da i u novonastaloj Republici Hrvatskoj očuvaju izuzetno visok stupanj institucijske moći. Tome je u kritičnom razdoblju, početkom 90-ih, bitno pridonijela velika zloroba ideje takozvane svehrvatske pomirbe, koja je stvarno iskorištena za očuvanje moći starih struktura.

U tih nekoliko kritičnih godina, koje su po prirodi povjesnih procesa u drugim postkomunističkim zemljama bile vrijeme rađanja novog u svakom pogledu, u Hrvatskoj su bile vrijeme nedodirljivosti starih struktura. Ta, zar se ne sjećamo da su glavni kadrovici „novih“ hrvatskih institucija u RH i BiH bili nedodirljivi Manolić, Mesić, Boljkovac i njihova pozadina? To je bilo vrijeme kad je, još i 1992., Mesić na sav glas među hrvatskim iseljenicima od Švedske do Švicarske pjevala ustaške pjesme. Vjerojatno je zbog duge jeke tih pjesama sada zabranjen **Thompsonov** ulazak u Švicarsku.

Očigledno, u tom procesu su stare strukture koristile sve metode uključujući i ubojstva, koja su u ratu prebrzo padala u zaborav ili se pripisivala ratnoj slučajnosti. Tko se danas sjeća i izvlači pouke iz okrutne likvidacije istaknutog domoljuba i političkog zatvorenika **Ante Paradžika**?

Ipak, zbog mimikrije te ratnih okolnosti i potreba, u institucijski sustav, naročito obrambeni, pripuštena je određena količina domoljuba. Međutim u drugoj polovici 90-ih počelo je njihovo sustavno čišćenje i sve žeće javno proskribiranje. Proces sveopće hajke na domoljube unutar institucija traje i do sada, te sva događanja unutar Hrvatske treba promatrati i u tom kontekstu. To se na političkoj razini najjasnije do današnjeg dana može prepoznati po razaračkim procesima unutar stranke HDZ i HSP, te lokalnih, državnih i

društvenih institucija koje su bile ili preostale pod njihovim nadzorom.

Posebno radikalno je dekonstruiran obrambeni sigurnosni sustav, koji gotovo da više i ne postoji. U funkciji svega toga su svakako i sudski procesi pred Haaškim tribunalom i malim pravosudnim *hagićima* u Hrvatskoj. Dugoročno je za hrvatsku državu i društvo najubojitija tzv. haška povijesna istina koja se nastoji nametnuti doslovno svim sredstvima.

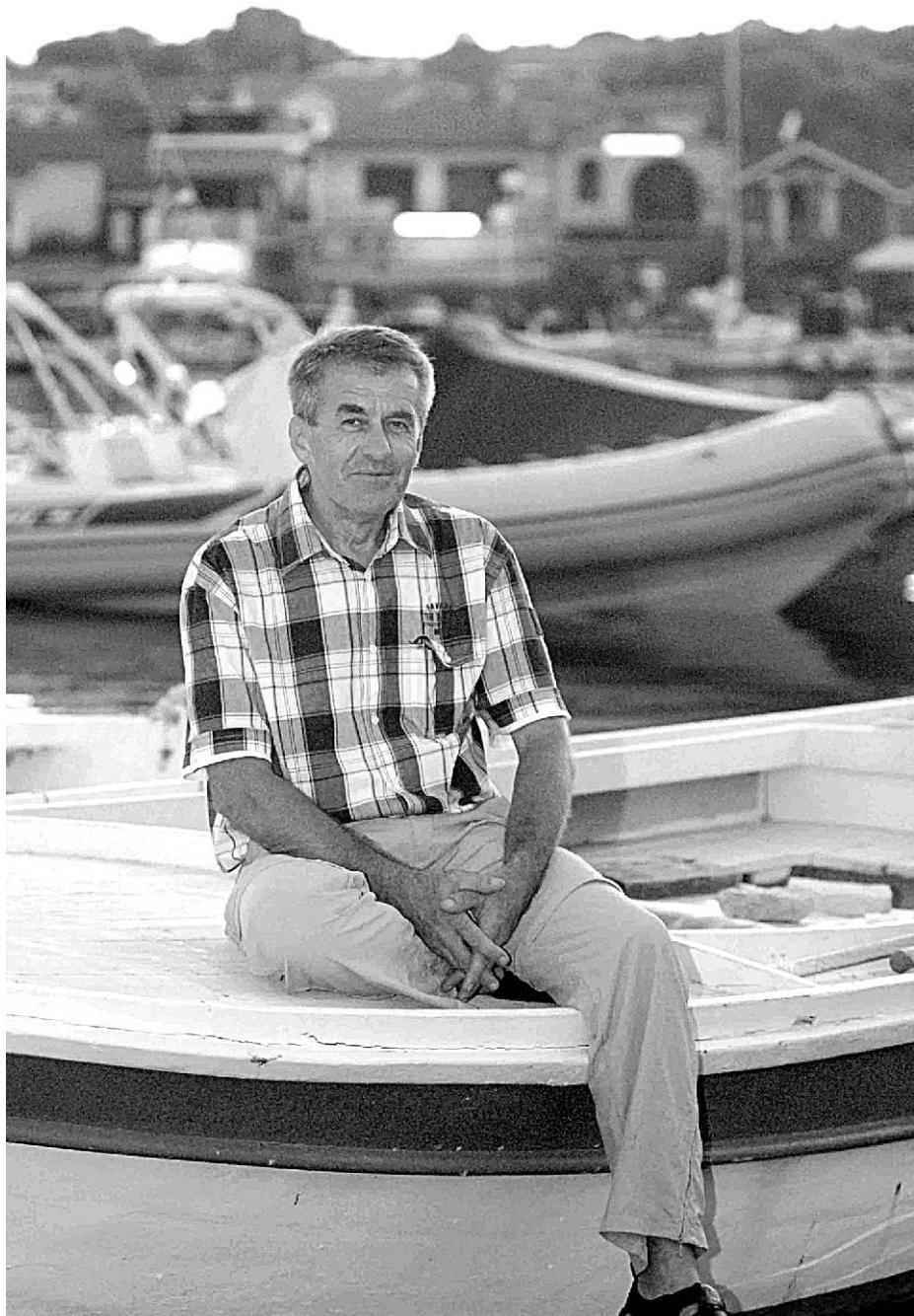
Ukupno gledajući, do sada su protuhrvatske silnice uspjele – institucijski, identitetski, javno-percepcijski i simbolički - dekonstruirati bitne sastavnice hrvatske državotvornosti te socijalnog i nacionalnog zajedništva, koji su bili uspostavljeni u prvoj polovici 90-ih godina.

To se najjasnije prepoznaće u golemom stupnju sadašnje svekolike dominacije jugoslavenske i komunističke baštine u Hrvatskoj. Taj stupanj je bio nezamisliv prije 15-ak godina, a izgledao je nemoguće prije 10-ak godina. Međutim, on je tu, stvarno i simbolički. Odnosno, jednostavnije rečeno, mi, Hrvatska, smo sada stvarno više u Jugoslaviji i komunizmu nego što smo to bili 1989./1990. godine. Ne mojte uopće pomisliti da imalo pretjerujem O tome sam više puta detaljnije javno govorio i pisao, pa nema prostora i potrebe ovdje to ponavljati.

U takvim okolnostima je razumljivo što kao veoma obrazovan stručnjak, socijalno odgovorna osoba i domoljub, rezolutno osuđujem hrvatsku sadašnjost koja je naj-vulgarnije obnovljena jugoslavenska i komunistička baština.

Na taj način postaju razumljivi i razlozi zbog kojih naše tradicionalne nacionalne i kršćanske vrijednosti i baština nisu gotovo uopće predstavljene ni u najvišim institucijama tj. parlamentu i predsjedničkom uredu, niti na nižim institucijskim razinama. O tome zorno svjedoče gotovo jednoglasna glasovanja o protukršćanskim i protunacionalnim zakonima i odlukama u Saboru, kao i sve čak protucivilizacijske javne poruke iz predsjedničkog ureda, a odluke Vlade su samo operativno provođenje te politike.

Takvo postupanje izvrsno organiziranih grupacija koje upravljaju hrvatskom je potpuno logično jer oni tako ostvaruju i

štite svoje interese. Ali mi, golema većina kojoj to nikako nije u interesu, najodgovorniji smo što smo u takvom stanju. Krajnji je trenutak da se osvijestimo i organiziramo, te budemo odgovorni i promijenimo situaciju u Hrvatskoj. Tu promjenu ne će niti može izvršiti nitko drugi, osim nas samih. U protivnom preuzimamo odgovornost za veleizdaju ne samo samih sebe nego i budućih hrvatskih nařaštaja.

* **Zbog povijesnih, geopolitičkih i gospodarskih razloga bi položaj Hrvata u Bosni i Hercegovini morao, čini**

nam se, biti jednom od najvažnijih brig-a svakoga hrvatskog političara. Kako gledate na položaj naših sunarodnjaka u susjednoj državi? Treba li službeni Zagreb njima u cijelosti prepustiti da formuliraju svoje zahtjeve i težnje, ili se – uostalom, i kao jamac zlosretnoga Daytonskog ugovora – treba djelatno uključiti u političke procese u BiH, dakako, ne dirajući u suverenitet te države?

O ovim temama sam puno pisao i javno govorio, uključujući i moje nedavno ekspertno svjedočenje u Haagu. Ovdje ću

veoma sažeto ponoviti nekoliko osnovnih činjenica i svojih stavova. Bosna i Hercegovina je međunarodno priznata država i to je osnovna činjenica koja se može veoma teško promijeniti. Druga, i to potpuno nepromjenjiva zemljopisna činjenica je ta, da su teritoriji država BiH i RH jedan izuzetno međuovisan prostor, pa je bliska suradnja dviju država njihov najvažniji prioritet.

Zatim, Hrvatska je svojim Ustavom i nizom međunarodnih dokumenata preuzeila niz obveza u odnosu prema Hrvatima u BiH. Te obveze nisu nikakav dar, nego rezultat povijesnog tijeka i način ostvarivanja brojnih i veoma važnih strateških interesa države RH, prvenstveno u sigurnosnom i gospodarskom smislu. Osim toga, što smatram najvažnijim, veliki broj Hrvata iz BiH je – u najtežem razdoblju 1990.-1991. - dragovoljno došao braniti državu Republiku Hrvatsku od srpske oružane agresije, te je tako neizmјerno moralno zadužio RH. Isto tako je važno naglasiti i suprotstaviti se potpuno neobjektivnim i štetnim percepcijama koje govore kako RH navodno pomaže Hrvatima u BiH. Naime, ta „pomoć“ je zapravo obostrano višestruko korisna suradnja.

Među brojnim predsjedničkim kandidatima, jedini sam koji je bez političkih interesa učestalo godinama dolazio u sve krajeve BiH u kojima žive Hrvati, pa stoga najbolje poznajem prilike i potrebe svih slojeva našeg naroda. Stoga, kad postanem Predsednik RH, radit ću na uspostavi trajne, stabilne institucijske suradnje koja će se temeljiti na civilizacijskom i moralnom odnosu prema našem narodu u BiH.

* Odnos Hrvatska prema Europskoj uniji središnje je pitanje našega nacionalnog života. Koju smo cijenu spremni platiti i znademo li za što ju plaćamo?

Među mnogobrojnim neznanjima koja se pojavljuju u hrvatskoj javnosti jedno od najvećih neznanja je ono koje se odnosi na Europsku uniju. Prvo, naše korumpirane neznanice nam EU predstavljaju kao neku monolitnu cjelinu, a zapravo se uglavnom radi o organizaciji unutar koje pojedine države nastoje ostvariti što više svojih nacionalnih interesa. Drugo, euro-utopisti nam EU predstavljaju krajnje na-

ivno kao neku vrstu dobrotvorne organizacije koja će nam darovati materijalna bogatstva i rješiti nam sve nacionalne i osobne probleme, iako iskustva Hrvatske i niza drugih zemalja potvrđuju upravo suprotno.

Prema tome, smatram kako Hrvatska u svim međunarodnim odnosima, pa tako i u odnosu prema EU treba prestati sa smotrebom i samoponižavanjem, te postupati kao i druge države, tj. Hrvatska napokon treba biti stvarni subjekt međunarodnih odnosa.

* Gospodarska kriza najviše pogadala socijalno ugrožene slojeve. Koje biste mjeru preporučili hrvatskoj vladi?

Hrvatska raspolaže velikim prirodnim bogatstvima, izuzetno očuvanim okolišem i velikim socijalnim kapitalom u domovini i iseljeništvu, što znači da ima sve prepostavke biti gospodarski uspješna te društvo materijalno zbrinutih i sretnih ljudi. Međutim, u Hrvatskoj je potpuno obrnuta situacija, a gospodarstvo je bitan dio te ukupne situacije.

Prema tome, Hrvatska treba promijeniti cjelokupni upravljački model koji je prenijela iz jugoslavenskoga komunističkog razdoblja, što znači potpuno restrukturirati i gospodarstvo, kako u tehnološkom i organizacijskom, tako i u normativnom i mentalitetnom pogledu.

Sve tzv. hrvatske vlade bile su i ostale ključni čimbenik gospodarske katastrofe, jer su izravno čuvale netržišni komunistički gospodarski model i predvodile privatizacijsku pljačku neviđenih razmjera. Unutar toga su poseban problem kriteriji raspodjele brutto-društvenog proizvoda, s kojima je – protivno poslovnoj i razvojnoj logici – omogućeno nezasluženo bogaćenje malog broja politički odabranih i siromaštvo najširih slojeva stanovništva.

Sve mjeru koje je i sada u dubokoj krizi donijela Vlada RH vode ubrzanom sveopćem gospodarskom samoubojstvu. Naime, gospodarske teorije i iskustva načinju da se u krizi smanjuju i ukidaju porezni nameti, pa ček daju i državne stimulacije, jer se na taj način pridonosi oporavku i razvoju gospodarstva. A Vlada RH radi obratno, te izravno gura u propast i preživjele dijelove hrvatskog gospodarstva. No, ne radi se tu samo o neznanju,

nego i o namjerama što lakšeg i bržeg provođenja potpune kolonizacije Hrvatske.

* Na koncu, hrvatski su politički uzniči uvijek sa zanimanjem i odobravanjem pratili Vaše istupe. U isto vrijeme se kod mnogih iz te specifične skupine pojavio osjećaj razočaranja i obeshrabrenosti. Na koji način doskočiti tom problemu? Kako vratiti optimizam ljudima koji su ga izgubili danas, a znali su ga sačuvati u vrijeme najstrašnijih tortura?

Taj problem kod hrvatskih političkih uzničika je istodobno i problem cijelog hrvatskog društva. Na sustavnom ubijanju socijalne i pojedinačne nade u Hrvatskoj radi se dosljedno i prema vrhunskim znanstvenim kriterijima. Za bilo koju zajednicu, pa tako i hrvatsko društvo, najpogubnije je kad prevlada socijalno i psihološko beznađe, jer tada su i zajednica i pojedinci najnezaštićeniji, te onaj tko upravlja s procesom može praktično raditi što hoće, kako u materijalnom, tako u identitetском smislu.

Taj problem je najvažnije osvijestiti, tj razumjeti koji su uzroci, svrha i posljedice, a ne misliti kako se to, eto, događa slučajno. Kad se osvijesti o kolikoj razornoj opasnosti se radi, onda se pronađa i snaga za smobranu. U tom smislu će, nadam se, pomoći i ovaj naš razgovor.

Svi mi moramo vratiti nadu i povjerenje u nas osobno i naročito u nas kao zajednicu koja je stoljećima izgrađivana, te nemamo pravo dovoditi u pitanje žrtve brojnih naraštaja koji su imali i iskazivali vjeru, nadu i snagu. Politički uzniči iz razdoblja komunizma su skupina koja je to iskazivala u najtežem razdoblju hrvatske povijesti. Uvjeren sam da je taj duh neuobičajiv te da će se očitovati, naročito kod političkih uzničika, i sada kad je na djelu daleko perfidnija tortura kojoj smo izloženi.

Ukoliko se u nekim trenucima pojavi pojedinačna ili zajednička duhovna kriza, treba se samo prisjetiti koliko je puno života, patnji nadanja već uloženo u naše zajedništvo. Ta, ne ćemo ga valjda mi sada izdati!•

SA SVIM DRŽAVNIČKIM POČASTIMA...

Na dan mučeničke smrti sv. Václava (hrv. = sv. Većeslav), zaštitnika češkog naroda, koji se od 10. stoljeća časti svetcem, već se deset godina slavi novi Dan češke državnosti. Istina, još uvijek je državnim praznikom i 28. listopada, dan nastanka prve Čehoslovačke 1918. godine, ali ovaj novi, 28. rujna, blagdan sv. Václava, od 2000. je godine i Dan češke državnosti. Tom je prigodom predsjednik Češke Republike **dr. Václav Klaus**, uza sve državničke počasti, u povjesnoj Španjolskoj sali na Praškome Gradu ugostio bivše političke uznike, na čelu s predsjednicom KPV ČR **dr. Nadeždom Kavalírovom**, koji su slavili dvadesetu obljetnicu svoje obnove.

U ovom vremenu globalizacije i Europe lisabonskog tipa, u kojoj su mali narodi nezaštićeni, nacionalno svjesni Česi, predvođeni svojim predsjednikom Klaušom, prisjećaju se svoje prošlosti i pokušavaju spasiti što se još spasiti dade. Vrijednost tradicije i potreba podizanja narodne svijesti o češkome kao o starome europskom narodu, u tome je nezaobilazna i najbolje se vidi iz prošlogodišnjeg govora tadašnjega češkog premijera **Mirka Topolanka**: „*Kad se prisjetimo smrti zaštitnika Češke zemlje, ujedno se prisjećamo da smo više od tisuću godina djelom ponosne obitelji europskih naroda. Ne tek od godine 2004., kad smo pristupili Europskoj uniji. Konačno, ne ni od godine 1918., kad se rodila novodobna samostalna država. Nego najkasnije već od doba prvih Premislovaca. Uvjeren sam, da nam upravo taj obrat pozornosti k dubljoj i daljoj tradiciji, nego je tek ta republikanska – bilo kako je ili bude značajna – može pomoći riješiti naše kronične probleme s identitetom.*“

Identitet, tradicija i domoljublje su poveznice žrtava komunističkog totalitarizma, koji je išao za uništenjem postojećega i stvaranjem novoga čovjeka i novoga svjetskoga poretka. Kod svakoga političkog uznika – od Baltika do Jadrana – jasno su uočljive sve ili većina od ovih karakteristika, pa se o žrtvama komunističkoga totalitarizma može govoriti kao o skupini kojoj su zajednički „skupni ciljevi, zajedničke radnje, skupne vrijednosti i t. d.“ (D. Bruknerová, *Sociologija zdravia a choroby*, SZU, Bratislava,

Piše:

**Dr. sc. Renata KNEZOVIĆ,
LFUK, Bratislava**

2005., str. 15.). To zajedništvo u vrijednostima, radnjama i ciljevima, bez obzira na nacionalnu pripadnost, pokazalo se kao brana protiv komunističke mržnje. Karakteristika totalitarizma je mržnja rasnoga odnosno klasnog. Osobina žrtve, koja se protivi toj mržnji, jest ljubav. Ljubav prema bližnjemu svome, prema svome narodu, svojoj vjeri i tradiciji. Zajednički ciljevi žrtava komunizma su sloboda svoga naroda, a zajedničke radnje su nastojanja da se to osigura ne samo velikim nacijama, nego svakoj, te da se ostvari za-

bio je domaćin, a tom su činu uz predsjednika nazočili **kardinal Miloslav Vlk** te mnogi ministri, veleposlanici, gradaonačelnik Praga **dr. Pavel Bém** i mnogi drugi.

Prethodnica sadašnje udruge političkih uznika bila je udruga K231, osnovana u ožujku 1968. Upadom snaga Varšavskog ugovora i Moskovskim protokolom kojim su reformirani komunisti 26. kolovoza 1968. uz okupaciju ČSR potpisali i „prestanak djelovanja skupina i organizacija koji stoje na antisocijalističkim pozicijama“, K231 je zabranjen a kasnije je komunistička promičba od njega napravila „antisocijalističku kontrarevolucionarnu organizaciju“ te ga je sam Brežnev nazvao „naoružanim bijelim terorom“.

Osvrćući se na uspjehe i neuspjehu u posljednjih dvadeset godina, a posebno na zakon o rehabilitaciji, čulo se da je taj zakon osigurao stanoviti ispravak nepravde koja je učinjena prije svega političkim uznicima 50-tih godina prošloga stoljeća, ali je potisnuo načelo kažnjavanja počinitelja komunističkih zločina – pa tako nije osporio ni legitimnost totalitarnoga komunističkog režima, nego je samo popravio njegovu legislativu, a u tom poimanju, na račun grube crte prema prošlosti koju su preferirali disidenti i *poveljaši* (chartisti), omogućio je samo popravak te legislative. Time *de facto* nisu mogli biti kompleksno riješeni ni svi legislativni problemi, jer su mnogim bivšim političkim uznicima za dugo razdoblje ostale neriješene tzv. *ostale kazne*, a uopće nije riješeno pitanje njihova moralnoga i društvenog priznanja na koje, zahvaljujući svojoj ilegalnoj djelatnosti, dugogodišnjem robijanju i žrtvama koje su prinijeli, imaju neosporno pravo. Osim toga predstavnici *Konfederacije političkih uznika* (KPV) su ujvijek tražili ne samo podređenost principa ljudskih prava principima borbe protiv komunizma, nego također i to, da se staljinistička represija i zločini smatraju posljedicom zločinačke komunističke ideologije, koja je pojedinim počiniteljima dopustila nekažnivo činjenje žaljenja vrijednih prijestupa i zločina.

Izvor komplikacija za novi demokratski režim i njegov razvoj počivao je u dalnjem primjenjivanju pravnog kontinuiteta

*Predsjednik Češke Republike
dr. Václav Klaus*

jednički cilj konačne zabrane promicanja komunizma a time otkloni mogućnost povratka i toga totalitarizma u bilo kojem obliku.

Dvadesetu obljetnicu svoga postojanja slavila je češka udruga političkih uznika u povjesnoj Španjolskoj sali, u kojoj je par dana prije bio i Sveti Otac **Benedikt XVI.**, komu su politički uznici darovali krunicu napravljenu od kamena iz rudnika urana u Jachimovu, gdje su, izloženi radnjaciji, morali kopati uran za SSSR. Predsjednik češke države Václav Klaus

komunističkog bespravlja. Disidenti, koji su nakon sloma komunizma preuzeli vodstvo, protivili su se osnivanju političkih stranaka. Štoviše, oni su osnivanjem građanskih organizacija koje su uveli u sastav vlade, nastavili vladati u stilu „narodne fronte“, ali bez stvarne političke opozicije. Neki analitičari tvrde da su nakon Helsinskih dogovora komunisti disidente u stanovitoj mjeri tolerirali, te da je to razlog blagog držanju prema komunistima nakon 1989. Pritom je za dekomunizaciju 1990. godine bilo dovoljno staviti Komunističku stranku Čehoslovačke (KSC) izvan zakona, već i radi toga što su se svi članovi KSC 1968. suglasili s okupacijom ČSR, te se dopustili veleizdaju a većina funkcionara KSC je početkom 90-tih godina, između ostalog, sudjelovala u krađi bivšega komunističkog imetka.

Lustracijski zakon, između ostaloga, nije obuhvatio upravne radnike sigurnosnih sastavnica, nije obuhvatio suradnike obavještajnih službi u inozemstvu, nego se ograničio samo na suradnike Službe državne sigurnosti (ŠTB). Tako su žrtve komunističkog terora i nakon dvadeset godina višestranja nezadovoljne rezultatima borbe protiv komunističkoga totalitarizma. I u tom smislu je ilustrativan govor predsjednika Klause o 20. obljetnici KPV-ČR, koji objavljujemo u cijelosti.

Pozdravni govor predsjednika Češke Republike

«Poštovana gospođo predsjednica, visoki ustavni zastupatelji, poštovane dame i gospodo! Raduje me da sam unatoč neodloživim obvezama, kojima se od danšnjeg jutra ne mogu izmaknuti, našao vremensku mogućnost, da bih bar na kratko mogao pozdraviti Vaše današnje važno okupljanje prigodom 20. obljetnice Vaše konfederacije.

Važnim smatram glavno to, da mogu Vaš sastanak pozdraviti upravo tu u Španjolskoj sali Praškoga Grada, u jednom od najvažnijih mjeseta češke povijesti, a štoviše u vrijeme, kad se prisjećamo proteka dvadeset godina od urušavanja groznoga totalitarnog režima, koga je većina od Vas u razna doba i u raznim oblicima bila nemoćnim žrtvama.

Više puta sam rekao, a hoću to opetovati i sada, pred Vama, kako je moj neizmjenjivi nazor, da je četrdesetogodišnja komunistička vlast bila tragična, a cijela naša država i većina njenih građana bitno

Predsjednica KPV ČR, dr. N. Kavalírová

pogođena načinom koji se ničim ne može opravdati.

Komunistički je preokret našu zemlju na duga desetljeća odijelio od nama prirođene sredine zapadnih demokracija, prouzročio joj teške gospodarske i političke gubitke a vodio k sasvim nevažnom, i još danas teško svladavanom zaostajanju za zapadnim svijetom koji se je prirodno razvijao. Prouzročio je i golemo mnoštvo individualnih ljudskih i obiteljskih tragedija. Od smaknuća i dugogodišnjeg tamnovanja ne samo političkih oponenata, nego i potpuno nevinih, moralnih a građanski konzistentnih ljudi, čak na – na prvi pogled – manje uočljivom, ali zato masivnijem tlačenju cijelih društvenih skupina, kojima je iz političkih razloga oduzeta mogućnost izobrazbe ili profesionalne afirmacije. To su sve nepopravljive štete, neizbrisive, žalivože štete koje se ne mogu rehabilitirati ili reparirati.

Više puta sam tako isto javno rekao, kako visoko cijenim posao Konfederacije političkih uznika, za kako važnu ju držim, posebno u odnosu na naše zajedničko sjećanje a u tom smislu prije svega glede naše mlade generacije. Htio bih Vam za tu Vašu aktivnost s ovoga tu mesta ponovo i vrlo glasno zahvaliti.

Htio bih Vam poželjeti da sastanak Vaše konferencije uspije, a hoću vas uvjeriti, da sam kao predsjednik Republike – isto kao što je to bilo i do sada – pripravan Vaš zaslужan rad javno podupirati a Vaše nazore osluškivati. Tako sam radio u svojim raznim visokim političkim ulogama cijela prošla dva desetljeća, pa je za me potpuno prirodno, da će tako raditi i u buduće.

Jako bih želio, da biste svojom aktivnošću pripomogli kultivaciji naše političke scene i da biste znali naznačiti, tko od političara autentično osjeća strahotu i neprihvatljivost komunizma, a tko se na političkoj sceni svojim raznim usiljenim izrekama takvim samo pokazuje. Vjerujem da upravo Vi osjećate vrlo jasno tu razliku i da se zovom glasa bilo kakvog predvođenja ne date zavesti.

Dopustite mi da Vam u ime većine naše javnosti izjavim divljenje za postojanost, koju ste u prošlosti prema komunizmu iskazivali i da se spomenem najveće žrtve, koje su prinijeli mnogi Vaši prijatelji i kolege. Oni danas nisu ovdje fizički s nama, ali njihova poruka i smisao njihove žrtve živi upravo u organizacijama, kao što je ova Vaša.

Želim Vašem sastanku puni uspjeh!•

Medalja sv. Václava

DODJELA SPOMEN-MEDALJE SV. VACLAVA

Svetovaclavska večer je moderna tradicija, čija je uloga prisjećanje na jednog od najvažnijih čeških svetaca i utemeljitelja češke državnosti - sv. Vlaha (hrv. = sv. Večeslava). U bliskoj svezi s ostavštinom ovog sveca i državnika održavaju se godišnje društveni, duhovno-kulturni susreti, na kojima bivaju nagrađene češke i zaslužne strane osobe, koje su pridonijele poboljšanju morala, humanizaciji i demokratizaciji našeg društva. Među stranim dobitnicima, do sada su spomen-medalje dobili predsjednik Poljske **Lech Walesa**, Poljak **Richard Szwieci** (posmrtno), Poljak koji se je u kolovozu 1968., u znak prosvjeda protiv sudjelovanja poljske vojske u okupaciji Čehoslovačke spalio na stadionu u Varšavi te **Adolf Ullman**, predsjednik sudetsko-njemačke organizacije Ackermann Gemeinde.

Ovogodišnja, XI. Svetovaclavska večer je nekomercijalna priredba koja ima jasnou društvenu i humanitarnu misiju. Cilj ove večeri je dati prostor za sastanke i zbliženje osoba i skupina koje svojim životom i radom iskazuju visoki moralni standard, bez obzira na političku ili duhovnu pripadnost.

Svake godine ima svoju temu. XI. Svetovaclavska večer bila je posvećena stalno aktualnoj borbi protiv totalitarizma, zla i nasilja. Ove godine se dodjela spomen medalja održala 30. rujna u katedrali Svetog Vida, Vlaha i Adalberta. Spomen-medaljom sv. Vlaha u 2009. godini nagrađeni su čelnici glavnih institucija, koji svojom aktivnom podrškom i osobnim sudjelovanjem dugoročno podupiru nekomercijalne projekte, čija je misija spominjanje i objavljivanje sjećanja na žrtve i junake novije povijesti osobito na političke zatvorenike.

Piše:

**Dr. sc. Renata KNEZOVIĆ,
LFUK, Bratislava**

Pokroviteljstvo nad Svetovaclavskom večeri tradicionalno drže nadbiskup praški i Primas češki, **kardinal Miloslav Vlk** te predsjednik Ekumenskog vijeća crkava u Češkoj Republici **dr. th. Pavel Černý**, koji su i prošlogodišnji laureati za borbu za temeljne etičke i

duhovne vrijednosti čovjeka, a ove godine pridružila im se i predsjednica KPV ČR **dr. Nadežda Kavalírová**, također dobitnica spomen-medalje sv. Vlaha za pravo na slobodu nazora kao temelja demokracije i ljudskog junaštva i pokore. Oni su ujedno bili i uručitelji nagrada ovogodišnjim laureatima.

Dobitnici ovogodišnje nagrade odnosno spomen-medalje sv. Vlaha bili su: **Jure Knezović** - predsjednik IN-

© Jiří Nedvěd

Jure Knezović u kratkom razgovoru s kardinalom Miloslavom Vlkom

© Jiří Nedvěd

Češki primas kardinal Vlk dodjeljuje Juri Knezoviću medalju sv. Vlaha

Predsjednik INTER-ASSO-a zahvaljuje u ime milijuna žrtava komunističkog terora

Predsjednik INTER-ASSO-a potpisuje Memorandum o suradnji

Kardinal Vlk blagoslovilje nazočne

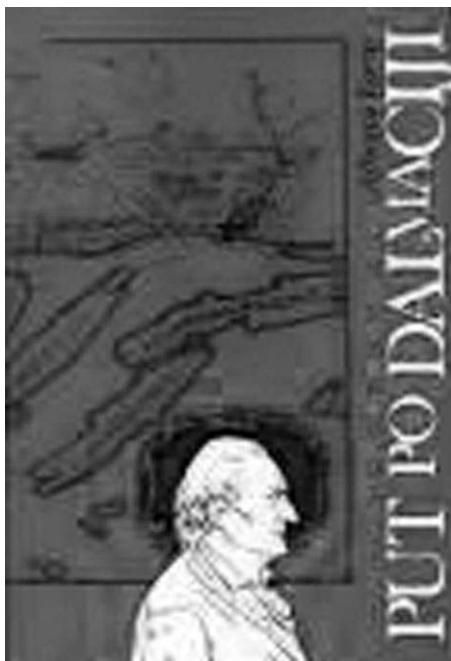
TER-ASSO-a, dr. Pavel Bém - gradačelnik glavnoga grada Praga, prof. dr.sc. Václav Hampl, rektor Karlova sveučilišta, mons. Václav Malý - titularni biskup marcelliánsky i pomoćni biskup praški, te dr.sc. Pavel Žáček, ravnatelj Instituta za proučavanje totalitarnih režima.

Nakon što su odlikovanima uručene medalje, uslijedilo je potpisivanje Memoranduma o suradnji u organiziranju Međunarodnog festivala protiv totalitarizma MENE TEKEL između glavnog grada Praga, Konfederacije političkih uznika ČR, Instituta za proučavanje totalitarnih režima, Karlova sveučilišta, Umenia bez barijera i INTER-ASSO-a. U skladu sa svojom demokratskom misijom i potrebom međunarodne osude zločina totalitarnih komunističkih režima, predstavnici udruga i ustanova sudionika izrazili su zanimanje za sudjelovanje na festivalu, kojega je osnivačem i organizatorom građanska udruga Umenie bez barijera, na čelu kojega je mr. Ján Řeřicha, koji svake godine, u uskoj suradnji sa KPV ČR, uređuje festival MENE TEKEL.

Cilj festivala pod pokroviteljstvom INTER ASSO-a, koji zastupa predsjednik Jure Knezović, je podsjećanje na kršenje temeljnih načela ljudske i društvene egzistencije u Čehoslovačkoj i ostalim državama bivšega komunističkog bloka te naglašavanje opasnosti totalitarnih sustava u svijetu. Nastoji se kroz svjedočanstva političkih zatvorenika, dokumentima, rezultatima znanstvenih istraživanja, različitim umjetničkim oblicima i interaktivnim metodama, ne samo nadopunjavati nedostatak koncepta nastave povijesti u osnovnim i srednjim školama, nego i upoznati najširu javnost sa zločinima komunističkog režima, s njegovim žrtvama i otporom protiv komunističke vlasti..

CRTICE IZ HRVATSKE FINANCIJSKOPRAVNE PROŠLOSTI (I.)

Iščitavajući djela ne samo hrvatskih, već i stranih pisaca, koji u svojim radovima obrađuju povijest hrvatskog naroda i hrvatskih krajeva, nailazi se fragmentarno i na pojedine opise ondašnjih financijskopravnih zbivanja. Drugim riječima, opisujući život i ondašnje izuzetno dinamične i za hrvatski narod kobne povijesne mijene i promjene koje su se događale na zemljopisnim vjetrometinama koja je nastanjivao taj narod – neovisno o tome pod

čijom su se suverenom vlašću nalazili ti krajevi - mnogi se pisci, hotimice ili nehotice, dotaknu i prihodovne odnosno ras-hodovne strane onodobnih javnih zajednica, bez obzira na to kako su se te zajednice zvali i u kojim su se oblicima javljale (grad, općina...).

Skromna nakana ovoga napisa jest otrgnuti zaborav finansijskopravne odnosno javnofinancijske podatke kojima su nas podarili tvorci tih djela. Radi boljeg razumijevanja duha vremena i okruženja u kojem se tada živjelo i u kojim su djela nastajala, čitatelje se ukratko upoznaje i s osnovnim političko-vojnim prilikama toga doba, kao i motivima koja su pisce potakli na pisanje tih djela.

Alberto Fortis: *Put po Dalmaciji* (Split, 2004.)

Alberto Fortis talijanski je putopisac koji je u drugoj polovini 18. stoljeća u

Piše:

doc. dr. sc. Nikola MIJATOVIĆ,
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

više navrata putovao istočnom obalom Jadranskoga mora odnosno Dalmacijom. Na osnovi tih putovanja i stečenih spoznaja o životu i običajima krajeva koje je pohodio, Fortis je vodio bilješke - u obliku pisama svojim dobročiniteljima koji su financijski poduprli njegovo putovanje - koje je potom 1774. godine uobličio u knjigu na talijanskom jeziku pod nazivom *Put po Dalmaciji* (*Viaggio in Dalmazia*). Riječ je o bilješkama nastalima samo za putovanja u razdoblju od 1771. do 1773. godine. Knjiga je kasnije prevedena na više europskih jezika i postalo nezaobilazno štivo za upoznavanje života i običaja hrvatskog naroda, odnosno kako ga Fortis naziva, morlačkog naroda i morlaštva uopće.

Prema riječima Josipa Bratulića koji je pisao predgovor ovom izdanju knjige, Fortis je svojim djelom upozorio Europu «da u njezinom središtu postoji jedan zaboravljen i nepoznat narod kakav su tražili filozofi povratka prirodi ili književnici koji su u svojim djelima izmislili civilizacijom nepokvaren svijet».

Govoreći između ostalog o običajima, porađanju djece i njihovom odrastanju u teškim uvjetima, Fortis na str. 53. piše kako dječaci dokasna hodaju u košuljama, te im roditelji oblače hlače tek od trinaeste ili četrnaeste godine života, «osobito prema granici Bosne, držeći se općeg običaja te zemlje pod vlašću Porte (misli na Tursko Carstvo, nap. N. M.) gdje podanici ne plaćaju harač ili glavarinu (naglasio N. M.) sve dok ne ponesu hlače, jer se prije toga vremena smatraju dječacima koji nisu sposobni raditi i zarađivati za život».

Glavarina, je naime, svojedobno, još od vremena Rimskog Carstva, stoljećima bio jedan od glavnih izvora javnih prihoda. Glavni mu je prigovor negiranje načela oporezivanja prema gospodarskoj snazi poreznog obveznika. Prema Gablerovu gospodarskom rječniku (*Gabler Wirtschafts-Lexikon*, 15. Auflage, CD-Rom,

Wiesbaden, 2001.), glavarina (njem. Kopfsteuer) jest po svome pokušaju i učinku «primitivni oblik poreza». Plaća ga svaki porezni obveznik koji može vršiti određena stjecanja, bez obzira pritom na njegovu gospodarsku odnosno poreznu snagu. Prema Reding/Mülleru (*Einführung in die Allgemeine Steuerlehre*, München, 1999., str. 212. i dalje), glavarina je takav porezni oblik snagom kojeg svaka osoba, neovisno o njezinoj dobi te o

Lik Morlaka iz Fortisove knjige

osobnim i stvarnim obilježjima, fiskusu duguje fiksno utvrđen i identičan iznos.

Vidljivo je da su izvori suglasni u pogledu vrste porezne obveze, ali ne postoji suglasje od koje životne dobi počinje plaćanje obveze Zahvaljujući Fortisu, takva dvojba ne postoji u našem slučaju: on je zabilježio da su glavarinu plaćali samo muškarci, i to tek nakon navršene trinaeste, četrnaeste godine života odnosno od dobi otkada su počeli nositi hlače.

Paul Boppe: *Vojna Hrvatska (1809-1813), Hrvatske pukovnije u Napoleonovo velikoj armiji* (Zagreb, 2004.)

Paul Boppe školovani je francuski vojni časnik, uvijek na službi u konjaničkim pukovnjama. Po okončanju vojničkog

poziva posvetio se proučavanju vojne povijesti, rezultat čega je nekoliko napisanih i objavljenih knjiga. Između ostalog, godine 1900. objavljena mu je knjiga *Vojna Hrvatska (1809-1813)*, *Hrvatske pukovnije u Napoleonovoj velikoj armiji (La Croatie militaire (1809-1813). Les régimentes croates à la Grande Armée)*, koja je 2004. objavljena na hrvatskom jeziku. Boppe se u svojoj knjizi, kao što sam naslov govori, bavi poviješću hrvatskih vojnika (krajišnika) u francuskoj imperijalnoj službi, posebice krajišnicima kao francuskim vojnicima u **Napoleonu** pohodu na Rusiju 1812. godine.

Pri opisu ustrojstva i života, naglasak je na Vojnoj Hrvatskoj koju je u to doba činilo šest pukovnija podčinjenih generalu ili banu sa sjedištem u Karlovcu. Bila je riječ o Ličkoj, Otočkoj, Ogulinskoj, Slunjskoj, 1. banskoj i 2. banskoj pukovniji. Boppe u poglavlju trećem, pod nazivom *Ilirsko izaslanstvo u Pariz*, na str. 56. obrađuje ondašnji katastarski odnosno porezni sustav. Navodi da je zemljšni katastar u svakoj pukovniji «bio sačinjen s mnogo pažnje, a obradivo zemljiste podijeljeno u tri porezna razreda (naglasio N. M.)». Budući da je tada u Hrvata u optjecaju bilo malo gotova novca, «dio poreza (naglasio N. M.) sastoji se od ljudske i zaprežne tlake za gradnju i održavanje javnih građevina koje zahtijevaju značajne radove». Radi kontrole visine i izvršenja obveze, glavar svake zadruge (koje su znale brojati i više od šezdeset osoba) dobio je tiskanu knjižicu u kojoj je bilo upisano «koliko jutara zemlje posjeduje, razred, novčani iznos (u florinima) i dani tlake koje je dužan državi, broj vojnika koji uzdržava i broj komada stoke». Konačni obračun izvršenih davanja vršio se krajem godine. Nadalje je zabilježeno kako je, radi kontrole dugovanja koje je svaka pukovnija dužna dati vladaru u novcu i tlaci, i iznosa koji mora platiti svaka zadruga čije je ime upisano pored broja zemljista u njezinom vlasništvu, postojala obveza da se svi prijepisi navedenih knjižica skupljaju u jedinstveni upisnik.

Postupak nadzora izvršenja obveze plananja javnih davanja vlasti Boppe bilježi na istoj stranici: Na čelu satnije nalazio se satnik. Izravno potčinjeni bili su mu upravní poručnik ili potporučnik, koji su vodili sve zadružne račune, upisivali sve primljene iznose, koji su služili zapov-

jedništu pukovnije za raspodjeljivanje i obavljanje tlake. Nadzor i kontrolu svih satnija, nadalje, vršio je jedan upravni satnik na dužnosti kod pukovnika, kojemu je on, zajedno sa svim ostalim zapovjednicima satnija, izravno polagao račune. Takav način upravljanja znatno je olakšavao nadzor, jer je omogućavao da «samo jedan inspektor u jednom danu može provjeriti stanje u satniji okupivši u stozernom mjestu sve zadružne glavare i usporedivši njihove knjižice s općim upisnikom».

Boppe nadalje bilježi težak položaj vojnika na području Vojne krajine. Na str. 57. poziva se na mišljenje stanovitoga generala **Andréossya**, koji smatra «da se vojnik nalazi u ropskom položaju *opterećen tlakom i porezima* (naglasio N. M.) i apsolutno podčinjen časniku, a da su, ujedinjujući vojnu, civilnu i sudsku vlast, časnici despoti koji svim sredstvima žele zadržati postojeći sustav». Ipak, navedeni general istodobno govori da je «Hrvatima radna tlaka ne samo najmanje težak namet budući da je novac kod njih rijedak već je i vlasti najpotrebniji. Pomoću tog nameta izgrađene su i održavaju se tolike krasne ceste, nasipi, mostovi, kolnici, javne zgrade, karantene, hambari i sve zgrade za smještaj *Extra-Personella*. Uostalom, porezni obveznici mogu za prilično nisku cijenu *otkupiti svoje dane tlake* (naglasio N.M.)».

Na istoj 61. str. Boppe govori o psihološkoj borbi koju su Austrijanci vodili s namjerom da uznemire stanovništvo Vojne

Hrvatske, koja je u doba Napolenona bila pod francuskom vlašću i time ga potaknula na masovno iseljavanje (naveden je primjer iseljavanja stotinjak obitelji tijekom kratkog razdoblja). S tim u svezi navodi primjer vojničke odore i poreza te posljedice koje može imati promjena postojećeg stanja. Prema Boppeu, «zemljšni porez (naglasio N. M.) doseže 160.000 florina (400.000 franaka), no bilo bi ga nemoguće platiti u gotovini Iznos je samo uknjižen, a plaća se u naturi kao vojnička odora (naglasio N. M.). Odijelo se zadružama plaća 12 florina (30 franaka) godišnje. Kako je za približno 16.000 vojnika u sastavu šest pukovnija potrebno 192.002 florina (480.000 franaka), vlada plaća dodatnih 32.000 florina (80.000 franaka). Tako Hrvati stvarno plaćaju 400.000 franaka poreza godišnje (naglasio N. M.), čak i više, s obzirom na to da odijelo stoji više od odobrenih 30 franaka pa ga plaćaju svojim radom i tkaninom koju žene izrađuju od vune svojih ovaca i boje, jednom riječju proizvodima same zadruge. Kada bi bilo propisano da više ne mogu sami proizvoditi odoru, već da je moraju kupiti, takva bi odluka izazvala svojevrsnu revoluciju i veliko iseljavanje. Strah od promjena bio je toliko da je maršal **Marmont** bio primoran donijeti rješenje o smrtnoj kazni za svakog huškača na iseljavanje. Ova je odluka postigla očekivane rezultate».

Zaključujući svoja razmišljanja, Boppe na str. 62. iznosi da Vojna Hrvatska «ima 260 do 280 tisuća stanovnika..., uvijek spremnih 16.000 vojnika pod oružjem i osam tisuća ljudi u pričuvu. Spremna na prvi znak krenuti na ratište, ova vojska trajno vrši prijeko potrebnu službu na granicama, *skrbi se sama za svoje potrebe i štiti unutrašnje pokrajine od nediscipliniranog susjeda kojeg bi inače uz velike troškove, u slabo produktivnoj zemlji, morale zadržavati posebne pristojbe*». Iako Boppe upućuje na samostalnost finansiranja vojnih potreba, ukazuje na pomoć u visini do 1.700.000 franaka, koja bi dobro došlo. Nadalje, iako je prethodno govorio o zemljšnom porezu u visini do 400.000 franaka, očito je da su postojali veliki problemi prilikom njegove naplate, te na str. 62. govori «da je hipotetski moguće uspješno naplatiti postojeći zemljšni porez u gotovini, prihodi bi mogli iznositi oko 800.000 franaka».

(nastavit će se)

VELIKI FRANJEVAC I DUGOGODIŠNJI POLITIČKI UZNIK: DR. FRA SMILJAN ZVONAR (1919. – 2009.) (V.)

U pismu od 6. rujna 1959. fra Smiljan se kao i obično zanima za maminu zdravlje, jer će idućeg dana posebno misliti na mamu, kako će „taj dan svi biti veseli radi njenog imendana“. Zanima se za obične svakodnevne stvari i događaje, poput spremanja zimnice. Jer: „Vrijeme je

Piše:

Mate TADIĆ

doći će vrijeme i izlaska. Sad mi je psihološki mnogo lakše, kad ima preda mnom nešto preko godinu, nego li kad sam na

Prizori s mlade mise fra Smiljana Zvonara (Tomislavgrad, 6. travnja 1942.)

da na to mislite. Sudeći po Zenici rekao bih da je ljeto već minulo. Prilično je hladno, kišno – prava jesen. Mislim da je slično i kod vas. Stoga na vrijeme se spremajte.“ Zanima ga: „Koliko Ljudevit (op. a. vjerojatno misli na **fra Ljudevita Rupčića**, Hardomilje, 1920. – Medugorje, 2003.) ostaje u Duvnu? On je, koliko znam, u Sarajevu na teologiji. Da li se spremaza za doktorat?“ Rodbinu umiruje i tješi riječima: „Ništa se ne brinite. Znam da biste željeli da sam s vama. Ali ako Bog poživi, doći će i to. Dan po dan pa eto već osma godina se bliži kraju. Izgleda mi, što no riječi, kao da je to nedavno bilo. Istina u početku mi je na pomisao 15 godina bilo dugo kao vječnost, ali malo pomalo prođe. Doduše dobar komad mi je i oprošten jer sam pomilovan.“ Zahvaljuje se toplim riječima na posланом paketu i novcu.

O svome svakodnevnom zatvorskem životu u pismu od 6. siječnja 1960. fra Smiljan piše: „Za mene se ništa ne brinite. Ja sam se već navikao na ovaj život. Dani mi se pomalo broje, pa ako Bog poživi,

leđima nosio 15 godina.“

U pismu od 9. ožujka 1960. fra Smiljan od bliže rodbine traži: „Zaboravio sam Vam spomenuti da mi pošaljete fotografii

ju sviju vas ukućana zajedno. Deveta je godina od 20. 2. da Vas nisam viđao.“ I u pismu za Uskrs, od 10. travnja 1960., fra Smiljan se nostalgično prisjeća doma i obiteljske topline uz srdačne čestitke sa željama za dobro duše i tijela. „Znam da Vam je osobito draga da je eto već deset dana moja kazna ispred jedne godine. Znam da je Mama osobito željna mog dolaska kući i razgovora sa mnom. Jer od 1929. godine otako sam pošao u gimnaziju uvijek su bili rastanci, odlaženja i putovanja, pa povrtnici i kraća viđanja preko ferja. Do sada ovoga perioda – ali je punih 8 godina i nešto više, da me nije Mama vidjela. Ali, ako Bog poživi i nju i mene vidjet ćemo se (...). Danas je po dozvoli Sekretarijata iz Sarajeva, obišao sve nas svećenike – posebno Gvardijana sarajevskog samostana p. o. **Tomislav**. To me je jako iznenadilo. Svakom je dao po jedan uskrsni dar. Veli da je Uprava u Sarajevu pravila molbu za nas, pa nije isključeno da bi se mogli vidjeti i prije isteka kazne. Ali opet velim nuda postoji, a nije sigurno.“

O maminoj strpljivosti i unutarnjem trpljenju u pismu od 10. svibnja 1960. fra Smiljan progovara: „Razumijem da je i Vama sada lakše i da željno očekujete dan moga dolaska. S druge strane, poznato mi je o Maminoj strpljivosti i hrabrosti. Sjećam se, kad sam se prvi put sastao poslije moga suđenja sa pokojnim Perom i upitao ga kako je Mama podnijela ovaj

Misni pribor iz KPD Zenica

moj slučaj, odnosno zatvor i osudu, on mi je rekao: 'Vjeruj, bolje nego nas dvojica.' Doduše Mamino je svojstvo da unutra trpi, a na vama ne ispoljava toliko radi Vas ukućana."

I u posljednjem, sedmom pismu, kao i redovito u svima na koncu na sličan način završava pozdravima: „Sve poznate, a naročito Vas na čelu s Mamom, kao i oce Fratre pozdravlja Vaš Fra Smiljan.“

Tajna slavlja Svetе mise

Zatočeni svećenici su u zatvoru, kad bi se ukazala prilika, potajno pojedinačno slavili Svetu misu, koja je tada još bila na latinskom jeziku. Tako **don Anto Baković** s deset godina robijaškog staža „u dvije smjene prije i poslije Mlade mise“, koji je s fra Smiljanom u Zenici proboravio oko dvije godine, za njega svjedoči da ga je doživio kao sveca i mučenika. Pripovijeda da bi se ujutro ustao sat vremena ranije prije svih zatvorenika. Iz pretinca svoga drvenoga kovčežića izvadio bi kruh i slaninu, uz koji bi stavio kruh za slavljenje Svetе mise. Pretvarao bi se da je gladan te da jede hranu, a u šutnji izgavarao riječi Svetе mise. Jednom ga je zgodom zatvorski čuvar pitao: „Šta si, pope, ogladnio, pa prije jedeš?!“

Vino bi spravljao i sam sebi cijeđenjem iz grožđa, koga bi čuvaо u bočici za kolonjsku vodu. Znali bi u zeničkoj „staklari“ (zatvor u zatvoru) gdje su bila po dvojica slaviti Misu, tako što bi jedan tajno predvodio dok bi drugi posluživao. Kako nisu smjeli imati breviјara, misala niti molitvenika, misne riječi su napamet prepričavali.

Don Anto pripovijeda da je zbog fra Smiljana za kaznu „zaradio“ još jedan zatvorski dan. Naime, fra Smiljan mu je dao napisanu svoju „duhovnu oporuku“ da je čuva i ne čita, nego njemu preda kad izide iz zatvora. Međutim, to je sve video doušnik i dojavio zatvorskom upravitelju. Mislili su da je pisao nešto političke naravi, protiv države i narodne vlasti, ali su se

razuvjerili nakon što su pročitali te su rekli da su to nekakve naše „popovske gluposti“. Don Anti nije poznato što je napisao u oporuci jer ga nije pitao, a kako je ubrzo nakon izlaska iz zatvora fra Smiljan umro, to se u tome kratkom vremenu nisu uspjeli niti susresti.

Potrebno vino i hostije tajno bi im bili dostavljani i u paketima s hranom, koje su im fratri slali. Tu je posebnu ulogu navodno odigrala **s. Konzolata Grgić** (Humac 1908. – Potoci, 1983.). Za misno slavlje zatočeni svećenici su imali i potrebno minijaturno misno posuđe. Vjerojatno ga je iz zeničkoga KPD fra Smiljan sa sobom donio u mostarski samostan. Biilo je sakriveno u mostarskoj samostanskoj knjižnici, upakirano u kutiju za lijek i vremenom zaboravljeno. Na kutiji je i datum proizvodnje lijeka iz 1953. godine. Don Anto Baković svjedoči da je on u zatvoru imao minijaturni drveni kalež, a to je ustvari bila solnica. Minijaturno misno posuđe s potrebnim krpicama i hostijama, čuvali bi u svom drvenom kovčežiću kakve su imali svi robijaši. Pripovijeda se da je zatvorskom uzniku **fra Ferdi Vlašiću** sestra **Mila** dostavljala vino pomiješano s uljem, koje bi isplivalo na površinu i trebalo „kao lijek poslužiti za kosu uz kolačice da bi imalo pravi učinak“ - što su ustvari bile hostije.

Zauzimanje za smanjenje zatvorskih kazni

Prema izvornim dokumentima iz provincijskoga tajništva razvidno je kako se tadašnji provincijal **fra Jerko Mihaljević** u dva navrata, prigodom Dana Republike, koji je obilježavan 29. studenoga, molbom zauzimao za amnestiju zatočenih fratara u zeničkom kazamatu. To je učinio dopisom od 8. studenoga 1956. br. 330/56. za **fra Jakova Lovrića**, **fra Mladena Barbarića**, **fra Gaudencija Ivančića**, fra Ferdu Vlašića i fra Smiljana Zvonara. To čini preko Vjerske komisije kod državnog Sekretarijata za unutrašnje poslove u Sarajevu, uz jamstvo da će biti lojalni građani. „Također sam svakom pojedinom preporučio da i u izdržavanju kazne budu što lojalniji. Svi su to rado obećali. Vjerujem, da su obećanje ispunili. Zbog toga molim cijenjeni Naslov, da bi prigodom narodnog praznika 29. XI. ove godine, amnestirao navedene članove ove Provincije. Ponaosobno upozoravam cijenjeni Naslov na (...) Vlašića fra Ferdu, koji je osnivač Udruženja kat. Svećenika u Hercegovini. A prigodom izdržavanja kazne obolio je. Što više trpi od

epilepsije (...).“ Tada je fra Smiljanova zatvorska kazna s petnaest smanjena na jedanaest godina.

Drugim dopisom državnom Sekretarijatu za unutrašnje poslove u Sarajevu od 1. studenoga 1958., br. 497/58. provincijal fra Jerko Mihaljević istom Naslovu upućuje molbu za amnestiju fra Smiljana i fra Ferde: „U KPD Zenica nalaze se dva člana ove provincije na izdržavanju kazne: Vlašić Ferdo i Zvonar Smiljan. Dvojica su već izdržala preko polovicu kazne. Molim cijenjeni Naslov, da bi ih prigodom narodnog praznika 29. novembra ove godine amnestirao. Uvjeren sam, da je dosadašnje izdržavanje kazne na njih odgojno djelovalo i da će oni, kad dođu na slobodu, biti korisni članovi zajednice i u svemu lojalni građani. Ja sa svoje strane obećanjem cijenjenom Naslovu, da će u buduće među članovima ove provincije gajiti ljubav prema narodu i lojalnost narodnoj vlasti. Smrt fašizmu – sloboda narodu!“ Tada je fra Smiljan ponovno amnestiran i zatvorska kazna je s jedanaest smanjena na devet godina.

Robijaška krunica fra S. Zvonara

Za preporuku molbe Vjerskoj komisiji u Sarajevu 1. studenoga 1958. pod br. 498/58., provincijal upućuje dopis: „Ovim molim cijenjeni Naslov, da sa svoje strane preporuči našu molbu.“ Već za tjedan dana dopisom od 8. studenoga 1958., br. 218/58. Vjerska komisija iz Sarajeva u potpisu **Milana Banjca**, dojavljuje primitak molbe za pomilovanje dvojice hercegovačkih zatočenih fratara s obećanjem da će molba biti pozitivno riješena.

Uvjetno otpušten

Prijedlog za uvjetno otpuštanje podnesen je 3. lipnja 1960. godine, koga su potpisali članovi komisije: **Gojko Latinović**, **Živojin Mijatović** i **Joviša Kostić**. Na koncu prijedloga o fra Smiljanu se kaže: „Vrlo je lošeg političkog držanja. Razlikuje se od drugih svećenika po tome što

djeluje postojano. Izbjegava susrete sa službenim osobljem. Uvijek je okružen osuđenicima koji su i danas čvrsto na liniji ustaštva. Disciplinski je kažnjavan zbog prekršaja kućnog reda. Ispoljava osobine podmuklosti kod sebe. U kulturno prosvjetnom radu uopšte ne sudjeluje. Slobodno vrijeme provodi u izučavanju vjerskih knjiga i stranih jezika.“

Zbog bolesti i iscrpljenosti fra Smiljan je uvjetno otpušten iz zatvora 21. lipnja 1960. godine. Zanimljivo je pročitati opasku u zdravstvenom listu, da je «otpušten kući zdrav!» Uvjetnu otpusnicu iz zeničkog zatvora na godinu dana od 2. srpnja 1960. potpisao je upravitelj Gojko Latinović. Rješenje državnog SUP-a u Sarajevu o uvjetnom puštanju je od 21. lipnja 1960., br. 13 – 12704/1. Uvjetni otpust mu je trebao trajati do 1. travnja 1961., a rješenje za otpuštanje iz zeničkoga kazamata u Sarajevu je potpisao **Safet Filipović**, sekretar Sekretarijata za unutrašnje poslove NR BiH. Prema odredbi je bio dužan boraviti u Mostaru i redovito se javljati nadležnom Sekretarijatu za unutrašnje poslove. Ima opravdanih naznaka da su mu tadašnji zatvorski liječnici otkrili zločudni sarkom (rak na želucu) i radi toga ga s fra Ferdom Vlašićem otpustili da umre izvan zatvora.

O tome događaju i velikome danu, fra Ferdo se u listu „Naša ognjišta“ (XXV/1995., br. 7-8, str. 30.) prisjeća: „I napokon, 4. srpnja 1960., nakon osmogodišnje robije i svakojakih muka, pustiše nas na slobodu. S robije smo se zaputili u Mostar. Blijedi, mršavi, iznemogli, ali konično izvan tamnice. Kad smo stigli u Mostar, motrio sam Tebe i Mostar. Oko Tebe su se skupile velike skupine djece i odraslih osoba, a Ti si svima mirisao svetošću.“ U istom listu, koji je tada još izlazio pod nametnutim imenom „Sveta baština“ (IX/1990., br. 10, str. 6.), kaže: „Taj grad dočekao te raširenilih ruku i počeo je proslavu tvoga križnoga puta, tvoja svjedočenja za Krista. Bio je to dokaz pobjede istine nad lažu, nevinosti nad zločom. Velike skupine vjernika svake dobi dolazile su k tebi – da te vide i da ti se dive. Ali i ta radost u susretima bijaše kratka.“

Nakon puštanja iz zatvora u mostarski samostan, proboravio je nekoliko dana u rodnom Duvnu u posjetu ostarjeloj majci **Mari** i obitelji brata **Ante**. Zbog nagloga gubljenja tjelesne težine, ubrzanog siđenja kose i čestih slabosti, postoje op-

Fra Vinko Dragičević i fra S. Zvonar (Blagaj, 19. srpnja 1960.)

ravdane sumnje da su ga planirano i polaganio u zeničkom kazamatu trovali, stavljajući mu u čaj kaktusov sok. Kad majka Mara o tome govori nekoć uspravnom, stasitom i punom snage a sad već oronulom sinu fra Smiljanu, odgovara joj kako ga ništa ne boli - ali očevidno kopni. Tom prigodom majci i obitelji brata Ante daruje krunicu s riječima: „Dajem vam svoju krunicu iz zatvorskih dana i neka je moj blagoslov uvijek uz vas.“

Vrijeme je tada uglavnom provodio u duvanjskom samostanu a svoju majku i najbliže nije želio opterećivati pričama o zatvoru, jer se nadao da je sve prošlo i iza njega. Međutim, zbog dugogodišnjega boravka u Zenici i pogubnih posljedica za njegovo zdravlje, ubrzo mora u mostarsku bolnicu. Dan prije preminuća, u bolnici ga je posjetio njegov uznički kolega i subrat fra Ferdo Vlašić. O rastanku s fra Smiljanom u članku „Plaći, srce moje“ u „Svetoj baštini“ (IX/1990., br. 10, str. 6.) piše:

„Bio si sav iznemogao. Ali uz krevet si stajao uspravan, potpuno svjestan svoje sudbine. Rekao si bez uznemiranja: 'Ferdo! Završavam ovozemnu putanju! Do viđenja u vječnosti!'“

Plakala cijela crkva i ljudi na ulicama

Fra Smiljan je od raka na želucu u mostarskoj bolnici, preminuo samo trideset i četiri dana nakon puštanja iz zatvora, 12. kolovoza 1960. u Mostaru u 41. godini života, 25. redovništva i 18. godini svećeništva o čemu su iz Provincijalata obaviješteni franjevcu u Hercegovačkoj franjevačkoj provinciji. Na pokopu je, po riječima subrata fra Ferde, za svetačkim fra Smiljanovim likom plakala cijela mostarska crkva, kao i ljudi na ulicama. Pokopan je u fratarskoj grobnici na Šoinovcu u Mostaru.

Njegov zatvorski supatnik fra Ferdo o njemu je napisao: „Doista, dugo će još sunce sjati dok se u našim krajevima rodineto Tebi sličan. Dok se u habitu pojavi fratar Tvoga kova i Tvojih snova.“ Tadašnji mostarski župnik fra Stanko Vasilj uz asistiranje biskupa s 32 svećenika, predvodio je fra Smiljanov posljednji isprācaj. Nad otvorenim grobom mu je ispjевao: „Plaći, srce moje, njega nema više. / Zaspale su vječno oči, svjetlo Tvojih neda. / One dobre, one drage, one svete oči / nećeš gledati više. / Plaći, srce, plaći (...) / Nema više one svete ruke / da ti suze briše (...)“.

Fra Ferdo u članku „Sjećanje na dr. fra Smiljana“ u listu „Naša ognjišta“

Fra Smiljanov posmrtni odar u crkvi sv. Petra i Pavla u Mostaru, 12. kolovoza 1960.

Na odru, sa slikom kardinala Stepinca

(X/1980., br. 9, str. 16.) napisa: „Mnoge sažalnice stigle su poslije Tvoje smrti u naš provincijalat. Posebno mi je bila draga ona od našega zeničkog prijatelja **mons. don Petra Pajića**, koja glasi: 'Izgubili ste iznenada jednoga od svojih najboljih ljudi, čovjeka visokih umnih i moralnih kvaliteta, prekaljena u vatri trpljenja. Božjeg čovjeka, od kojega smo se svi još mnogo nadali (...). Bog je tako htio. Kad prošeta po ovoj našoj ljudskoj bašći, često puta pobere naše najbolje cvijeće da njime zakiti nebo.' Upravo je tako! Ti si se sada rascvao u nebu. Osjećamo da se taj miris pruža i na zemlji. Mnogi Tvoji prijatelji rado se Tebi mole, jer Ti si za nas svetac Božji.“

Fra Smiljanova najbliža rodbina u Tomislavgradu je doživljavala neugodnosti i etiketiranja od tadašnje vlasti i okoline. Promatrani su s prezirom i proglašavani „ustaškom obitelji“. Oni su cijelo to vrijeme s vjerom u Boga živjeli u nadi da će kad-tad istina i pravda izići na vidjelo. U krugu njihove obitelji cijelo se ovo vrijeme znalo što se događalo s fra Smiljanom, ali o tome nisu mnogo pričali. Te su nade i želje konačno i ostvarene padom bezbožnoga komunizma i demokratskim promjenama devedesetih godina XX. stoljeća.

Zaključak

Pri samom koncu hoda s fra Smiljanom kroz teški, patnički, a ujedno ispunjeni i ostvareni život, teško je ostati ravnodušan i ne prepoznati njegovu veličinu i zauzetost za istinu, pravdu i čovjekovo dostojanstvo. Iznjedrila ga je Duvanjska krajina i Hercegovačka franjevačka provincija. U svome zauzimanju za nepravedno osu-

denu i zatočenu subraću i vjernike, vođen je bratskom ljubavlju i željom da pomogne. Pomaže ugroženim franjevcima zauzimanjem kod nositelja i promicatelja tadašnjega bezbožnog komunističkog sustava, imajući osjećaja za najslabije u podjeljivanju sakramenta bolesničkog pomazanja. U zauzimanju za slabe i prezrene svoga vremena, i sam se izložio te dospio u zenički kazamat, odakle je druge izbavljao iz okova komunističke nemani. Savjetovanje osoba s kojima je dolazio u doticaj oko vjerničkog i nacionalnog života, što je svećenicima našega vremena dio svakodnevne pastoralne djelatnosti, stajale su ga slobode. Drugima pomažući, nikomu nije činio zlo, nego se svjesno podložio da bude žrtva prienesena za svoju braću i bližnje. Nikoga, pa ni svoje mučitelje, nije mrzio, nego se prema njima odnosio s poštovanjem.

Ni kad mu je bilo najteže, dok ga pričiše breme petnaestogodišnje robije u četiri sumorna zida samice, niti u sivilu zatvorske svakodnevice, nije očajavao niti Bogu prigovarao, nego kao ponizni sluča svoj život i njegov teret prihvaća.

Prvenstveno u običnim svakodnevnim poslovima. U hladnoći kazamatskih zidina grijе se na vatri svakodnevne molitve, ulazeći u prisutnost Svevišnjega. Pronalažeći način kako će tajno slaviti Euharistiju. U dugogodišnjem isčekivanju slobode, kako je osobito vidljivo iz fra Smiljanovih pisama majci i bližoj rodbini, nikada ga nije napustila vjera i nada u pobjedu istine i susret sa svojim najbližima.

Poput zagrebačkog nadbiskupa i kardinala **Alojzija Stepinca**, koga su komunisti 1946. u montiranome političkom procesu osudili na šesnaest godina stroge zatvorske kazne, i fra Smiljan je osuđen na petnaest godina. Znajući za svjedočanstvo zagrebačkog nadbiskupa koji pred sudom za sva vremena izjavljuje i svjedoči: „Bio bih ništarija kad ne bih osjetio bilo svoga naroda“, ni fra Smiljan se na dugogodišnjoj robiji ne da slomiti niti pokolebiti. Do konca ostaje uzdignute glave, čemu se dive i njegovi mučitelji. U potpunosti se kroz molitvu i svakodnevne dužnosti prepusta Bogu. Ne malakše pred umišljenim silnicima ovoga svijeta i bezbožničkim sustavom koji je ispred sebe sve i svakoga uklanjao što mu se našlo na putu dajući pouku generacijama svih vremena. Fra Smiljan je do kraja ugradio i darovao na raspolaganje svojoj franjevačkoj provinciji svoje umne i intelektualne sposobnosti i darove, a jednako tako i svoje ljudske, kršćanske i franjevačke vrednote. On je svjedok i mučenik vjere, koga otkrivamo i upoznajemo prigodom 800. godišnjice od utemeljenja Franjevačkog reda, što se proslavlja ove 2009. godine...

Pogrebna povorka

(Svršetak)

PRESUDA FRANI BETINIJU I DR.

Kao što smo najavili u prethodnom broju, uz nekrolog pok. **Frani Betiniju** koji je napisao njegov robijaški supatnik **dr. Augustin Franić**, iz tehničkih je razloga bilo nemoguće objaviti presudu koju je Okružni sud srednje Dalmacije 1947. izrekao skupini hrvatskih rodoljuba iz Splita i okolice, koji su upravo 10. travnja 1947., u znak prkosa i ponosa, na «najlipšoj gori na svitu», na Marjanu, istaknuli hrvatsku zastavu. Tu presudu, kao dragocjen dokument tog vremena, u cijelosti i bez ikakvih intervencija, objavljujemo sada:

*

Z. 133/47

U IME NARODA

Okružni sud srednje Dalmacije u vijeću sastavljenom od Antičević Luke kao predsjednika, Kaliterna Duje i Krstulović Anke kao sudaca porotnika te Veljović Vinke kao zapisničara u kaznenom predmetu Betini Frane i družine povedenom na temelju optužnice Javnog tužioca Oblasti Dalmacije od 20. V. 1947. godine br. I 60/47 zbog djela iz čl. 3 toč. 7, 8 i 14 čl. 9 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države i uvrede predstavnika narodnih vlasti, a na temelju usmenog javnog pretresa provedenog dana 26. i 27. V. 1947. u prisutnosti zastupatelja Javnog tužioca Masnikosa Voje i Gojanović Živka kao tužitelja, te u prisutnosti optuženika ad 1-12 u istražnom zatvoru, sa braniteljima Dr. I. Bulić, Dr. J. Bosančić, Dr. P. Nicitao, Dr. A. Barbarić i Dr. Z. Birimiša odvjetnicima iz Splita, nakon predloga javnog tužioca da optuženici budu priznati krivima i osudjeni po zakonu, te predloga optuženika da budu oslobođeni od optužbe, odnosno blago kažnjeni

p r e s u d i o j e :

1. Betini Frane Marinov i Milke Rajić, rođen 17. I. 1925. u Splitu, djak, neoženjen, Hrvat, rkt, neosudjivan, nastanjen u Splitu, u istražnom zatvoru,

2. Bavčević Ivica, Martinov i Franice Violić, rođen 17. 12. 1925. u Kuni /kotar Pelješac/ Hrvat, rkt, neoženjen, činovnik željezničke direkcije u Splitu, neosudjiji-

van, nastanjen u Splitu, u istražnom zatvoru,

3. Pensa Nikola Petrov i Marije Meštirović, rođen 26. IV. 1925. u Velikom Drveniku, kotar Trogir, Hrvat, rkt., student medicine, neoženjen, neosudjivan, nastanjen u Splitu, u istražnom zatvoru,

Hrvatica, rkt., neosudjivana, nastanjena u Splitu, u istražnom zatvoru,

9. Kirigin Jakov Nikolin i Lukrecije Vladislavić, rođen 15. 12. 1928. u Mircima kotar Brač, djak, neoženjen, Hrvat, rkt., neosudjivan, nastanjen u Splitu, u istražnom zatvoru,

I. Bavčević, N. Pensa i F. Betini s prijateljicom na Marjanu, šezdeset godina kasnije: 10. travnja 2007.

4. Betica Jelka žena Frane i kći Trogrlić Petra i Cikojević Marije, rođena 13. VIII. 1905. u Žeževici kotar Šestanovac, Hrvatica, rkt., udata, krojačica, osudjivana, nastanjena u Splitu, u istražnom zatvoru,

5. Zelinka Vlaho pok. Hermana i pok. Dobrile Pekes, rođen 17. 3. 1902. u Zadru, bankovni činovnik, oženjen sa porodom, Hrvat, rkt., neosudjivan, nastanjen u Makarskoj, u istražnom zatvoru,

6. Jonić Borica pok. Ante i Andje Blaić, rođena 23. V. 1927. u Bisku kotar Sinj, domaćica, neodata, Hrvatica, rkt., osudjivana od Vojnog suda uvjetno, nastanjena u Splitu, u istražnom zatvoru,

7. Anić Ruža "Smilja" Jurina i Magdalene Malbaša, rođena 26. 6. 1928. u Brnazima kotar Sinj, činovnica, neodata, Hrvatica, rkt., neosudjivana, nastanjena u Splitu, u istražnom zatvoru,

8. Šanić Katica žena Ivanova, kći pok. Josipa Popovića i Čika Filomene, rođena 21. IV. 1925. u Šestanovcu kotar Šestanovac, domaćica, udata bez poroda,

10. Karaman Tomislav pok. Mate i Maurice Franić, rođen 15. 10. 1926. u Meseštu srez Ohrid NR Makedonija, Hrvat, rkt., djak bogoslovije, neoženjen, neosudjivan, nastanjen u Splitu, u istražnom zatvoru,

11. Matijević Vjekoslav Ivanov i Čulić Rajke, rođen 25. 2. 1927. u Splitu, djak, Hrvat, rkt., neosudjivan, nastanjen u Splitu, u istražnom zatvoru,

12. Tente Frane Nikolin i Darinke Čulić, rođen 2. IV. 1923. u Splitu, djak, neoženjen, Hrvat, rkt., neosudjivan, nastanjen u Splitu, u istražnom zatvoru.

K r i v i s u :

I. Oni ad 1/Betini Frane, ad 2/Bavčević Ivica, ad 3/ Pensa Nikola i ad 4/ Betica Jelka

a/1. što su neustanovljenih dana u drugoj polovici 1946. godine u Splitu organizirali udruženje koje su kasnije nazvali HOP a koje je udruženje imalo za cilj nasilno djelovanje u svrhu rušenja ustavnog poretku u FNRJ.

2. što su u svrhu ostvarenja postavljenog cilja i u saglasnosti neustanovljenih dana početkom godine 1947 sastavili i rasturili više letaka, medju kojima i onaj sa pozivom seljacima da pomognu oružane bande protiv FNRJ te što su jedan od letaka koji je takodjer sadržavao poziv za nasilno obranje postojećeg državnog uredjenja preko Popović File i Kalajdžić Vice uputili u Žeževicu u svrhu rasturanja istog u narodu, te sporazumno odlučili da dana 10. 4. 1947 na dan osnutka t. zv. NDH u istu svrhu izvjesne na vrhu Marjana hrvatsku zastavu, a što je izvršio opt. ad 1/Betini Frane,

b/ posebice onaj ad 1/ Betini Frane

1. što je neustanovljenih dana u mjesecu prosincu 1946 godine ispisao neprijateljske parole i lijepio ih po gradu, medju kojim parolama su bile i živio HOP i doli TITO, što je sadržavalo propagandu koja je išla zatim da se nasilno obori postojeći poredak,

2. učestovao u pripremama da se optuženi ad 9/ Kirigin Jakov prebacu u odmetničke bande, čineći time istoj usluge,

3. što je za potrebe organizacije, a u svrhu ostvarenja postavljenih ciljeva dao sam svojim sredstava dinara 200,

Onaj ad 2/ Bavčević Ivica.

1/ što je za svrhe spomenute organizacije davao novčane priloge,

Onaj ad 3/ Pensa Nikola

1/ što je za svrhe iste organizacije dao novčani prilog od dinara 100,

2. preuzeo na sebe da za odmetničke bande nabavi saniteskog materijala u svrhu pomaganja iste.

Ona ad 4/ Betica Jelka

1/ što je neustanovljenog dana u 1947 godini u svrhu organizovanja grupe sa istim ciljevima kao i ona u Splitu otpotivala u Makarsku te tu u tom pravcu uspostavila vezu sa optuženim ad 5/Zelinka Vlahom,

2. učestvovala u rasturanju letaka u kojima je bio sadržan poziv za nasilnim obaranjem postojećeg državnog uredjenja davši iste i optuženiku ad 5/ Zelinka Vlahu,

3. što je za svrhe vrbovanja članova za spomenutu organizaciju HOP ustupala prostorije u svom stanu gdje su se održavali sastanci te na taj način omogućila

proširenje iste organizacije i na druge osim samih organizatora grupe.

II.

Onaj ad 5/ Zelinka Vlaho

što je koncem godine 1946 pristupio kao član u organizaciju HOP u Splitu osnovanu od optuženika ad 1,2,3, i 4/, u koju svrhu je u više navrata dolazio u kuću optužene ad 4/ Betica Jelke radi održavanja zajedničkih sastanaka, te pokušao da istu organizaciju proširi i na Makarsku u čemu nije uspio.

III. One ad 6/ Jonić Borica, ad 7/ Anić Ruža "Smilja" i ad 8/ Franić Katica

1. što su koncem 1946 godine ili početkom 1947. godine pristupile kao saradnice u spomenuto organizaciju HOP u Splitu formiranu od optuženika ad 1-4/ te preuzele na sebe dužnost prikupljanja priloga za svrhe ostvarenja ciljeva iste organizacije.

2. one ad 6/ Jonić Borica i ad 7/ Anić Ruža što su početkom godine 1947. odštampale i umnožile letke dobivene od optuženika ad 1/ Betini Frane, u kojima je letcima bio sadržan poziv za nasilno obaranje postojećeg državnog uredjenja, te po umnoženju dostavili u kuću optuženice ad 4/ Betica Jelke u svrhe daljnje rasturanja, a ona ad 8/ poslužila kao veza za dostavljanje tih letaka u Žeževicu.

3. posebice ona ad 7/ Anić Ruža što se u prvoj polovici 1947. godine povezala sa sjemeništarcom opt. ad 10/ Karamanom i Betini Franom u svrhu prebacivanja u oružanu bandu optuženika ad 9/ Kirigin Jakova

IV. Onaj ad 9/ Kirigin Jakov

što je početkom travnja 1947. godine pokušao da se preko optuženika ad 10/ Karamana i ad 7/ Anić Ruže prebacu u bandu u čemu je bio sprječen hapšenjem.

Onaj ad 10/ Karaman Tomislav

što je znajući da se optužnik ad 9/ Kirigin Jakov nastoji prebaciti u bandu primarno istog u sjemenište te ga u svrhu prebacivanja u bandu povezao sa opt. ad 7/ Anić Ružom

V. Onaj ad 11/ Matijević Vjekoslav

1/ što je u mjesecu ožujku 1946. godine u zajednici sa opt. ad 12/ Tente Franom sastavljao letke koji su sadržavali u sebi poziv za nasilno obaranje postojećeg

državnog uredjenja u svrhu rasturanja istih.

2. što se neustanovljenih dana koncem 1946. godine preko optuženoga ad 2/ Bavčević Ivice povezao sa organizacijom HOP u Splitu, preuzevši na sebe dužnost da za istu vrbuje nove članove.

Onaj ad 12/ Tente Franu

1/ što je neustanovljenih dana u mjesecu ožujku 1946. godine sastavio i umnožio više parola i letaka koje su sadržavali poziv za nasilno obaranje postojećeg državnog uredjenja u svrhu njihovog rasturanja.

2. što je dana 12. 6. 1946. u namjeri da time vrši propagandu koja je sadržavala poziv za nasilnim obaranjem postojećeg državnog uredjenja otisnuo u dvorištu gimnazije u Splitu na zidu lik Pavelića te veliko slovo "U".

3. što se neustanovljenih dana koncem godine 1946. preko optuženog ad 2/ Bavčevića povezao sa organizacijom zvanom HOP u Splitu, preuzevši na sebe dužnost vrbovanja novih članova za istu organizaciju.

Počinili su time optuženici ad 1,2,3, i 4/ opetovana krivična djela iz čl. 3 toč. 8 i čl. 9 zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države a onaj ad 1/ i ad 3/ i krivična djela iz čl. 3 toč. 14 zakona. Onaj ad 5/ krivično djelo iz čl. 3 toč. 8 zakona. One ad 6,7 i 8/ krivično djelo iz čl. 3 toč. 8 i čl. 9 zakona, a ona pod 7/ još i kriv. djelo iz čl. 3 toč. 14 zakona. Onaj ad 9/ krivično djelo iz čl. 3 toč. 7 zakona o pokušaju. Onaj ad 10/ krivično djelo iz čl. 3 toč. 14 zakona. Onaj ad 11 i 12/ krivična djela iz čl. 3 toč. 8 i čl. 9 zakona, pak se na temelju istog zakona

o s u d j u j u :

Onaj ad 1/ Betini Frane na jedinstvenu kaznu u trajanju od 10 /deset/ godina lišenja slobode sa prisilnim radom, u koju kaznu ima da mu se uračuna već izdržani pritvor i istražni zatvor od 29. IV. 1947. u 12 sati.

Onaj ad 2/ Bavčević Ivica na jedinstvenu kaznu u trajanju od 6 godina /šest/ lišenja slobode sa prisilnim radom, u koju kaznu ima da mu se uračuna već izdržani pritvor i istražni zatvor od 29. IV. 1947. godine u 12 sati.

Onaj ad 3/ Pensa Nikola na jedinstvenu kaznu u trajanju od 7 godina /sedam/ lišenja slobode sa prisilnim radom, u koju kaznu ima da mu se uračuna već izdržani pritvor i istražni zatvor od 29. IV. 1947. godine u 12 sati.

Ona ad 4/ Betica Jelka na jedinstvenu kaznu u trajanju od 10 godina lišenja slobode sa prisilnim radom, u koju kaznu ima da joj se uračuna već izdržani pritvor i istražni zatvor od 28. IV. 1947. godine u 12 sati.

Sva četvorica optuženika osudjuju se nadalje na gubitak političkih prava u trajanju od 3 godine po izdržanju kazne.

Onaj ad 5/ Zelinka Vlaho na kaznu u trajanju od 2 /dvije i pol/ godine lišenja slobode sa prisilnim radom, u koju kaznu ima da mu se uračuna već izdržani pritvor i istražni zatvor od 30. IV. 1947. u 12 sati, te na gubitak političkih prava u trajanju od jedne godine po izdržanju kazne.

Ona ad 6/ Jonić Borica na jedinstvenu kaznu u trajanju od 4 /četiri/ godine lišenja slobode sa prisilnim radom, u koju kaznu ima da joj se uračuna već izdržani pritvor i istražni zatvor od 1. V. 1947. godine u 12 sati.

Ona ad 7/ Anić Ruža "Smilja" na jedinstvenu kaznu u trajanju od 3 /tri/ godine lišenja slobode sa prisilnim radom, u koju kaznu ima da joj se uračuna već izdržani pritvor i istražni zatvor od 30. IV. 1947. godine u 12 sati.

Ona ad 8/ Šanić Katica na jedinstvenu kaznu u trajanju od 3 /tri/ godine lišenja slobode sa prisilnim radom, u koju kaznu ima da joj se uračuna već izdržani pritvor i istražni zatvor od 27. IV. 1947. godine u 12 sati.

Sve tri optužnice osudjuju se nadalje na gubitak političkih prava u trajanju od 2 godine po izdržanju kazne.

Onaj ad 9/ Kirigin Jakov na kaznu lišenja slobode sa prisilnim radom u trajanju od 2 /dvije/ godine, u koju kaznu ima da mu se uračuna već izdržani pritvor i istražni zatvor od 2. V. 1947. godine u 12 sati.

Onaj ad 10/ Karaman Tomislav na kaznu lišenja slobode sa prisilnim radom u trajanju od 3 /tri/ godine u koju kaznu ima da mu se uračuna već izdržani pritvor i istražni zatvor od 2. V. 1947. u 12 sati.

Onaj ad 11/ Matijević Vjekoslav na jedinstvenu kaznu u trajanju od 18 /osamnaest/ mjeseci lišenja slobode sa prisilnim radom, u koju kaznu ima da mu se uračuna već izdržani pritvor i istražni zatvor od 18. V. 1947. godine u 12 sati.

Onaj ad 12/ Tente Frano na jedinstvenu kaznu u trajanju od 3 /tri/ godine lišenja slobode sa prisilnim radom, u koju kaznu ima da mu se uračuna već izdržani pritvor i istražni zatvor od 18. V. 1947. u 12 sati.

Sva četvorica optuženika osudjuju se nadalje na gubitak političkih prava u trajanju od jedne godine po izdržanju kazne.

Dužni su svi optuženici da plate trošak kaznenog postupka koji se proglašuje nenaplativim, a oslobadaju se od plaćanja paušalnog iznosa.

B.

Optuženici ad 1/ Betini Frano i ad 11/ Matijević Vjekoslav oslobadaju se od optužbe u pomanjkanju dokaza i to onaj ad 1/ Betini Frano

1. da bi u mjesecu decembru 1946. godine neustanovljenog dana u prostorijama FD Jadrana u Splitu poderao slike Ivana Lole Ribara i generala Davčevića, napisavši u dva navrata parole doli Tito, te da bi u istom mjesecu neustanovljenog dana u prostorijama Slobodne Dalmacije ostavio kruh namazan izmetinom sa jednim podrugljivim pismom adresiranim na Maršala Tita, te da bi time bio počinio krivično djelo uvrede narodnih vlasti i njezinih predstavnika.

2. da bi pripremio materijal da za prvi maja 1947. godine izda ilegalni list koji bi bio službeno glasilo organizacije HOP u Splitu i kome bi bio dao ime Mlada Hrvatska sa podnaslovom HOP u čemu je bio sprječen hapšenjem te da bi time bio počinio krivično djelo iz čl. 9 zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države.

Onaj ad 11/ Matijević Vjekoslav

1. da bi dana 10. 4. 1946. razbacivao letke protunarodnog sadržaja u dvorištu gimnazije u Splitu, a koje letke bio sastavio optuženi ad 12/ Tente Frano.

2. da bi dana 12. 6. 1946. otisnuo sa opt. Tente Franom na zidu u dvorištu gimnazije u Splitu lik Pavelića i napravio veliko slovo "U", te da bi time bio počinio krivično djelo iz čl. 9 zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države.

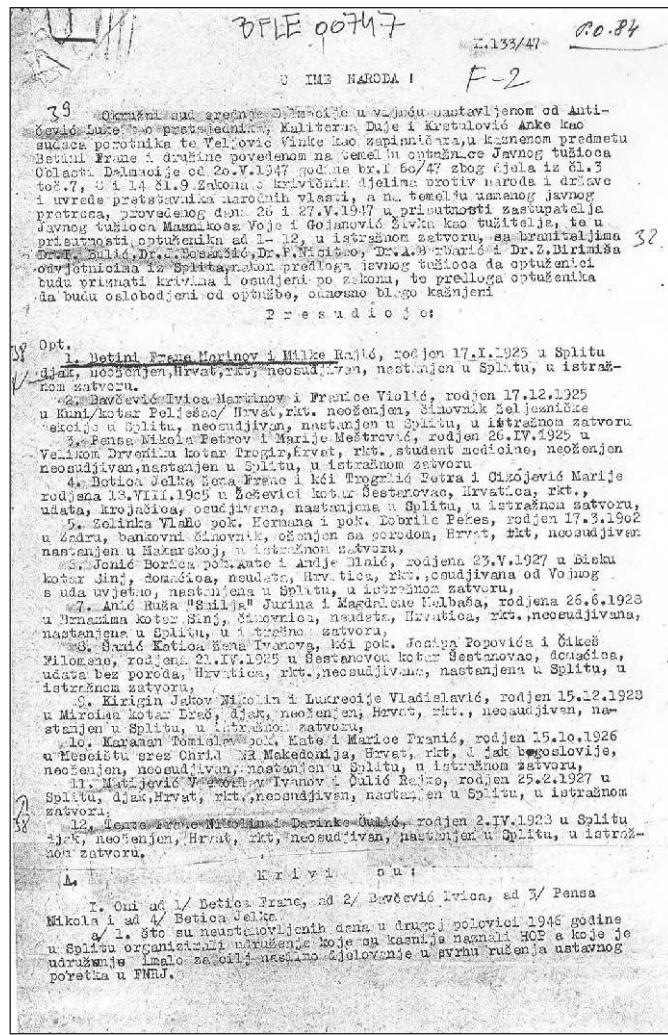
Razlozi:

Protiv svih optuženika poveden je postupak i podignuta optužnica radi djela pobliže navedenih u istoj.

A/ Svi optuženici uglavnom priznaju učin, a obrana onih ad 1-8/ i 11 i 12/ kreće se u glavnom u pravcu objašnjavanja karaktera njihove grupacije u sklopu koje utužene učine oni nisu porekli.

U pogledu ostalih navoda obrane svih optuženika upućuje se na njihove iskaze u spisima.

Obrana optužnika od 1-8/ da se ne bi radilo o organizaciji sa

potpuno odredjenim ciljem rušenja postojećeg poretku i odredjenim sredstvima za postizavanje istog, već da bi oni djelovali pojedinačno svaki iz vlastite inicijative, ne može da se prihvati kao vjerojatna, jer je obeskrivepljena njihovim pojedinačnim priznanjima i protuslovljima, koja iz istih proizlazi.

Krivnja pak pojedinog od optuženika proizlazi utvrđenom na temelju njihovog priznanja, koja se priznanja medjusobno podudaraju i dopunjaju te su u skladu sa ostalim rezultatima pretresa.

Tako je optužnik ad 1/ Betini između ostalog sasma odredjeno priznao da je on bio spremjan da pomaže svakog tko se bori za slobodnu Hrvatsku, a takva je trebala biti ostvarena u t. zv. NDH. Priznaje nadalje da je u zajednici sa ostalim optuženicima sastavljaо i davao na umnažanje letke, čiji sadržaj je jasno označavao terističke metode same grupe te da su bili održavani i zajednički sastanci u svrhu saglasnog djelovanja.

Tu povezanost kao i svrhe te povezaniosti priznali su takodjer i optuženici ad 2/ Bavčević Ivo ad 3/ Pensa Nikola ad 5/ Zelinka Vlaho, ad 11/ Matijević Vjekoslav i ad 12/ Tente Frano, a i ostali optuženici, iako su nastojali da na jedan ili drugi način prikažu to njihovo djelovanje više kao pojedinačne akte nego kao djelovanje jedne organizacije svojim dalnjim kazivanjem su ukazali ipak na usku povezanost čitave grupe, tako da njihova obrana u tom pravcu nije mogla da se uzme kao vjerojatna, jer je u protuslovlju sa njihovim vlastitim kazivanjem, kao i sa ostalim dokaznim gradivom.

To najočitije proizlazi za optuženiku ad 4/ Betica Jelku, čija je obrana do kraja obeskrivepljena kazivanjem optuženika ad 1/ Betini Frane, ad 2/ Bavčević Ivice, ad 3/ Pensa Nikole i ad 5/ Zelinka Vlaha iz čijeg je kazivanja nedvojbeno proizlilo utvrđenim da su prva petorica optuženika sačinjavali rukovodstvo same grupe, kojoj su sami učesnici dali naziv HOP, a kojoj su pristupili optuženici ad 6-8/ i ad 11-12/, a što su one ad 6 i 7/ Jonić i Anić i priznale, tvrdeći da su se potpuno saglasile sa sadržajem letaka, koji su im bili dani na umnažanje sa strane optuženika ad 1/ Betini Frane.

Za optuženicu ad 4/ Betica Jelku proizlilo je nadalje utvrđenim da je ne samo stavila na raspolaganje svoj stan članovima organizacije radi održavanja sastanaka, već da je u ime same organizacije i radi ostvarenja njenih ciljeva putovala u Makarsku radi povezivanja djelovanja pripadnika iste organizacije u Makarskoj sa onom u Splitu, a novčana sredstva za taj put bila su sakupljena kod samih članova organizacije.

I obrana optužnice ad 8/ Šanić Katicice ne ukazuje se vjerojatnom jer je obeskrivepljena kazivanjem optuženika ad 3/ Pensa Nikole i ad 4/Betica Jelke te svjedoka Kalajdžić Vice, prema čijem je kazivanju optužena ad 8/ Šanić ne samo znala za postojanje i djelatnost same organizacije, već je njenim članovima ustupala i svoj stan u svrhu održavanja sastanaka i učestovala u prebacivanju letaka.

Krivnja pak optuženika ad 9/ Kirigin Jakova i ad 10/ Karamana Tomislava proizlazi dokazanom iz njihovog priznanja koje je potkrijepljeno i kazivanjem optuženika ad 1/ Betinia i one ad 7/ Anić Ruže.

Iako su pojedini od optuženika pokušali u svojoj obrani da netočno pretstave karakter svoje grupe poričući joj svaku organizovanost ta njihova obrana ne nalazi oslona ni u samom njihovom kazivanju, jer medjusobna povezanost optuženika, zajedničko redigovanje letaka, u koji su bile jasno precizirane smjernice njihovog rada i nasiIni metod njegovog provadjanja, način i sredstva kojima su optuženici ad 1-4/ izravno, ili preko ostalih optuženika, nastojali da privedu svom krugu daljne sumišljenike, - a što su optuženici u toku svoje obrane i priznali, - upućuje s osnovom na to, da se radi o jednoj čvrsto povezanoj grupi, u kojoj su pojedinci, i baš optuženici ad 1 do 4/ preuzeli na sebe rukovodeće funkcije, a njihovo neprijateljsko držanje prema postojićem državnom uredjenju, koje su oni i pred sudom priznali ne pobitno utvrđuje njihovu namjeru da se u provadjanju tog svog cilja posluže svim pak i nasilnim sredstvima, koja su sredstva oni u svojim letcima i postavili kao metod svog rada.

Pri ocjeni njihove krivične odgovornosti u tom pravcu ne može da bude od odlučnog značaja okolnost što oni nisu kon-

kretno pristupili izvadjanju tih nasilnih mјera, jer je njihova nakana u izvodjenju toga bila sasma odredjena i do oživotvorjenja iste nije došlo samo radi toga, što su u tom bili spriječeni okolnostima, koje nisu ovisile isključivo o njihovoj volji, dok je njihova očita namjera da svoju djelatnost povežu i sa djelatnošću oružanih banda, proizlazi bjelodano u njihovoj povezanosti s tom bandom preko jednake organizacije u Žeževici, preko koje je i tražena veza radi prebacivanja u bandu optuženog ad 9/ Kirigina, i na uspostavljanju svoje veze radi i opt. ad 1/ Betini, kao jedan od rukovodilaca grupe.

Na organizovanost same grupe upućuje i podjela sasma odredjenih dužnosti u istoj tako da su i optuženici ad 5/ Zelinka, ad 6/ Jonić Borica, ad 7/ Anić Ruža, ad 8/ Šanić Katica, ad 11/ Matijević Vjekoslav i ad 12/ Tente Frano, dobili svaki svoj zadatak, koji su oni počeli i da oživotvoruju, i o čemu obavještavaju i rukovodstvo grupe, oni ad 5-7/ izravno, a oni ad 11 i 12/ preko optuženika ad 2/ Bavčević Ivice.

Takovo svoje djelovanje optuženici ad 1/ Betini, ad 2/ Bavčević i ad 3/ Pensa ne samo da su pred sudom priznali, već su oni kao rukovodioci organizacije, uz ostalo, izričito pred sudom naglasili da je t.zv. NDH bila ostvarenje Hrvatske nacionalne ideje, kako su je oni zamišljali, te da su oni dan 10. travnja kao godišnjicu osnutka t.zv. NDH saglasili se da se izvjesi zastava na Marjanu u počast te obljetnice, smatrajući baš t. zv. NDH pod vodstvom Pavelića slobodnom Hrvatskom, na čijem ostvarenju je trebala da radi i njihova organizacija. Optužena ad 4/ Betica, iako to nije izričito istakla nije se od toga ogradiла, već se je dapače svojim držanjem pred sudom saglasila sa stavom prve trojice optuženika, dajući time svojoj grupi koju su oni organizovali jasan karakter u pogledu cilja i sredstava za njegovo ostvarenje a koje je bjelodano utvrđeno tokom samog postupka.

Na temelju svega izloženoga i ostalih rezultata pretresa, na koje se u ostalom upućuju, a naročito na temelju pregleda izdanih letaka, koje su optuženici priznali za svoje, sud se uvjerio u krivnju svih optuženika, a kako se u takovom njihovom djelovanju stišu prepostavke kaznenih

djela navedenih u dispozitivu po A/ to je bio red presuditi kao u istom.

Pri odmjerenu kazne sud je pojedinog od optuženika uzeo u obzir kao olakšice sljedeće:

Opt. ad 1/ Betini-u kao olakšice djelomično priznanje i neporočnost, a kao otežicu upornost u utuženom djelovanju.

Opt. ad 2/ Bavčeviću kao olakšice djelomično priznanje, neporočnost te okolnost da je svojevoljno odustao od dalnjeg kažnjivog djelovanja, dok otežica nema.

Opt. ad 3/ Pensi kao olakšice priznanje i neporočnost a kao otežicu upornost u utuženom djelovanju te da je djela izvršio kao državni službenik.

Opt. ad 4/ Betica Jelki kao olakšicu djelomično priznanje, a kao otežicu upornost u utuženom djelovanju unatoč toga što joj je ranija kazna bila oproštena.

Opt. ad 5/ Zelinki kao olakšice priznanje, kajanje, neporočnost, neopskrbljenu porodicu, okolnost da je odustao od utuženog djelovanja prije nego što je bio otkriven, dok otežica nema.

Opt. ad 6/ Jonić kao olakšicu djelomično priznanje, a kao otežicu upornost u utuženom djelovanju iako joj je ranija kazna kojom je za slična djela bila sudjeljena bila uslovljena.

Opt. ad 7/ Anić kao olakšice djelomično priznanje i neporočnost dok otežica nema.

Opt. ad 8/ Šanić kao olakšice djelomično priznanje i neporočnost, dok otežica nema.

Opt. ad 9/ Kiriginu priznanje i neporočnost, dok otežica nema.

Opt. 10/ Karamanu kao olakšice djelomično priznanje i neporočnost, a kao otežicu upornost u njegovom djelovanju u nastojanju da optuženika ad 9/ prebaciti u bandu.

Opt. ad 11/ Matijeviću kao olakšice priznanje, neporočnost, okolnost što je odustao od utuženog djelovanja prije nego je otkriven dok otežica nema.

Opt. ad 12/ Tente kao olakšice priznanje, neporočnost, dok mu je kao otežica uzeta njegova upornost u utuženom djelovanju.

Za pojedina djela sud je optuženicima odmjerio kaznu kako slijedi:

Opt. ad 1/ Betini-u za djela iz čl. 3 t. 8 kaznu u trajanju od 8 godina lišenja slobode sa prisilnim radom i tri godine gubitka političkih prava, za djela iz čl. 9 istu vrstu kazne u trajanju od 2 godine, a za djela iz čl. 3 t. 14 istu vrstu kazne u trajanju od 2 godine.

Opt. ad 2/ Bavčeviću za djela iz čl. 3 t. 8 kaznu lišenja slobode sa prisilnim radom u trajanju od 5 godina i 3 godine gubitka političkih prava, a za onaj iz čl. 9 istu vrstu kazne u trajanju od 2 godine.

Opt. ad 3/ Pensa za djela iz čl. 3 t. 8 kaznu lišenja slobode sa prisilnim radom u trajanju od 6 godina, te 3 godine gubitka političkih prava, za djela iz čl. 9 istu vrstu kazne u trajanju od 2 godine, a za djela iz čl. 3 t. 14 istu vrstu kazne u trajanju od 1 godine.

Opt. ad 4/ Betica za djela iz čl. 3 t. 8 kaznu lišenja slobode sa prisilnim radom u trajanju od 9 godina i na gubitak političkih prava u trajanju od 2 godine, a za djela iz čl. 9 istu vrstu kazne u trajanju od 3 godine.

Opt. ad 6/ Jonić za djela iz čl. 3 toč. 8 kaznu u trajanju od 3 godine lišenja slobode sa prisilnim radom i gubitak političkih prava u trajanju od 2 godine, a za djela iz čl. 9 istu vrstu kazne u trajanju od 2 godine.

Opt. ad 7/ Anić za djela iz čl. 3 t. 8 kaznu lišenja slobode sa prisilnim radom u trajanju od 2 godine i dvije godine gubitka političkih prava, za djela iz čl. 9 istu vrstu kazne u trajanju od 2 godine, a za djelo iz čl. 3 t. 14 istu vrstu kazne u trajanju od 1 godine.

Opt. ad 8/ Šanić za djela iz čl. 3 tač. 8 kaznu lišenja slobode sa prisilnim radom u trajanju od 2 godine te gubitak političkih prava za 2 godine, a za djela iz čl. 9 istu vrstu kazne u trajanju od 2 godine.

Opt. ad 11/ Matijević za djela iz čl. 3 t. 8 kaznu lišenja slobode sa prisilnim radom u trajanju od 1 godine te gubitak političkih prava za jednu godinu, a za djelo iz čl. 9 istu vrstu i mjeru kazne.

Opt. ad 12/ Tente za djelo iz čl. 3 t. 8 kaznu lišenja slobode sa prisilnim radom u trajanju od jedne godine, te gubitak političkih prava za jednu godinu, a za djela iz čl. 9 istu vrstu kazne u trajanju od 2 1/2 godine.

Pri odmjerenu kazne optuženicima ad 5/ Zelinki, ad 7/ Anić, ad 8/ Šanić, ad 9/ Kiriginu, ad 11/ Matijević i ad 12/ Tente s obzirom na navedene olakšice primijenjen je propis čl. 6 stav. 1 zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države te se dosudjena kazna ukazuje primjerom stupnju krivične odgovornosti i društvene opasnosti pojedinog od svih optuženika.

Trošak kaznenog postupka proglašen je nenaplativim i svi su optuženici oslobođeni od plaćanja paušalnog iznosa, s razloga što bi, s obzirom na njihovo imovno stanje tim plaćanjem moglo da bude ugroženo njihovo redovno izdržavanje.

Ad B/ Na temelju raspoloživih rezultata pretresa sud nije mogao da stekne mirno uvjerenje u krivnju optuženika ad 1/ Betini Frana u pogledu djela pod B/1 i 2/ dispozitiva odnosećeg se na njega, te je u tom pravcu povjerovao njegovoj obrani, to tim više što isti optuženik pred sudom otvoreno i bez kajanja priznao ostala utužena djela, koja su mnogo teže naravi pak je i uvjerljiv njegov navod da on ta djela nije počinio. Isto tako sud je povjerovao i obrani optuženika ad 11/1 Matijević Vjekoslavu u pogledu djela pod B/1 i 2/ dispozitiva odnoseći se na njega, jer je takova njegova obrana potkrijepljena i kazivanjem optuženika ad 12/ Tente, koji prema mišljenju suda nije imao opravданog razloga za neistinito kazivanje u tom pravcu, pošto je odnosna djela u cijelosti priznao.

Na temelju izloženoga, a u pomanjkanju drugih dokaza bio je red oslobođiti obojicu optuženika od optužbe u pogledu navedenih djela.

S.F. – S.N.

Okružni sud Srednje Dalmacije u Splitu dana 27. V. 1947.

Zapisničar: **Pretsjednik vijeća:**
/Veljović Vinka/ /Antičević Luka/

*

ISPRAVAK I ISPRIKA:

U prethodnom je broju, u nekrologu pok. Frani Betiniju koji je napisao **dr. Augustin Franić**, previdom napisano da je Betini oženio **Boricu Jonić**. Zapravo se supruga pok. Frane Betinija zvala **Ruža rod. Anić zv. Smilja**. Ispričavamo se zbog ove nezgodne pogreške.♦

SJEĆANJE NA STOJANA VUČIĆEVICA KNJIŽEVNIKA I UZNIKA

U prigodi dvadesete obljetnice smrti rano preminuloga poznatoga hrvatskog književnika i zatočenika u logoru na otoku Svetom Grguru, Stojana Vučićevića, u Metkoviću, Opuzenu i Pločama od 24. do 26. rujna ove godine održan je simpozij posvećen njemu u spomen u okviru *Petih neretvanskih književnih, znanstvenih i kulturnih susreta*. Posljednjeg dana Susreta sudionici su posjetili rodno selo Turkoviće i Ravno, gdje su održana posljednja izlaganja. Na simpoziju su sudjelovali poznati hrvatski znanstveni, kulturni i književni djelatnici, njih dvadesetak, koji su u svojim znanstvenim, književnim, memoarskim i drugim rado-vima osvijetlili književno djelo i život ovoga značajnog književnika i pomogli da se otme zaboravu njegovo ime.

Na Susretima je sudjelovao i član našeg uredništva i Vijeća HDPZ-a, književnik **Andrija Vučemil**. Vučićević i Vučemil doživjeli su, svaki na svom otoku, Vučemil na Golome a Stojan na Grguru, pot-punu pomrčinu Sunca. Taj događaj inspirirao je Vučićevića da napiše poznatu, antologisku poemu *Potpuna pomrčina Sunca na otoku Grguru 15. veljače 1961.*, završivši je stihovima „dok postoji Grgur pomrčina traje“, koji su Vučemila potakli da napiše svoj osobit prilog za Susrete naslovivši ga „Riječ-dvije o pomrčinama - o tvojim, mojim, našim pomrčinama“ koji donosimo u cijelosti:

*

Riječ-dvije o pomrčinama – o tvojim, mojim, našim pomrčinama

Stojanu Vučićeviću, u spomen

Poštovane kolege, dragi prijatelji, Skupili smo se ovdje na jugu naše domovine, da odamo dužno štovanje pokojnom kolegi Stojanu, a svojim pisanjem i govorom otmemmo zaboravu njegovo djelo koje, nadam se, čvrsto stoji u temeljima hrvatske književnosti i kulture općenito.

Kada mi je prošle jeseni kolega **Stjepan Šešelj** rekao da će se prigodom dvadesete obljetnice smrti dragog mi kolege i prijatelja Stojana Vučićevića održati simpozij i upitao bih li sudjelovao, olako sam pristao, ponesen pjetetom i ne slutivši u kakvu sam se nevolju uvalio. Na simpoziju će vjerojatno sudjelovati književni kritičari, kroničari, znanstvenici, dakle stručnjaci za ocjenu književnosti i njenu povijest, a budući da ja nisam ni književni kritičar, ni znanstvenik, upitao sam sebe a kasnije i

Stojan Vučićević

Stjepana, što da radim, kad nemam neke naročite kvalifikacije za takve skupove koji moraju biti na određenoj razini, a pogotovo kad je u pitanju takvo ime i značaj kao što je pokojni kolega Stojan?

No Stjepan mi reče da se sjetim našeg robijanja kako znam i umijem, a mogu govoriti što želim.

Tako nisam mogao pobjeći od duga koji osjećam prema pokojnom kolegi, a ni od sebe pjesnika, te danas biti nešto drugo u sudjelovanju na ovome časnom skupu, bit će ono što jesam po prirodi: pjesnik koji će kroz pjesničku riječ govoriti o pjesniku, a os oko koje se vrti ovo pjesničko govorjenje je famozna pomrčina Sunca 15. veljače 1961. godine, koju smo doživjeli Stojan na Sv. Grguru a ja na susjednome otoku Golom, na kojem sam odrubljan, kako je znano, punih pet godina. Stojan je napisao genijalnu antologisku poemu na tu temu, završivši je porukom "dok postoji Grgur pomrčina traje".

I tako, nakon ovog kratkog uvoda dođoh do onog najstrašnijeg koje me progogni godinama, Grgura kao logora i mučilišta više nema, ostao je samo sada otok Sv. Grgur, a pomrčine traju. Pomrčine o kojima moram progovoriti su pomrčine razuma, pomrčine srca, pomrčine uma, pomrčine o kojima je teško govoriti a da se ne pretvore u govor mržnje, govor o jadu i nevoljama naše hrvatske zbilje.

Kako i o čemu govoriti u mraku koji je ostao u mnogim glavama, u mnogim srcima, o mraku pomračenih umova koji nakon toliko desetljeća i usprkos stotinama otkrivenih grobišta i jama punih nevinih žrtava ne priznaju zločine, a kamoli da se

pokaju za njih ili zatraže oprost. Domovinu imamo, kažu neovisnu, ali ona je daleko od one o kojoj smo Stojan, ja i tisuće drugih sanjali, nosili u srcu, robijali za nju, mučeni i osuđivani na tisuće i tisuće godina robije. Uz najbolju volju i nastojanje da ostanemo u nekoj normali, mormo se zazidati u kulu svoje pjesničke zbilje i tek tako, malo izolirani, možemo prihvati ovo stanje pomrčine i praviti se kao da je nema. Usprkos mračnjacima, mi znamo da izvor Svetla postoji i nama je krenuti prema njemu, jer pomrčine kao i sve ovo naše ljudsko, imaju svoj početak i svoj kraj. Na nama je da ne gubimo nadu i Svetlost ćemo kad-tad ugledati, ona će nasuprot ljudskoj zloči doći i obasjati sve nas, a naročito one omračene duše.

U svom stvaralaštvu, pjesmama i pjesničkim kazivanjima pokušam doći do te Svetlosti. Kad sam primio obavijest, prije dvadeset godina, da je Stojan umro, napisah ovu pjesmu:

SJEĆANJE NA OTOK SV. GRGUR

Stojanu Vučićeviću

*Ni živom ni mrtvom
ne daju ti mira
oni isti čavli kojim raspinjaše
sve mladosti naše.*

*Svi susreti naši
sva ufanja naša
sve ljubavi naše
bješe ta Hrvatska*

STOJAN VUČIĆEVIC rođen je 7. srpnja 1941. u Turkovićima (Popovo polje). Osnovnu je školu završio u Metkoviću, Filozofski fakultet u Zadru, a Alliance française u Parizu. Zbog svoga hrvatskog rodoljublja zatvoren je kao gimnazijalac, a robjao je na Sv. Grguru. Pjesme je počeo objavljivati 1962., a za života je objavio šest knjiga pjesama, jednu knjigu putopisa i dvije knjige prijevoda s francuskoga. Uređivao više časopisa i dobio niz važnih književnih nagrada. Umro je 22. rujna 1989. u Zagrebu, gdje je i pokopan. Uglavnom je zaboravljen, kako i priliči Hrvatima i Hrvatskoj.

u pomrčini dugoj zabravljeni
u suludo carstvo skoro prevorena.

Danas kad te nema
ovdje među nama
lete twoje riječi kao modre ptice
u obzoru novom
Hrvatska je tu s nama i u nama
o Božiću novom
s anđelima sad je
čuva tvoja sjena.

To napisah prije dvadeset godina i objavio 1996. godine u zbirici pjesama *Susreti na Duvanjskom polju*. Nisam bio njome zadovoljan, osjećao sam da nije sve rečeno što je trebalo za Stojana reći, ostala je nekako nedovršena. Kad sam obećao Stjepanu da će sudjelovati na ovom skupu, počeo sam listati svoje odložene bilježnice u kojima sam u nekoliko navrata pokušao još nešto ispjevati za Stojana i pronašao sam na pet-šest listova, u gotovo dvadeset godišnjem bilježenju i zapisivanju stihove, koji se odnose na Stojana i pomrčine i tako je nastala ova pjesma:

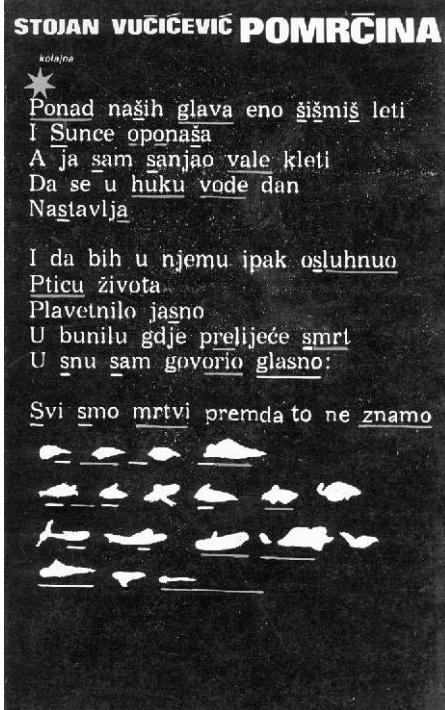
DVA-TRI STIHA PONOVNO ZA STOJANA

1.

Život je smrtan
a Smrt vječna i neuništiva
što bi bila Smrt bez Života
a što bi tek Život bio bez Smrti
koja ga okončava?
A što je tek moja rič
između života i smrti
a otoka dva
optočena morem
(što bi bila crna bisera dva)
što mračne tajne kriju
prvi posve gol
a drugi u zelenu halju obučen
kakvu tajnu nose
u imenu svom
dok vjetrovi strašni briju
i sve pred sobom kose.

2.

U tvojim riječima koje mnogo ljeta kasnije
s radošću iščitavah danima
naslutih riječi proročke
koje me obasjavahu radošću
kao Mlado Sunce
s visinom
koje se u našim srcima rodilo

S. Vučićević: *Pomrčina* (1985.)
po riječima koje slušasmo
s usana naših matera
i s mljekom s prsa njihovih
kao nadu u Svjetlost Vječnu
posisasmbo
i tako nahranjeni
mraka usred podneva
nismo se plašili.

3.

Ne, mraka više nema u nama
on je vjerom u Svjetlo iz nas protjeran
i u dušama onih zlotvora
on se nastanio
te s njihovim umom čini zlodjela
koja nas nisu mogla zaustaviti
na putu prema Svjetlu i Istini.

4.

U punini vrmena
sve će se obistiniti
sve sjene i obrisi
na svoje će se granice pomaknuti
a ono, Mlado Sunce ponovo će obasjati
naše i njihove tragove
koje smo na putu prema vječnosti
ostavili.

5.

A ona pomrčina davne veljače
bila je samo privid
u taj dan
u toj veljači (kažu mjesecu varljivu i
prevrtljivu)

pomrčina bijaše odavno u srcu njihovu
u duši njihovoj Svetla ne bijaše
ni tračka nadi
da su u zabludi
na krivom putu
u prašumi
iluzija i obmana...

A taj dan vedar
prohlađan i pun kristala
u burovitom zraku
na otoku golum od čežnje
za daljinama morskim
i onim nebeskim...

A bijasmo tek dječaci
s pahuljicama na gornjoj usni
a šakama čvrstim s kojima kamen lomimo
i njihovu zloću...

A pomrčina Sunca
bijaše tek znak
da će Svetlo doći iza Tame
i u njihovo srce puno straha
od mraka što ga nošahu u sebi
i svome slovu
o pravdi i budućnosti nekoj
tako dalekoj
da ni sama sebe sustići nije mogla...

Ostala je nedovršena kao što je mnogo toga u našem životu i djelu ostalo nedovršeno. Sjećanje na Stojana i njegovo djelo naša je dužnost i obveza, svaki na svoj način, u skladu s darovima koje dobismo i u koje ne smijemo zakopati. Hvala na strpljivosti do nekog drugog susreta.

Andrija VUČEMIL

DRUG ALEKSANDAR RANKOVIĆ O SUDSKOJ NEZAVISNOSTI

«Ne postoji nikakva apstraktna sudska nezavisnost. Nezavisnost naših sudova ne znači i ne može značiti njihovu nezavisnost od tekovina Narodne revolucije, od interesa radnih masa, niti njihovu izolovanost od društvenih i političkih zbivanja naše socijalističke izgradnje, od opštih težnji trudbenika u formiranju društva slobodnih ljudi i naroda.» (Aleksandar Ranković, «Za dalje jačanje pravosudja i zakonitosti», Četvrti plenum CK KPJ, 1951.)•

SPAŠAVANJE DANIJELA CRLJENA IZ ZATVORA U FERMU: USPOMENE VLADIMIRA SCHUSTERA (II.)

Istu noć, bez ikakvih oprštanja napustismo logor i krenusmo vlakom do Klagenfurta. Kako prije, tako i ovdje, uvijek bi se našao netko od poznatih. Svi su još uvijek u strahu, a istodobno kruže glasine da u Italiji Hrvatska vojska postoji. Spominju se čak i neki zapovjednici. Inače, u Klagenfurtu su prilike bile jako slabe, naročito u hrani i odjeći, a zima se približava. Vele nam neki, da u Villachu ima nekoliko naših, da rade u šumama i da im je jako dobro. Drugi tvrde, da ima dosta naših u Lienzu i da im je mnogo bolje. Kao sveti Toma, "dok ne vidim, ne vjerujem". Podosmo mi do Villacha, gdje ne nađosmo ništa, a u Lienzu je bio barem dosta veliki logor i dosta poznatih. Tamo sam čak sreo dobrog mi prijatelja i kolegu poručnika **Alića**, koji mi je rekao da u Italiji nema ništa nego samo par izbjegličkih logora. Jedan u Bagnoliu, drugi u Fermu a treći u Modeni. U svakom pogledu da žive dosta dobro, pa smo pomislili okušati sreću.

Odluke su padale brzo, jer je neizvjesnost bila strašna. Upitam Alića, misli li on ići u Italiju. Nije pristao, budući da čeka nekoga. Kasnije saznađoh da je taj netko general **Pečnikar**, koji je već bio u Austriji i vratio se u Italiju. Tako, nakon nekoliko dana provedenih u Lienzu, s domobranskim poručnikom **Stankovićem** uputimo se pješke prema Tobiacu. Drugi dan smo bili u Italiji, u smjeru Cortina d'Ampezo. **Maks** je nešto malo govorio talijanski, što nam je poslužilo. U putu za Tay Di Cadore zaustavi se neki kamion pun dasaka i valjda sažaljenja, pa nas pita kamo idemo. Maks mu reče da idemo u Bolognu i on zaustavi. Tako smo se popeli na daske, zavezali

Priredio:

Tomislav JONJIĆ

se nekim konpcima i tako došli do Beluna. U Belunu nas je ponudio špatgetima, koje tada nismo ni znali jesti. Od tuda nas doveze do Trevisa i nakon pozdrava nas ostavi.

U Fermu

Što sada, pitamo jedan drugog, jer Fermo je daleko a novca nemamo. Odlučimo ići vlakom i tako učinimo. Nekoliko stanica išli smo dobro, a kada je došao konduktér, izbací nas van s prijetnjom da će nas dati policiji. Ode jedan vlak, dođe drugi. Ista priča. Tako stigosmo do Bologne. Od Bologne smo nastavili teretnjacima, pa nakon par dana stigosmo u San Giorgio, a odonud do Ferma ili do logora, ne sjećam se više, pješice.

Prvi pogled na one zgradurine logora nisu ostavljale povoljan dojam, no nemamo izbora. Na ulazu sretnemo poručnika **Bašića**, oružnika, ponosnog zapovjednika straže. On nas pita otkuda dolazima i tko smo. Kad je došao red na mene, primio me je s malo više prijateljstva. Rekoh mu: "Bašiću, mi smo gladni, žedni i umorni." Sa zagrljajem nas je odveo do jedne barake, pokazao nam paravane, a kasnije nam poslao potrebštine za spavanje.

Za vrijeme večere, začudio sam se koliko nas tamo ima, i koliko je žena i djece. Kao svagdje, ima ih simpatičnih i antipatičnih a najviše nepoznatih. Pored paravana gdje sam sa Maksom spavao, živio je ustaški satnik **Ivo Klemen**, koji nas je cigarama počastio. Uglavnom su se obistinile Alićeve riječi, da u Italiji samo vrijeme gubimo, jer od kruha i vode se ne živi. Dru-

gi dan sam imao čast upoznati jednog od možda najboljih hrvatskih vojnika, podpukovnika **Bracu Tomljenovića**. On je vjerovao da se u Austriji stvaraju neke oružane snage, pa se je čak spremao ići tamo. Moje izjave je primio s rezervom, jer je mislio da valjda nisam bio upućen.

Tamo sam, osim njega, upoznao dopukovnika **Slavka Tomljenovića**, zrakoplovnoga bojnika **Krešu Župana** i još nekoliko viših časnika. Poslije nekog razgovora s imenovanim čascnicima, ukazala se nužna potreba da se u Fermu organizira zapovjedništvo u Italiji, i da se traži na bilo koji način organizirati slično u Austriji, koja bi služila ko odskočna daska za veze s križarima koji navodno postoje. Radi toga stvaramo viši časnici zbor na čelu sa Bracom Tomljenovićem, a niži zbor s Ivom Klemenom, a u tome sam i ja drugi na listi. Braco mi daje još jednu dužnost, tj. da održavam stalnu vezu putovanjima u Austriju i nazad.

Prošlo je neko vrijeme i ništa se u stvari nije učinilo, dok sam ja s nekim prijateljima išao po poljima i tamo seljacima pomagao skupljati pšenicu, što su oni razmjerno dobro nagrađivali. Nekad smo znali ići po selima i prodavati one lijeve cipele što su nam u logoru davali ili cigarete koje su neki tamo već skoro tvornički proizvodili. Ostatak slobodnog vremena potrošio sam igrajući odbjoku. Odbojkaške utakmice sam ja organizirao kao kapetan momčadi. Igrao sam i u nogometnom klubu, ali sam tamo bio vječita rezerva. Kao što je poznato, u Fermu se je mnogo naših mladića i djevojaka. Neki su tamo dobili i djecu. Ja i meni najbliži nismo imali sreće, valjda jer smo bili previše ružni, anti-patični ili zbog straha za život nismo

D. Crljen u prostorijama Državne hrvatske krugovalne postaje

mislili na druge stvari. Tamošnji svećenik, ne znam kako se zvao, no nadimak je imao "Ošini po prašini", znao je reći s oltara da se svi žene i da će on te sve papire jednog dana spaliti.

U ono vrijeme dok smo skupljali i vršli pšenicu, upoznao sam i Željka Burića. On je bio domobranski nařednik, rodom iz okolice Siska. Nisam posve siguran, jer u ono vrijeme nismo neke istrage provodili. Burić je bio možda mojih godina, dosta ozbiljan, i teško ga je bilo nasmijati. Jednostavan i jako odlučan čovjek. Nije ga bilo lako uvjeriti u nešto što mu se nije svidjalo. Dok su za nj postojale samo dvije riječi, da ili ne, Stipe Pleša je bio uvijek nasmijan i nikad nije znao reći ne. Maks je bio najveći problem. Uvijek pun novih prijeđloga, nekad dobrih, a nekad i loših, ali – kad ih treba izvršiti, onda je on znao biti drugi. Mnogo puta smo znali otići popiti koju flašu vina, jer ga je dosta volio, a

kad je malo popio, imao je običaj reći da niko ne zna tko je ni što je on. Radi toga sam jedno vrijeme bio i prekinuo s njim, ali to nije trajalo dugo. Našao je načina da se opet približi, kao da nije ništa bilo. Tako smo mi, kako jedan, drugi, treći i četvrti, imali svoje dobre i loše strane, no kako se ono veli: ako nema kruha, i pura je dobra. A sada o prof. Crljenu!

Pripreme za Crljenovo spašavanje

Kad su ga odveli u zatvor, prvoga i jedinog do tada, u logoru je nastala tako velika panika da se nije više moglo vjerovati ni prof. Žanku, ni Bašiću niti onom Englezu Scottu. Svi su, valjda,isto kao i ja, mislili kako će pokupiti krpe i na put. Kružile su razne glasine. Mi vojnici smo se sastali par puta i malo ozbiljnije pretresli situaciju, ali do nekoga sigurnog zaključka nismo došli. Kanili smo prikupljati vijesti, pa ćemo nešto odlučiti. Tako su

prošla dva ili tri dana, a do odluke se nije došlo. No smatralo se kako je prof. Crljen političar i, budući da je za vrijeme rata imao hrvatsku propagandu u svojim rukama, da Englezi tobože žele nešto od njega dozнати. No, to nije bilo općeprihvaćeno mišljenje, jer je bilo logično pitati se, što onda ima tražiti u talijanskem zatvoru.

Neki su čak rekli da je on bio onaj koji nas je Celju izdao (budući da je pregovarao sa partizanima) i da ne treba za njega ništa poduzeti. Ni to nije bilo prihvaćeno, jer Crljen to nije radio na svoju volju, nego je vršio zapovijed koja mu je dao netko stariji (po svoj prilici Poglavnik). Tako je sve stajalo na mrtvoj točki, a Dane u zatvoru čami...

Ti, draga Anka, pitaš mene, tko je to pokrenuo i tko je nama ulio u glavu zamisao da se odvažimo na tako opasnu pustolovinu i u pitanje dovedemo i vlastite živote. Nije to bio ni jedan vi-

soki zapovjednik, nego zapovjednica ing. Anka Rukavina, koja nije zapovjedila nego zamolila, da se za Crljena nešto učini, jer da će ga, prema njegovim porukama iz zatvora, predati u Jugovinu. To si Ti meni jedno popodne rekla, a navečer svoj četvorici. Drugi dan u jutro išao sam s Tobom do zatvora, da posjetimo zatvorenika, a poslije podne si išla s Maksom, dok sam ja s Plešom i Burićem razgledavao prednji ulaz u zatvor, a kasnije stražnji.

Ti se sjećaš, da je zatvor bio ispod jednog brda i da je postojalo neko malo dvorište koje je valjda služilo za zrak i svjetlo pozadini zatvora. Tomu sam mnogo pozornosti posvetio kad sam išao s Tobom u posjet. Kad smo Burić, Pleša i ja došli pozadi, tj. popeli se na neko brdo zasađeno maslinama, vidjeli smo pod nama jedan niz kuća, pa smo se privukli od jedne do druge, dok ne dođosmo do one što bi trebala biti zatvor. Legli smo potruške gledajući dolje. No, kako rekoh, kuće su bile slične i nisam bio siguran koja je od njih zatvor, pa sam odlučim da opet idem s Tobom i da se osiguram. Uto me je zaustavio Burić, govoreći da je video nekog policajca kako prolazi, pa smo sva trojica nastavili promatrati dok nismo vidjeli drugoga i trećeg. Netko je od nas imao rupčić, pa smo ga zakvačili na jednu granu najbliže masline. Potom smo se, trčeći i igrajući se kao djeca, spustili prema cesti. Dok smo se spuštali s brda, naletjeli smo na neke Poljake homoseksualce, pa je na račun toga palo nekoliko viceva.

Putem do logora smo razgovarali o zatvoru, a najveće pitanje je bilo, ima li ta rešetka što se odozgo vidi, neki katanac ili ne. Zaključili smo da je jedini način da su uđe unutra s brda, iako je visina iznosila 20 ili više metara. Sjetio sam se ključaonice koju nisam pregledao, pa im rekoh da ćemo, ako ga sutra ne izruče, otići opet sutra, pa da sve pregledamo, ali da ne bu-

demo upadljivi, neka drugi idu tobože profesora vidjeti, dok će ja ostati blizu izlaza. Kad smo došli do logora, Maks je napravio drugi plan, tj. da uniđemo kroz neki prozor, ubijemo stražara i onda - van. Ja nikad nisam bio prijatelj krvi, pa sam ispričao Maksu našu zamisao. Odluku ostavismo do sutra. Ujutro, opet sa zapovjednicom na čelu, dođemo do zatvora, pa pošaljem Burića s Ankom, a Pleša i ja ostanemo, promatrajući nevino stražaru. Budući da trenutno nije bilo stražara, pregledamo i ulaznu bravu. Nije bila nikakova novost: brava je bila obična, samo se mora okrenuti onaj vijak, jer se je zatvarala preko zupčanika i bio je još jedan pasador. Znači, osim ako ne zaključaju, nema mnogo problema.

A sada ono što je najvažnije: oružje i novac. Kad smo došli u Italiju, Maks i ja smo imali dva mala samokresa, ali smo ih morali prodati nekim krijumčarima da kupimo cipele i neke hlače i još par sitnica. Vjerovali smo da drugi imaju samokrese, i da ne će biti tako teško posuditi ih, jer svi govore o ratu. No, na moje iznenadenje, jedva nađem jedan kod Brace Tomljenovića. Osim njemu, nisam nikomu drugom rekao zašto ga trebam, da nam ne bi netko kakvu spletku napravio. On mi ga ja drage volje posudio, s napomenom da se mnogo čuvamo i po mogućnosti da ne ubijemo nikoga. Maks je otišao do Anke, da traži nešto novca kako bismo kupili tri noža i konopac kojim ćemo se spustiti. Do podne smo imali sve što smo mogli zatrebatи, pa smo legli spavati poslije ručka. Neki nisu mogli spavati, no ja sam na to bio naučen.

Navečer, na izlazu iz logora pita me Bašić, idemo li na put, budući da smo nosili dvije torbe. Na to mu rekosmo da ide jedan od nas i da ga **mi ostali** pratimo. Nisu nam pregledali ništa, iako su imali takav običaj. Kad smo došli u grad, sjedosmo u jednu kantinu da, kako reče Burić, skupimo kuražu. Tako smo između par čašica pravili plan

za ulaz. Povuci tamo ili amo, svi hoće unutra. A tko će ostati vani, zapitam. Maks pozuri, da ne treba nitko. To me je jako začudilo, ostadoh tvrd da trebaju čak dva. Tako smo nastavili razgovarati. Ja sam uvjeravao njih trojicu, da može doći do promjene straže i da će možda trebati likvidirati stražara. Maks reče da je on bio 1936. na olimpijadi u Berlinu kao jugoslavenski reprezentativac; Pleša veli da je po Lici skako preko kamenja i da spustiti se sa štrikom nije ništa, dok Burić reče da je njemu sve isto, no odmah nadodade kako ja trebam ostati na straži i da će on ići unutra radi svake sigurnosti.

Kad smo se o tome dogovorili, počeo sam praviti raspodjelu posla, tako da Maks i Burić idu do profesorove seobe, a da Pleša ide do stražara, svi bez cipela. Pleša ima zapovijed da s nožem čuva stražara, dok oni ne dođu, a onda da oni čuvaju stražara dok on otvori vrata. Ako se nešto dogodi vani, ja će opaliti hitac i neka sve napuste i pobegnu. Rastali smo se točno u 1 sat poslije pola noći, s tim da se točno u 1 i pol počnu spuštati i da u 1 i tričetvrt moraju otvorati vrata. Kad izidu van, ja će preuzeti profesora, a oni se imaju razbjegžati svaki na svoju stranu, budući da su tamo postojale tri ulice.

Ispred zatvorskih vrata ili preko ulice prolazio je električni vlak a pred samim vratima je bio jedan mali most. Njega sam ranije bio pregledao, jer su odmah iza mosta bili neki vinogradi. Kad su se uz moju pomoć Pleši otvorila vrata, uhvatio sam profesora ispred sebe, pa smo, gurajući ga, stigli pod most. Tada su počeli pucati, ali nisam ni jedno zrno osjetio u svom tijelu. Stigao do vonograda, pa onda niz brdo. Kad smo stigli u dolinu, profesor mi se žalio da ga cijelo tijelo boli, a naročito leđa. Mislim da ga nisam samo stiskao, nego možda i lupio da brže trči. Izbjegavao sam svaku uli-

cu, ne samo radi policije nego radi toga što je profesor bio u pidžami.

Tako smo stigli do jednog potoka nedaleko logora. Tamo smo čekali kad će svanuti i da netko dođe po njega. Maks, Burić i Pleša su trebali preko zida ući u logor, obavijestiti Anku i ići spavati, da se tako prikrije bilo kakva sumnja na nas. Anka, Maks i još neka dvojica su se pojavili oko 9 sati, pa su me čak i preplašili, jer sam pomislio da nije policija u civilu. No, bio sam pripravan na sve. Bili su neki njihovi meni nepoznati prijatelji koji su nadalje preuzezeli profesora. Pozdravim se s njime i pratrnjom, pomislivši da se nikad više ne ćemo vidjeti. Nastavim put u logor. Na moje iznenadenje, pred ulaznim vratima vidim neki policijski auto i, po običaju, dosta znatiželjnika, pa i ja znatiželjan pitam jednoga ili drugog o čemu se radi. Profesor Žanko je razgovarao s policijama koji su došli jer su «neki ukrali prof. Crljena iz zatvora». Neki su se tom pothvatu divili, a neki su se bojali osveta koje će kasnije doći.

Vratio sam samokres Braci Tomljenoviću koji mi je čestitao. Unutar logora bilo je priča i komentara, da su to učinili neki dobro naoružani sa strojnosamokresima, poput onog slučaja kad su Nijemci spasili Mussolinija, drugi su im dali pravo, no nitko nije ni pomislio da su osloboditelji bili trojica u kratkim hlačama (samo jedan u dugima, jer svi nismo ni dugih hlača imali), te jedna mlada i lijepa djevojka, kao iz američkih romana.

Poslije nekoliko dana, u društvu ing. Anke Rukavina, posjetili smo profesora. S njima smo se slikali, ali se do današnjega dana više ne sastadosmo. Bijeg je imao posljedica i za logor. Nakon par dana su promjenili zapovjednika Scotta nekim drugim, za kojega se nije ništa dobro pričalo, nego da će doći do čišćenja. Ja sam to isto čuo s druge strane, pa sam mnoge opomenu da napuštaju logor: među njima i generala **Rupčića**, koji me je i poslu-

šao. Mi, tj. Maks, Pleša i ja, nakon par dana napustili smo logor s nakanom da idemo u Austriju, pa dalje u križare, o kojima se je mnogo govorilo, no nažalost nije bilo ništa, osim opasnosti koje smo proživjeli. O tome sam Ti pisao.

U svezi s dogadjajem u Fermu napominjem: da nije bilo ing. Anke Rukavine, ne bi bilo slobode za prof. Crljena. Ona se je toliko zauzela, da je možda bila čak spremna spustiti se u zatvor, izlažući svoj život, uvjeren sam. No za nas je bila čast spasiti čovjeka koji je tijekom četiri godine Nezavisne Države Hrvatske svojim govorima dizao moral kako narodu, tako i vojsci.

Gleda talijanskih žandara, imao sam dva dojma. Jedan, da su se bojali više nego što je nas plašila opasnost, drugo, da su rat dobili pa nisu imali nikako interesa da izlažu svoj život (kao onaj Cigan, koji reče da je bolje biti jedan dan kukavica, nego cijeli život mrtav). Uglavnom, još i danas velim: hvala Bogu da je tako prošlo, jer bolje nije moglo, a sa svoje strane zahvaljujem svima koji su moralno, materijalno ili fizički surađivali i time dokazali jugoslavenskim partizanima da svi Hrvati nisu golubovi. Ako netko bude ikada nešto pisao o Fermu, neka ne napominje ime i prezime Željka Burića (samo Željko), a isto vrijedi i za Vladu Maksimovića (samo

Maks), da im ne bi ugrozili opstanak, budući da ne znamo gdje se nalaze. Za Stipu Plešu koji se nalazi u Kanadi, mislim nema problema, isto kao ni sa mnom danas u Venezueli. Ako netko zna **Zvonka Ninčevića**, koji se nalazi u Argentini, mogao bi od njega dobiti bolje osobne podatke o Maksu, jer su skupa u vojsci služili. Eto, toliko me pamćenje služi, a ako sam nešto zaboravio, Ti, draga Anka, nadopuni, jer se svega sjećaš, a i profesor se mora svega sjećati. Možda ima štogod i napisano, a naročito dane i datume.

Čitao sam knjigu, tj. kupio sam ju, od Fištrovića "Dolazi zapovjednik", pa Ti velim, ako želi o nama pisati isti pisac, neka je radije ne piše, jer bi me bilo sram. Tako velik u dobru, a tako malen u zlu. Sa željom da ovi moji opisi iz predratnoga i ratnog života, sve do Ferma, pomognu da se napiše knjiga koju mi spominješ, unaprijed Ti zahvaljujem i pozdravljam pisca, žečeći mu mnogo sreće i uspjeha, uz hrvatski pozdrav!

Vladimir Schuster

*

NAPOMENA UREDNIŠTVA: Fotografija Vladimira Schustera, objavljena u dvobroju 208/209 na str. 44. previdom uredništva je potpisana imenom «Velimir». U idućem je broju s ispravnim potpisom objavljena na str. 28. Ispričavamo se!•

POMOĆ ZA POLITIČKI ZATVORENIK

Od sredine rujna do sredine listopada 2009., svojim su prilozima daljnje izlaženje ovog mjeseca nesebično pomogli:

Zorica	Čengić	Zagreb	200,00
Dr. Gordan	Grlić-Radman	Zagreb	EUR 50,00
Tomislav	Javor	Gospic	500,00
Alojz	Zlatar	Gola	300,00
Dr. Marijan	Čuvalo	Zagreb	100,00
u k u p n o			50,- EUR + 1.100,00 KN

Zahvaljujemo se darovateljima, te se i ubuduće preporučujemo njihovoj susretljivosti. (Ur.)

JUGOBIOGRAFIJA DUNJE GAUPP

(Odgovor na krivotvorine, PZ br. 210)

Nakon što je opstanak hrvatske države postao neupitnim, **Dunja Gaupp** je počela *hrvatovati*, ali je frustrirana zbog svoje neuvjerljivosti. Svojim po stilu kumrovačkim, po formi politbirovskim, po sadržaju jugoslavenskim, a po vulgarnom jeziku partizanskim odgovorom, objavljenim u *Političkom zatvoreniku* br. 210 (rujan 2009.), ona nastoji popraviti svoju jugobiografiju, krivotvoreći činjenice i o meni i o sebi. Moje je djelovanje u Švicarskoj Dunji Gaupp nepoznato, jer nikad i ni po čemu nije pripadala ovdašnjoj hrvatskoj zajednici; ni u crkvi ni izvan crkve!

Jedina istina u njezinu tekstu jest ta, da živim u Švicarskoj od 1980. Hrvatskoj kulturnoj zajednici (HKZ) sam pristupio 1982., što je razvidno iz priložene iskaznice (v. fotografiju!). Od 1980. javljao sam se u švicarskom tisku prijevodima i člancima o komunističkim progonima Katoličke crkve, svećenika i hrvatskih disidenata, o hrvatskoj kulturi i političkim zgodama (tekstu je priložen popis izabranih članaka objavljenih u uglednome *Neue Zürcher Zeitung* i dr. - op. ur.). Prijateljevalo sam s hrvatskim emigrantima **Jurom Petričevićem**, **fra Lucijanom Kordićom**, **Tihomilom Rađom**. Fra Lucijan mi je 20. listopada 1985. napisao: „...Nije lako prodrijeti sa suradnjom o hrvatskim stvarima u *Neue Zürcher Zeitung*, a Ti si eto to učinio, te je moja želja da u tom pravcu nastaviš i dalje u toj u svijetu poznatoj novini surađivati“.

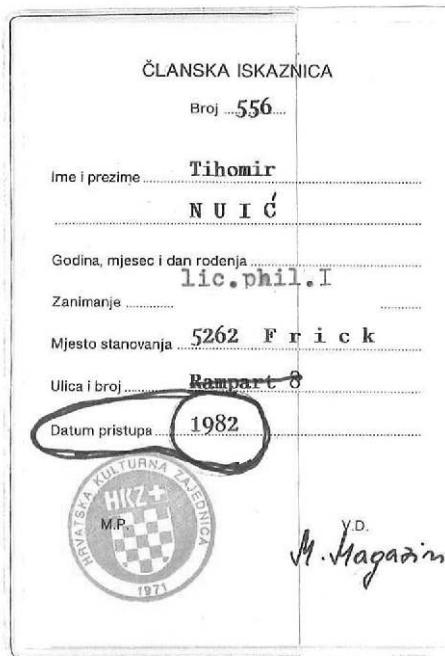
Nasuprot tvrdnji D. Gaupp, Hrvatskomu humanitarnom forumu sam darovao novčani doprinos za utemeljenje i u više navrata prikupljenu robu. Ne dijelim Hrvate na lijeve i desne, jer poštujem svjetonazor pojedince kao i svoj narod uopće. Nisam postao Hrvat tek po **Tuđmanu**, ali sam i o njemu i o **Mesiću**, ukoliko je to uopće važno, iznio svoje mišljenje. Koga zanima, može ga pronaći na: <http://www.croatia.ch/iskopine/061207.php> i <http://www.croatia.ch/kako/080219.php>.

Podatci, koje D. Gaupp o sebi podastire čitateljima PZ-a, dokazuju da se ona nikad nije ogrijesila o jugoslavenstvo te s navedenim karakteristikama ni u najcjenjem jugorežimu nije moralna strahovati za svoj "pasoš". Ona bizantskom prefigra-

nošću širi o sebi priču da je članicom HKZ-a od 1973. Kad sam prikupljaо podatke za svoju knjigu o Hrvatima u Švicarskoj (*Auf der Suche nach Freiheit und Brot*, St. Gallen, 2003.), nitko mi taj podatak nije mogao potvrditi. Što je radila Dunja Gaupp i za koga od 1973. do 2000? Uostalom, HKZ nije bila protujugoslavenska udruga. U njoj je bilo i takvih članova koji su špijunirali u korist Jugoslavije, što pokazuje i jedna presuda švicarskog suda. Dakle, da je i bila članicom HKZ-a, njezino pasivno članstvo ne bi ni u koju ruku bilo dokazom hrvatstva. Godine 1979. su 263 hrvatska roditelja potpisala zahtjev u kojem traže neukidanje posebnih razreda za hrvatsku djecu u do-

u Švicarskoj imaju *desetine zavičajnih a ni jedne općehrvatske udruge*. Ono što Jugoslavenima nije uspjelo za vrijeme Jugoslavije, uspjelo je Gauppima za vrijeme slobodne Hrvatske!

Za Gauppe očito nema razlike između nacionalnog i humanog. Ni dobivanje zahvalnica i odličja, niti infantilna pobuna protiv suradnje s Haaškim sudištem, na koju se hrvatska država obvezala još pod predsjednikom Tuđmanom, kao ni plač nad sudbinom pobunjenih Srba, nisu dokazi hrvatstva! A D. Gaupp prešućuje još jedan važni biografski, mržnjom nadahnuti podatak: ona vodi forum na mreži Hrvati AMAC, na kojem se primitivno i anonimno kleveće Hrvate i prijeti im se, te

POTVRDA O PLAĆENOJ ČLANARINI

Godina	1993	Godina	.....	Godina	.....
Godina		Godina	.....	Godina	.....
Godina		Godina	.....	Godina	.....
Godina		Godina	.....	Godina	.....
Godina		Godina	.....	Godina	.....
Godina		Godina	.....	Godina	.....
Godina		Godina	.....	Godina	.....
Godina		Godina	.....	Godina	.....
Godina		Godina	.....	Godina	.....
Godina		Godina	.....	Godina	.....
Godina		Godina	.....	Godina	.....

punskim školama. Dunja i **Osvin Gaupp** ga nisu potpisali. Kad su hrvatski disidenti ponovno suđeni početkom 80-tih godina, kad smo prikupljali za njih novčanu pomoć, Gauppi u tom nisu sudjelovali. Mudro su ignorirali i velikosrpsku agresiju na Hrvatsku kao i različite reakcije s hrvatske strane.

Da bi kroatizirali svoje jugobiografije, D. i O. Gaupp su na prijelazu stoljeća privatizirali HKZ, rastjerali njezinu članstvo (556 članova) titističkim metodama i sudskim procesima, tako da sad sami čine članstvo, sjede u upravi i mašu neupućenom puku svojim «hrvatstvom». Uspjeh *gauppizacije* je nepobitan: Hrvati

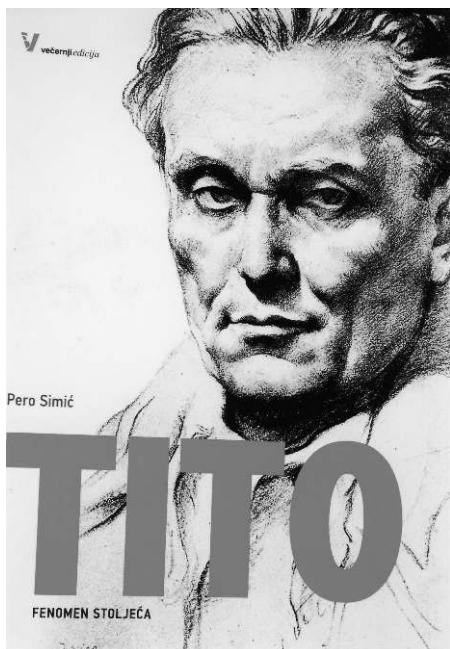
se o hrvatskim katoličkim misionarima piše da "najveći problem predstavlja misija Zürich (**fra Karlo**) i Aarau (**fra Ilija**) koji su do grla upetljani u intrigu" (21.10.2004.)! Da bude lakrdija potpuna, Dunja Gaupp, imenovanjem a ne demokratskim izborom, *predstavlja* Hrvate iz Švicarske u Hrvatskome svjetskom kongresu, koji je tako našim sunarodnjacima oduzeo osnovno ustavno pravo, pravo demokratskog izbora svojih predstavnika. Marin Držić bi rekao *ljudi nahvao!* Stid je ipak veliki Božji dar!

Tihomir NUIĆ, Švicarska

OPSEŽNA KNJIGA O NESMILJENOM DIKTATORU TITU

(Pero Simić: "Tito fenomen stoljeća", 413 str., Zagreb 2009.)

Općeno slijepom veličanju nesmiljene komunističke diktatora i (po)ratnog megazločinca **Josipa Broza Tita**, srpski publicist **Pero Simić** objavio je prvu političku biografiju uobraženog egocentrika i bjelosvjetskog hohšaplera Tita, na temelju brojnih dokumenata. Simićeva knjiga je plod njegova dvadesetljetnog is-

traživanja. Naslov knjige mi se čini neprimjeren, jer se iz njega ni po čemu ne vidi činjenica da je Tito bio ubojica svjetskih razmijera, što mu, izmeđuu inih, pripisuju ugledni inozemni analitičari **Rudolph Joseph Rummel** i **Claus Jakobi**. U sljedećim rečenicama iznijet će sažeti prikaz Simićeve knjige.

Karakterne crte osobe, koja pod svaku cijenu voli samo sebe, Josip Broz je pokazivao već u ranom djetinjstvu. Na 43. stranici Simićeve knjige, auktor donosi razgovor dječaka Broza s djedom: "Najomiljenija osoba Titova djetinjstva bio je majčin otac, djed Martin. Kad je jednom prilikom vidio kako njegov unuk siječe najljepše izdanke tankog šumskog drveća, djed ga je ukorio:

- Zašto, Joža, siječeš prutiće?
- Hoću napraviti bić.
- Što će ti bić kad nemaš konja?
- Kupit će konja!

Piše:

Ivica KARAMATIĆ

- Kako ćeš kupiti, Joža, kad nemaš ni krajcara?

- Imat će ja konja kad imam bić."

U različitim dokumentima o Titu se može pronaći 15 nejednakih nadnevaka njegova rođenja, ali ta kontroverza Titu do smrti nije smetala, jer su ga prvo zanimali: osobni probitak, užitak i ponajviše vlast. Njegovo ime, prezime i nadimak doživljavali su sve do 1944. razne varijante, kada je u jednom pismu nazvan "Josip Brozović Tito". I njegovo podrijetlo brojni analitičari stavljali su pod znak pitanja, ali je razvidno da je "pravi Tito" bio onaj "koji je četiri desetljeća predvodio jugoslavenske komuniste i više od 35 godina upravljao komunističkom Jugoslavijom." Simićevu rečenicu valja nadopuniti činjenicama da je "pravi Tito" k tomu bio: nesmiljeni komunistički dictator; megaubojica stotina tisuća Hrvatâ; istjerivač više od milijun Hrvatâ u tudinu; udjeljivač 136.000 godina robije Hrvatima; potkazivač oko 800 svojih partijskih drugova u Moskvi, pod ilegalnim imenom Valter, poslije čega im je letjela glava s ramena; vrhovni zapovjednik partizanâ, koji su okrutno ubili 664 nevina hrvatska katolička svećenika, redovnika i redovnice; idejni i stvarni vodja zloglasne OZNE (UDBE), koja je neistomišljenički beščutno uklanjala kao glinene golubove; namač bezprizornoga osobnog kulta i veli-

ki progonitelj hrvatskih domoljuba u brojnim jugokomunističkim kazamatima od Gologa do Zenice; brutalni ugušitelj slobodarskog i demokratskog duha Hrvatskog proljeća 1971. itd., itd.

Za Tita se pouzdano ne zna kad je uistinu postao član KPJ, kao ni kad je u njoj konačno usurpirao svu vlast. Ali se zna za njegove crne moskovske teške mrlje u drugoj polovici tridesetih godina minuloga stoljeća, kao što se uostalom zna da su njegovi partizani blisko suradjivali s četnicima (1941. su skupa "oslobodili" Užice – op. I. K.). Znade se za stožernu Titovu krivicu za izgubljene partizanske ranjenike na Sutjesci, kao i činjenica da je njegov sukob sa **Staljinom** bio osobne, a nipošto ideologische naravi, jerbo je Broz do groba ostao zagriženi boljševik u teoriji i u praksi.

Dvije svoje supruge prepustio je 1938. nemilosti NKVD-a: **Pelagiju Belousovu** i **Luciju Valter**. Do sukoba sa Staljinom bio je na jaslama Moskve, a poslije toga na jaslama SAD-a i Zapada.

Tito je **dr. Ivana Ribara** na čelu tzv. AVNOJ-a držao sračunato, kao što je i pjesnika **Vladimira Nazora** postavio smisljeno na čelo, tzv. ZAVNOH-a. Tzv. zasjedanje AVNOJ-a u Jajcu bilo je unaprijed izrežirana farsa (vidi str. 185.-189. Simićeve knjige – op. I. K.), poslije čega počinje intenzivno širenje kulta "maršala Tita" među partizanima. Čin maršala Tito je sam sebi dodijelio nekoliko tjedana prije tzv. povijesnog zasjedanja AVNOJ-a u Jajcu, a uspješno je prevario i samog britanskog premijera **Churchilla** tvrdnjom da se ne bori za komunistički sustav, već za "demokraciju i slobodu pojedinca".

U prvim teškim poratnim danima za hrvatski narod, negdje izmedju 9. i 12. svibnja 1945., Tito je iz Beograda poslao podpukovnika **Jeftu Šašića** u Sloveniju i Austriju, s nedvosmislenom naredbom glede partizanskih zarobljenika, koja je glasila: "Pobiti!" Nakon što su megazločini dobrim dijelom učinjeni (s mnoštvenim ubijanjima nastavilo se i poslije - op. I. K.), Tito je 26. svibnja 1945. na mitingu u Ljubljani verbalno potvrdio mnoštvene partizanske zločine.

Pero Simić (foto VL)

J. Broz i M. Gadafi: suparnici u borbi za neslavnu titulu

Prve godine slobode u Titovo Jugoslaviji bile su obilježene brojnim strijeljanjima ljudi bez suda i suđenja. Titova diktatura u komunističkom ozračju išla je za tim da svi njegovi podanici misle kao jedan čovjek.

I poslije sukoba sa Staljinom, Tito je 1948. u Jugoslaviji provodio boljševičko-staljinističku praksu: uvodeći prisilne seljačke radne zadruge po uzoru na sovjetske kolhoze te tiskajući "Kratki kurs Svesavezne komunističke partije (boljševika)" u čak 34.219.000 primjeraka. Osim bezprizorne pljačke seljaka, mladež je tih olovnih godina prisiljavana ići "dobrovoljno" u "omladinske radne brigade". Koliko je onodobno društvo bilo pod sovjetsko-boljševičkim utjecajem, zorno svjedoči podatak da je 1948./1949. od 67 kazališnih inozemnih priredbi uprizorenih u Jugoslaviji bilo čak 63 sovjetske izvedbe. U istom razdoblju u Jugoslaviju je uvezeno 557 sovjetskih filmova. U tim mračnim godinama komunističkog zlosilja u Jugoslaviji otpočeo je s radom zloglasni koncentracijski logor Goli, u kome su se, uz zvijerska mučenja, događala mnoštvena ubojstva zatočenika. "Ispiranje mozgova" vršilo se zloglasnom metodom "bojkota", a Simić u knjizi piše da su mučitelji logoraše prisiljavali "da piju svoju mokraću, jedu svoje fekalije, da skaču s kamenih litica..."

Među žrtvama Titova zlosilja, i poslije zlosretne 1945., bili su brojni istaknuti partijski dužnosnici. Primjerice, u svibnju 1952. **Andrija Hebrang** smrtno je nastradao pod neutvrđenim okolnostima. Do danas se ne zna za njegovo posljednje počivalište. Osim toga, uobraženi egocentrik i bjelovjetski hohštapler Tito s jugokomunističke političke scene uklonio je možebitne protivnike vlastite nedodirljivosti: **Milovana Đilasa, Aleksandra Rankovića, Savku Dabčević - Kučar,**

Miku Tripala, Marka Nikezića, Latinku Perović - te sve ine koji bi mu mogli smetati, na bilo koji način, u ostvarenju njegovih nezasitnih ambicija.

Premda Tito nipošto u Jugoslaviju nije htio uvesti demokraciju, od pedesetih godina brojna izaslanstva sa Zapada pohodila su Beograd. Tijekom opstojnosti Titova nedemokratskog režima, Zapad i

SAD su u održavanje tog režima uložili oko stotinu milijardi dolara. Dok je s jedne strane, barem prividno, u vanjskoj politici Jugoslaviju jačala, unatoč obilatoj inozemnoj bespovratnoj novčanoj potpori, na unutarnjem planu je, kao posve nenaravna tvorba, sve više slabila. U projekt stvaranja nesvrstanog pokreta Tito se nije upustio zbog skrbi za mir u svijetu, već izričito zbog jačanja svog osobnog kulta. Cijena tomu bila je slabljenje političkih veza jugoslavenske kvali-države s bogatim Zapadom i SAD-om, jer se gotovo 90 posto jugoslavenske diplomatske djelatnosti odnosilo na slabo razvijene afro-azijske države. Na unutarnjem političkom planu Titu ni na kraj pameti nije bilo rješavanje nacionalnog pitanja svojih podanika. Jednom američkom novinaru 1963., na pitanje u svezi neriješenog nacionalnog pitanja u Jugoslaviji, Tito je odgovorio: "Ja mislim da mi u tom pogledu više nemamo nikakvih potreškoća i problema." (komunističkim kaz-

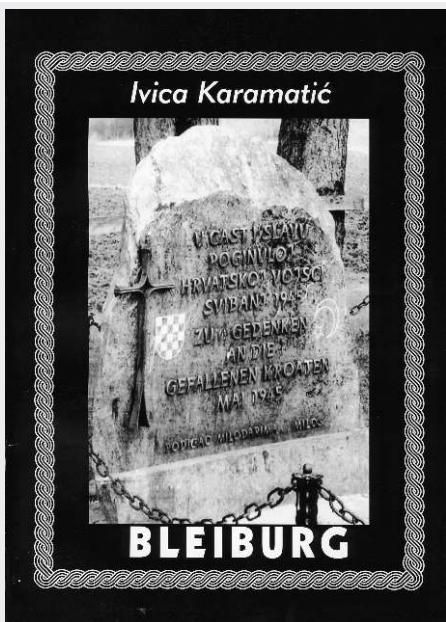
nionicama rješavao se rečeni problem - op. I. K.).

Simptomatično je da je u Jugoslaviji nepopularno bilo biti predsjednik SIV-a (jugoslavenske vlade), jer su, uz Tita, u njoj svu vlast imali OZNA (UDBA), SUBNOR i KPJ(SKJ). Titov kult poglavito se širio tzv. Titovim štafetama te brojnim javnim proslavama komunističkih obljetnica i "praznika". Nakon što se Tito 1972. obračunao, poslije hrvatskih, i sa srpskim "neposlušnim" komunistima, kod njega "drugovi" više nisu išli na razgovor, već "na referiranje". Od 1974. Jugoslavija je strmoglavno nazadovala u svakom pogledu do Titove smrti 1980., ali u dijeljenju odličja narodu i provizijā nesvrstanim zemljama nije se posustajalo.

U Titovo komunističkoj Jugoslaviji nije bilo: ni slobode, ni demokracije, ni pravde. Tzv. reforme bile su tek simulacija napredka, koja se provodila kroz unaprijed propali projekt tzv. samoupravljanja. Kao što je tzv. samoupravljanje bilo privid uspjeha na unutarnje-političkom planu, tako je nesvrstavanje bilo privid uspješne jugoslavenske politike na vanjsko-političkom planu. Država koju je Tito najviše posjećivao bila je Rumunjska, čijeg će diktatora vlastiti narod naposljetku ubiti. U nenaravnoj jaltskoj tvorbi Jugoslaviji Tito je imao sve poluge vlasti u rukama. Premda loš državnik, kao stari boljševik i uvjereni staljinist, vlast nipošto nije htio ispustiti iz ruku. Kako bi sačuvao osobni kult i vlast, klasični diktator nije birao sredstva: od nevidjene samopromidžbe u javnosti do već spominjanih obračuna sa svim neistomišljenicima ili konkurentima za vlast. •

BLEIBURG U PJESEMI

Hrvatski pjesnik i suradnik *Političkog zatvorenika* Ivica Karamatić (Zagreb, 1965.) objavio je dvadesetu knjigu. Riječ je o zbirci *Bleiburg*, u koju je uvršteno tridesetak pjesama nadahnutih bleiburskom tragedijom hrvatskoga naroda. Knjiga je tiskana u vlastitoj nakladi, a kao mjesto izdanja naznačeni su Zagreb i Posušje, gdje Karamatić stalno živi. Posvećena je Boži Jeliću, Jozi Radanoviću i svim žrtvama jugoslavenskoga komunističkog zlosilja. (L. M.)

NOVA IZDANJA!!!

**Novoobjavljene knjige mogu se nabaviti u središnjici HDPZ-a,
Vojnovičeva 15, Zagreb, tel. (01) 4615-437**

***

ŽRTVE DRUGOG SVJETSKOG RATA, PORAĆA I DOMOVINSKOG RATA NA PODRUČJU ŽUPA DOBRETIĆI, JAJCE, KORIĆANI, KLJUČ, LISKOVICA, PODMILAČJE I VARCAR VAKUF - MRKONJIĆ GRAD

Knjiga sadrži brojne dokumente, svjedočenja suvremenika, te osnovne podatke i veliki broj fotografija 1.217 žrtava iz Drugoga svjetskog rata i porača te 400 žrtava iz Domovinskog rata.

Priredili: Ivo Tubanović, Stipo Pilić, Ivo Aščić, Mirko Blažević, Mara Crnoja, Zdravko Žunić, Branko Bungić

Nakladnik: 2B multimediaPrint, Nova Bila

Urednica: Sanja Rogoz-Šola

Recenzent: dr. sc. Vladimir Geiger

***

PRILOZI ZA POVIJEST DOMOVINSKOG RATA U ĐAKOVU I ĐAKOVŠTINI

Priredili: Ivo Tubanović, Igor Švraka, Pero Šola, Dragutin Hajnić, Zorica Balog, Nada Majbaum, Sanja Rogoz-Šola

Urednica: Sanja Rogoz-Šola, predgovor dr.sc. Ante Nazor, ravnatelj Hrvatskoga memorijalnog dokumentarnog centra Domovinskog rata u Zagrebu

Nakladnici: Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora Ogranak Đakovo i Hrvatsko društvo političkih zatvorenika Podružnica Osijek, Ogranak Đakovo

Cijena: 150,00 kuna

***

Dr. Augustin Franić: KPD STARA GRADIŠKA: MUČILIŠTE I GUBILIŠTE HRVATSKIH POLITIČKIH OSUĐENIKA

Nakladnik: Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, Podružnica Dubrovnik

Urednik: Tomislav Jonjić

Na 302 stranice pisac donosi precizne i dokumentirane podatke o umrlim i ubijenim osuđenicima u KPD Stara Gradiška. Žrtve su popisane abecednim redom.

Cijena: 100,00 kuna..

POBIJENI HRVATSKI POLITIČKI UZNICI - MOLIMO POMOĆ I SURADNJU -

Znatan je broj hrvatskih političkih uznika u prvoj i drugoj Jugoslaviji svojim životom platio borbu za hrvatsku državu: ubijeni su na izdržavanju kazne ili su uslijed te kazne brzo skončali. Većina njih je danas potpuno zaboravljena, a praktično po nikomu od njih ne zovu se ulice, ustanove, škole...

Komu danas nešto znači ime Andelka Capeka ili Marijana Hrvoja, Tomislava Vidovića ili Tome Dumančića? A radi se o ljudima koji su pali, da bismo mi mogli živjeti u slobodi!

Nasuprot tomu, brojne institucije i javni prostori nose imena po njihovim intelektualnim ili stvarnim egzekutorima. To jasno govori o stanju u Hrvatskoj.

Pokušajmo to promijeniti! Pokušajmo održavati svijest o našim sunarodnjacima i suborcima koji su platili najskuplju cijenu za hrvatsku slobodu i državno neovisnost!

Uredništvo *Političkog zatvorenika* želi u svakome idućem broju bar po jednu stranicu posvetiti ubijenim i umorenim hrvatskim političkim uznicima. Radi toga pozivamo njihove obitelji, prijatelje, rodbinu i suborce, da nam dostave fotografije i osnovne podatke o njima. Fotografije na zahtjev vraćamo! Zahvaljujemo na suradnji i pomoći!

Josip Franić, sin Luke i Lucije r. Lale, rođen je 19. kolovoza 1923. u Dubrovniku, gdje je završio i osnovnu i srednju školu. Prvu i drugu godinu Ekonomsko-komercijalne visoke škole završio je u Zagrebu. U mладosti je pripadao „Hrvatskom junaku“, organizaciji kojoj je pripadao znatan broj tadašnje domoljubno orijentirane mlađeži.

Kad je 1942. pozvan u vojsku 1942., služio je u Zagrebu kao intendantski časnik-nadporučnik. Povremeno je pratio transportne vlakove. Imao je više odličja za zaloganje. U svibnju 1945. i on je krenuo u povlačenje. Jugoslavenski su ga partizani zarobili kod Dravograda. Zahvaljujući tomu što mu je njegov vojnik ponudio civilno odijelo, i tomu što je imao osobnu iskaznicu činovnika „Hipotekarne banke“, iz Sarajeva (gdje je radio do vojske), pošlo mu je za rukom prebacivati se iz jedne u drugu zarobljeničku kolonu. Tako je preživio do Zagreba.

U Zagrebu se javio na proglašenje, pa je strpan u logor na Kanalu. Odatle je velika kolona zarobljenih hrvatskih časnika krenula u smjeru Srbije preko Čazme. Kod tog su mjesta kolonu skrenuli u šumu, u kojoj su veliki broj zarobljenika poubijali. Od onih koji su krenuli iz Zagreba, u Osijek je došla polovica. Ostatak su odveli do Petrovaradina, a odatle u Vršac. Tu su probrali jedan manji broj te ih prebacili u Kovin. Josip je bio među njima. Odatle je nakon kraćeg vremena odveden u Glavnjaču (OZN-a Jugoslavije), aiza toga u OZN-u BiH u Sarajevu. Iz Sarajeva su ga doveli u OZN-u Hrvatske, te je zatvoren na Savskoj cesti u Zagrebu. Konačno je, nakon ispitivanja, zajedno s djelatnim časnikom iz Dubrovnika, **Dinom Suknom**, doveden u rodni grad. Iz zatvora „Rašica“ je nakon tri dana pušten kući. Na ulici ga je primijetio vršnjak, koji je tada bio udbaš, pa je glasno rekao svom sudrugu: „Vidi, ovaj bandit je živ!“

Josip nije imao pravo glasa, pratili su ga svaku stopu, ali on nije prekinuo svoj rođoljubni rad. Uključio se je u aktivnosti križara (škripala), ali je – kad je postalo očito da će pasti u ruke OZN-e – s malom skupinom istomišljenika odlučio pobjeći u emigraciju. Dne 29. studenoga 1946., s dva brata Mejića (hrvatska časnika), jednim Bosancem – mehaničarom i njegovim djetetom, te Mišom Zecom,

SJEĆANJE NA DR. JOSIPA FRANIĆA

pobjegli su motornim čamcem, koji je kupio imućni Zečev otac i koji je bio sakriven od 1941. godine. Prvo su se sklonili u jednu uvalu na Mljetu, a odatle su krenuli na pučinu kroz trasu patrolnog

Dr. Josip Franić

čamca. Pogoršalo je more. Motor se ugasio i ostali su na veslima. More ih je izbacilo na jedan mali otočić. Josip se iskrcao i provjeravao, gdje su dospjeli. Bio je to otočić Palagruža, koji su još držali Talijani. Krenuli su k njima i predali oružje, a oni su ih nahranili i omogućili da se ogriju oko jedne kante zapaljenog benzina. Prvom torpiljerkom, koja je dovela smjenu posade otočića, otpremili su ih u Bari. Tamo ih je ispitivao neki engleski časnik, koji je govorio srpski. Svi su prema dogovoru rekli, da su HSS-ovci, i da su nezadovoljni terorom, koji je u Jugoslaviji zaveden. Naravno, da su izjavili kako su pripadnici oružanih snaga Nezavisne Države Hrvatske, mogli su biti izrženi.

Iz Barija Josip nakon nekoliko dana odlazi u Rim, gdje se bori za načelmentarnije potrebe. Zalaganjem vlc. Krunoslava Draganovića odlazi u Španjolsku, koja je tom prilikom primila oko 200 hrvatskih časnika-studenata, na nastavak studija. Priznali su mu dvije godine, koje je imao u Hrvatskoj, te pohađa studij još dvije godine i završava ga.

U Španjolskoj se oženio, a potom je oputovao u Čile. Tamo boravi neko

vrijeme i uspijeva se skućiti. Međutim, kada je uspostavio kontakt s rođakom koji je od ranije bio u Kanadi, preselio je k njemu, tvredći da su braća. U Kanadi mu je život bio puno lakši. Zaposlio se u nekoj maloj firmi, koja se s vremenom spaja sa „Silvania International“, gdje postiže veliki napredak i promaknuća. U Madridu je 1964. obranio doktorsku disertaciju „El problema económico de América latina“. Firma mu je ponudila da ide u neku europsku zemlju, gdje oni imaju svoje filijale, ili u Španjolsku. Odlaže u Španjolsku, zemlju koja je volio kao svoju drugu domovinu. S vremenom dobiva pod kontrolu neke njihove podružnice i firme u Portugalu i Grčkoj, a postupno i nadzor nad poslovanjem „Silvanijinih“ poduzeća u dijelu Njemačke. I mirovinu je dočekao u Španjolskoj, gdje je živio s troje djece.

Za vrijeme Domovinskog rata bio je veoma angažiran, dajući, prikupljajući i šaljući pomoć u Domovinu. Bila je to pomoć u hrani, lijekovima, medicinskim pomagalima, odjeći i obući, te znatnim količinama crijepta i velikom broju misnih odijela, što je don Baldo Mladošević podijelio na sve strane. Svim je silama nastojao djelovati i politički, a ne samo materijalno. Tako je putem svog prijatelja Španjolca José Luisa Lopeza Henaresa, zastupnika jedne desne stranke u španjolskom parlamentu te predsjednika Komisije za ljudska prava u Europskom parlamentu, predao H. D. Genscheru elaborat o rušenju Dubrovnika i teškim oštećenjima, koji je izrađen u Zavodu za zaštitu spomenika kulture u Dubrovniku. Taj je Josipov prijatelj napravio i druge usluge Hrvatskoj.

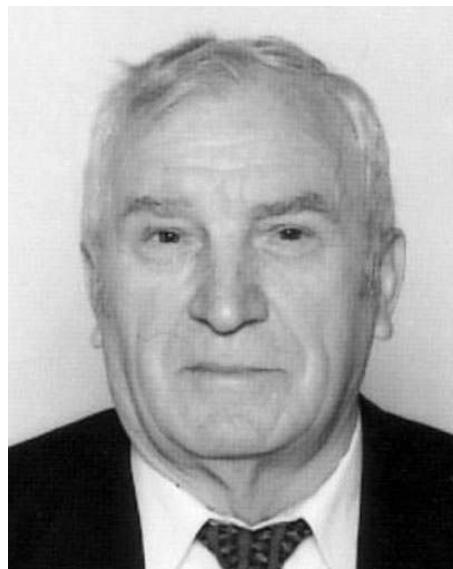
Isto tako, sa svojim kolegom Jelavićem darovao je kip Gospe Fatimske, blagoslovjen u Fatimi, za crkvu u Čilipima umjesto onoga oštećenog, uz uvjet da se oštećeni sačuva, kako bi se vidjelo što su učinili barbari koji su nasrnuli na Hrvatsku. Dolazio je u Domovinu tri puta. Kad su ga pitali novinari prilikom prvog posjeta Domovini, kako to da i nakon više od pola stoljeća tako dobro govoriti hrvatski, odgovorio je da je razlog tomu jasan: „Hrvatsku sam uvijek u svom srcu nosio!“

Radi toga je želio biti i pokopan u Domovini. Umro je 17. listopada 2008. u Madridu. Njegovi posmrtni ostatci preneseni su iz Madrida u Dubrovnik 19. rujna 2009., a pokopani su u obiteljsku grobnicu na groblju Boninovo 21. rujna. Pogreb su predvodili: don Miljenko Babačić, župnik Mandaljene u Župi Dubrovačkoj (bivši politički zatvorenik), don Ivica Pervan, župnik župe sv. Petra, i don Jozo Njavro, župnik sv. Andrije. Od pokojnika se dirljivim riječima oprostio počasni predsjednik društva „Hrvatski Domobran“ Tihomil Vranješ. Uz vijenac s grbom i trobojnicom, i uz trubača koji je odsvirao „Lijepu našu“ i mirozov, domobrani su dostojno pokopali svog nadporučnika. Vranješ je završio riječima: „Laka mu bila hrvatska zemlja, koju je neizmjerno ljubio!“ Istog dana su u crkvi sv. Vlaha služili sv. misu don Josip Barać (bivši politički zatvorenik), župnik u Čilipima, dr. Toma Lučić - rektor crkve, i dr. Stanko Lasić - katedralni župnik u Gradu. U misi je don Barać govorio prisutnima, a posebno članovima njegove uže i šire obitelji, o ljubavi za Boga i Domovinu, i o pokojnikovoj želji da bude pokopan u Domovini, tj. u svome rodnom Gradu, te je pri kraju rekao: „Dragi gospodar Josipe, ti si živio od susreta s Euharistijskim Kristom, živi taj susret vječno i sretno... Susret s tobom, ostavio je u nama dubok trag, i taj će trag trajati, vjerujemo i nadamo se, sve do konačnog susreta u slavi: s Isusom, s tobom i našim dragima i milima... Svima im, a posebno pok. Josipu, zaželimo: Pokoj vječni!“ (F. D.)

UMRO JE JANKO KOVAČEVIĆ

Janko Kovačević je rođen 1941. u Rami. Do ranih sedamdesetih živio je i radio u Bugojnu, a tada odlazi u inozemstvo. Radeći u Njemačkoj, družio se s Hrvatima koji su kao i on osjećali neslobodu hrvatskog naroda i njegove domovine. Jugoslavenske komunističke vlasti su ta druženja pomno nadzirale, pa je tako i Janko negdje na povratku kući uhićen 1978. godine i prebačen u Centralni zatvor u Sarajevu.

Janko Kovačević

Obitelj mjesecima nije znala što mu se dogodilo. Sva obraćanja vlasti ostala su uzaludna. Nakon toga mučnog razdoblja, Janko je izveden pred sud i osuđen na 13 godina zatvora zbog «organiziranog djelovanja protiv Jugoslavije». Po izlasku s robije, koju je izdržavao u KPD Zenica, Janko je s obitelji odselio u Njemačku, a u domovinu se vratio nakon uspostave hrvatske države. S obitelji se nastanio u Zagrebu, gdje je i preminuo 22. rujna 2009. godine. Pokopan je na groblju Markovo polje.

Bio je skroman čovjek, uzoran hrvatski rodoljub, dobar otac obitelji i iznimjan prijatelj. Neka mu je laka hrvatska zemlja! (H. N.)

U SPOMEN

MARIJA CEROVEČKI

(1930. – 2009.)

Laka joj bila hrvatska zemlja!

HDPZ – Podružnica Krapina

U SPOMEN

VLATKA KRAŠOVEC rod. LAZAR

umrla 10. srpnja 2009. u 89. godini života

Laka joj bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

U SPOMEN VINKU POSEDELU

(22. veljače 1925. – 11. kolovoza 2009.)

Vinko je od ratnih dana u hrvatskoj vojsci, preko Bleiburga, križnog puta, robije, pa sve do smrti ostao vjeran Domovini i svojim idealima. Bio je član Hrvatskog društva političkih zatvorenika, Udruge ratnih veterana Hrvatski domobran i Časničkog kluba 242. Od 1992. bio je tajnik Kluba i ponosni barjaktar svečanog barjaka Časničkog kluba. U travnju 1997. dobio je čin počasnog satnika HV, a 21. lipnja 1997. i odličje reda Hrvatskog trolista.

O «malim» ljudima ne treba pisati mnogo riječi. Dovoljno je da o njemu znaju mnogi njegovi suborci. Neumorni planinar i hodočasnik po grobištima žrtava križnih putova, i umro je na planinarskom putu kraj Babina Polja na Mljetu, baš onako kako je i želio – sam na tvrdoj hrvatskoj zemlji. Njegovo duši želimo mir u vječnosti. Laha mu bila hrvatska zemlja!

Stjepan BRAJDIĆ

IVAN KUJUNDŽIĆ «Šuškov»

(1927. – 2009.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

IN THIS ISSUE

This issue contains an interview with **Josip Jurčević, Ph. D.**, an independent candidate in the approaching elections for the President of the Republic of Croatia. Jurčević, who is among all candidates best known for his consistent condemning of the communist ideology and the remains of the Yugoslav idea, explains why he decided to run for President. He emphasises that the Croatian society is still saturated with the remains of totalitarian ideas and practice, and believes that only new people free of burden of the past, can introduce changes. Unlike other candidates, he never participated in any of the systems that were ruling in Croatia, and thus he is not responsible for today's difficult situation. He also underlines that institutions in Croatia need to be restored and built, in order to ensure peaceful, democratic and prosperous future, which will not depend on the will of individuals and individual political parties.

* * *

Renata Knezović, Ph. D., writes about the awarding of St. Vaclav medal to **Jure**

Knezović, President of the International Association of Political Prisoners and Victims of Communism, and Vice-President of the Croatian Association of Political Prisoners, in Prague on 30 September 2009. **Ivica Karamatić** presents a review of the latest book about the Yugoslav communist dictator **Josip Broz Tito**; and **Tomislav Jonjić** reviews a new book written by **Dr. Augustin Franić**, who has examined and analysed the available documents from the Stara Gradiška penitentiary, which had existed before the victory of communists, but it was only in the communist time that it became a symbol of one of the most horrid sites of torture of political prisoners. Docent at the Faculty of Law in Zagreb **Nikola Mijatović, Ph. D.**, has prepared sketches from the Croatian financial and legal history, which will be published in several sequels.

* * *

This issue contains the last sequel of **Vladimir Schuster's** memories of the salvation of Croat prisoners, who were supposed to be extradited from the Allies' camps for war prisoners to the communist

Yugoslavia. We also publish the last sequel of **Mato Tadić's** comprehensive study about **Dr. Father Smiljan Zvonar**, a respected Franciscan from Herzegovina, who survived a number of years in prison.

* * *

Following the obituary for late **Frano Betini**, which was published in the previous issue, in this issue we publish the charges for which he and a group of his friends and associates were sent to prison in 1947; he was charged of flying Croatian flag "without socialist insignia". That is one of the documents about the persecution of elementary Croatian national symbols in the communist Yugoslavia. Croatian writer and a member of the Council of the Croatian Association of Political Prisoners **Andrija Vučemil** has prepared an hommage to late **Stojan Vučićević**, a respectable Croatian writer and journalist, who was convicted as a young man, in 1950's, because of his patriotism; he died in 1989, before the fall of communism and the disintegration of the violent Yugoslav state creature. •

Tomislavgrad (BiH)

IN DIESEM HEFT

In diesem Heft veröffentlichten wir ein Interview mit **Dr. sc. Josip Jurčević**, einen unabhängigen Präsidentschaftskandidaten bei den bevorstehenden Wahlen für das Amt des Präsidenten der Republik Kroatien. Jurčević, der von allen Bewerbern der Bekannteste und konsequenterste in der Entlarvung und Verurteilung der kommunistischen Ideologie und der Reste der jugoslawischen Idee, erklärt, warum er sich zu kandidieren entschlossen hat. Er weist darauf hin, dass die kroatische Gesellschaft immer noch mit den Resten des totalitären Denken und Handeln durchdrungen ist und er ist der Auffassung, dass wesentliche Änderungen nur neue Menschen, unbelastet mit dem Ballast der Vergangenheit, geben können. Im Gegensatz zu anderen Kandidaten, er war in keiner Weise, an irgendeinem der Systeme, die bisher das Kroatien verwalteten, beteiligt gewesen und teilt nicht die Verantwortung für die gegenwärtige schwierige Situation. Gleichzeitig betont er, dass Kroatien benötigt die Wiederherstellung und Neuaufbau der Institutionen zur einen friedlichen, demokratischen und prosperierenden Zukunft zu sichern, die nicht von den Willen bestimmter Personen und einzelner politischen Parteien abhängen.

* * *

Dr. sc. Renata Knezović berichtet über die Vergabe der Medaillen von Hl. Wenzel, die in Prag am 30. September dieses Jahres **Jure Knezović**, Präsident der Internationalen Assoziation ehemaligen politischen Gefangenen und die Opfer des Kommunismus, und Vize Präsident des Kroatischen Vereins politischer Häftlinge, erhalten hat. **Ivica Karamatić** beschreibt das neueste Buch über den jugoslawischen kommunistischen Diktators **Josip Broz Tito**, und **Tomislav Jonjić** rezensiert ein neues Buch des **Dr. Augustin Franić**, der die verfügbare Dokumentation von Stara Gradiška untersucht und bearbeitet hat. Das Gefängnis Stara Gradiška, das vor dem Sieg der Kommunisten bestand, ist aber erst in der kommunistischen Ära zum Symbol der schlimmsten Misshandlungen an politischen Gefangenen geworden. Dozent an der Juristischen Fakultät Zagreb, **Dr. sc. Nikola Mijatović**, vorbereitet Skizzen aus der kroatischen finanz-rechtlichen Geschichte, die wir in einigen Fortsetzungen veröffentlichen werden.

* * *

Erinnerungen des **Vladimir Schuster** über die Rettung kroatischen Gefangenen, die aus dem Lager für alliierte Kriegsgefangene an kommunistisches Jugoslawien ausgeliefert werden sollten,

enden in dieser Ausgabe. Wir veröffentlichen auch die letzte Folge der umfassenden Studie des **Mate Tadić** über **Dr. p. Smiljan Zvonar**, einen prominenten kroatischen Franziskaner in der Herzegowina, der viele Jahre im Gefängnis verbracht hat.

* * *

Nach dem Nachruf, den wir in der letzten Ausgabe auf den verstorbenen **Frano Betini** veröffentlicht haben, bringen wir in dieser Ausgabe das Urteil nach dem er mit einer Gruppe seiner Freunde und Mitarbeiter 1947. ins Gefängnis wegen der Hissung der kroatischen Flagge "ohne sozialistischen Zeichen" getrieben wurden. Dies ist eines der Dokumente über die Verfolgung der elementaren kroatischen nationalen Symbole im kommunistischen Jugoslawien. Kroatische Schriftsteller und Mitglied des Rates des Kroatischen Verein ehemaliger politischer Häftlinge, **Andrija Vučemil**, gab Hommage an den verstorbenen **Stojan Vučičević**, einen angesehenen kroatischen Schriftsteller und Journalisten, der in frühen Jugend, noch in den fünfziger Jahren des zwanzigsten Jahrhunderts, wegen seinen kroatischen Patriotismus verurteilt wurde und starb im Jahre 1989, ohne das Zusammenbruch des Kommunismus oder Zerfall des gewaltigen jugoslawischen Staatsgebildes zu erleben. •

Križevci

Prijepis.

OKRUŽNI SUD U ZAGREBU
Istražni sudac
12. listopada 1954. g.

Kri. 886/54.-2

U kriv. predmetu protiv okr. ANDAĆIĆ BOŠN i dr. rimokatoličkih svećenika, koji se nalaze izvan granica FNRJ zbog kriv. djela iz čl. 100, 101, i 118 KZ-a na osnovu čl. 208 st. 1. ZKP-a donosim slijedeći

N A R E D B U

Naredjuje se:

DIREKCIJI POŠTA, TELEGRAFA I TELEFONA

Zagreb, Split, Sarajevo, Ljubljana

da zadrži i ovom sudu uz potvrdu prijema predaj sva pisma, brzajave, pakete i druge poštanske pošiljke, koje šalju u FNRJ niže okrivljeni svećenici iz Argentine, Austrije, Bolivije, Chilea, Engleske, Francuske, Italije, Indije, Izraela, Kanade, Njemačke, Svicaarske, Španjolske, Irsta i USA, kao i one, koje se šalju iz FNRJ okrivljenima;

Slijedi spisak potpisnika memoranduma.

M.P.

Istražni sudac:

Stazić Mato v.r.

NA MARKOVU TRGU

Hrvatska: Moji sinovi na fronti nijesu tako plašljivi, kao ovi u saboru.